

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Profesijné uplatnenie sýrskych utečencov v Istanbule po roku 2011

Bc. Tomáš Križan

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodných štúdií

Študijný program Medzinárodné teritoriálne štúdiá

Študijný obor Blízkovýchodné štúdiá

Diplomová práca

Profesijné uplatnenie sýrskych utečencov v Istanbule po roku 2011

Bc. Tomáš Križan

Vedúci práce:

Ramadan Ivan, Mgr. Ph.D.

Katedra blízkovýchodných štúdií

Fakulta filozofická Západočeskej univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prehlasujem, že som prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru.

Plzeň, apríl 2021

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval vedúcemu mojej práce, pánovi doktorovi Ivanovi Ramadanovi za jeho trpezlivosť a ochotu podeliť sa o cenné rady počas písania tejto práce.

Obsah

1. Úvod	1
2. Vymedzenie základných pojmov	4
2.1.1. Utečenec	4
2.1.2. Azylant	4
2.1.3. Migrant	5
2.2. Organizácie zaoberajúce sa utečencami a prácou	5
2.2.1. UNHCR	5
2.2.2. Medzinárodná organizácia práce	5
2.3. Stručná história Sýrie a jej vzťahu s Tureckom	6
2.4. História sýrskeho konfliktu	8
3. Sýrski utečenci	14
3.1. Sýrsky exodus po roku 2011	14
3.2. Súčasná situácia sýrskych utečencov a ich vyhliadky na návrat	15
3.3. Turecko ako imigračná krajina	19
3.4. Vývoj utečeneckej krízy v Turecku	20
3.5. Právny status sýrskych utečencov v Turecku	23
3.6. Prístup ku vzdelávaniu	25
3.7. Prístup ku zdravotnej starostlivosti	27
3.8. Organizácie a pomoc sýrskym utečencom v Turecku	30
4. Pracovný trh	32
4.1. Vývoj tureckej ekonomiky	32
4.2. Zamestnanosť a trh práce v Turecku a v Istanbule	33
4.3. Ekonomická kríza v Turecku	35
4.4. Dopady pandémie COVID-19 na zamestnanosť	37
5. Profesionálne uplatnenie sýrskych utečencov v Istanbule	40
5.1. Rozmiestnenie utečencov v Istanbule	40
5.2. Prístup k trhu práce a pracovné povolenia	43
5.3. Uznávanie vzdelania a diplomov	47

5.4.	Príprava na prechod do pracovného života, kurzy.....	51
5.5.	Druhy práce a mzdy	54
5.6.	Podnikanie.....	57
5.7.	Organizácie pôsobiace v Istanbule a hľadanie práce	59
5.8.	Odbory	62
5.9.	Práca v rámci šedej ekonomiky	63
5.10.	Profesijné uplatnenie žien.....	67
5.11.	Hrozby súvisiace s nezamestnanosťou	69
6.	Záver	72
7.	Zoznam použitých zdrojov.....	75
8.	Resumé.....	83
9.	Prílohy.....	84

1. Úvod

Po roku 2011 sa v krajinách Blízkeho východu začala ekonomická a demografická zmena, ktorú spôsobila vlna protestov a demonštrácií naprieč arabským svetom. V niektorých krajinách to vyústilo do ozbrojených konfliktov. V Sýrskej Arabskej Republike vypukol konflikt, ktorý mal za následok obrovskú vlnu utečencov. Najviac z nich utieklo do Turecka, kde drvivá väčšina aj zostala. Turecko sa tak muselo vysporiadať s viac ako 3 miliónmi utečencov, hoci na začiatku predpokladalo príchod len pár stoviek z nich. Okrem zabezpečenia primárnych životných potrieb sa postupom času muselo pripraviť na vstup sýrskych utečencov do pracovného trhu. Najviac Sýrčanov smerovalo do 15,5 miliónového¹ Istanbulu, ktorý je ekonomickým centrom Turecka.

Táto diplomová práca sa zaoberá pracovným uplatnením sýrskych utečencov v Istanbuli po roku 2011. Je to aktuálna a naďalej vyvíjajúca sa téma a preto by som chcel v tejto práci poskytnúť obraz profesijného uplatnenia Sýrčanov, o ktorom sa ešte veľa nevie. Dôvodom môjho výberu bol aj fakt, že fenomén migrácie sa čoraz viac bude dotýkať našich krajín a celej Európy. Hlavným cieľom tejto práce bolo zistiť, či kvalifikačné predpoklady sýrskych utečencov zodpovedajú nájdenej práci a odmeňovaniu. Diplomová práca sa tak preto bude venovať aj vývoju ich prístupu na trh práce. Práca skúma okrem hlavných makroekonomických ukazovateľov, ako miera nezamestnanosti a vzdelanosti aj konkrétne sektory, v ktorých Sýrčania pracujú. Prvou hypotézou je, že Sýrčania majú za rovnakú prácu nižšie výplaty ako domáci. Práca sa tak bude zaoberať aj porovnaním platov domácich a prišielcov. Ďalšou hypotézou je, že sa Sýrčania kvôli znevýhodnenému prístupu na pracovný trh rozhodnú rozmýšľať nad návratom. Práca sa tak bude sčasti zaoberať aj tým, ako sa k ním zamestnávateľia správajú, aké majú informácie o prístupe na pracovný trh a či existujú šance na návrat do Sýrie. Okrem toho bude práca porovnávať aj uplatnenie sa v Istanbuli v porovnaní s inými regiónmi Turecka. Treťou hypotézou je, že vzdelaní Sýrčania sa v Istanbuli vedia uplatniť lepšie ako v iných častiach krajiny. Takisto sa práca bude zaoberať rozdielmi v charaktere práce v Istanbuli a vo zvyšku Turecka.

Prvá časť sa bude venovať vymedzeniu základných pojmov ako utečenec či azylant, predstaveniu dvoch základných štruktúr venujúcich sa utečencom

¹ <https://www.nufusu.com/il/istanbul-nufusu>

a práci, t.j.: Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) a Medzinárodná organizácia práce (MOP). Ďalej v nej nájdeme stručnú históriu Sýrie s etapami, kedy jej vzťah s Tureckom bol predmetom svárov a zmierov. Na koniec prvej časti bude opísaná hlavná príčina odchodu Sýrčanov z krajiny, vojna.

V druhej časti budú predstavení samotní sýrski utečenci. Základné fakty o tom, prečo, za akých okolností a kde našli svoje nové útočiská. Aký počet z nich musel kvôli vojne opustiť svoje domovy a koľko z nich sú vnútorne vysídlené osoby. Ekonomická a bezpečnostná situácia v Sýrii a vyhliadky na návrat budú takisto predmetom tejto časti. Táto časť tak dá odpoveď na to, či hypotéza o ich návrate sa potvrdí. Takisto sa v druhej časti budem venovať aj ich hostiteľskej krajine. Poloha Turecka z neho robila krajinu imigrantov už dávno pred sýrskou vojnou. V tejto časti sa tak práca bude venovať aj ostatným imigrantom v Turecku. Posledné podkapitoly druhej časti sa budú venovať integrácii Sýrčanov v Turecku, ich právnomu postaveniu a ich prístupu k vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti. Poslednou časťou budú organizácie, ktoré sa Sýrčanom v Turecku venujú.

Tretia časť sa bude venovať ekonomike hostiteľskej krajiny a jej vývoju od vzniku republiky až po aktuálnu vládu Strany spravodlivosti a rozvoja (AKP) súčasného prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğana a zmenám, ktoré táto vláda do tureckej ekonomiky priniesla. Takisto budú predstavené špecifiká pracovného trhu v Turecku a to, aký dopad naň mal príchod Sýrčanov. Špeciálna pozornosť bude venovaná najmä dopadom ekonomickej krízy v roku 2018 a hlavne dopadom pandémie COVID-19 na zamestnanosť.

Štvrtá časť sa už bude venovať samotným Sýrčanom a ich uplatneniu sa na pracovnom trhu v Istanbule. Sýrčania našli svoj domov v mnohých štvrtiach mesta, avšak niektoré štvrte, ako napríklad Esenyurt dostali prezývku „malá Sýria“. Táto podkapitola sa tak bude zaoberať dôvodom koncentrovania v istých štvrtiach. Druhá podkapitola sa bude venovať tomu, aký prístup majú nielen na pracovný trh, ale aj k informáciám o ňom. Takisto sa bude táto časť venovať pracovným povoleniam a okolnostiam získania týchto povolení. Ďalšia podkapitola sa bude venovať úrovni vzdelania uchádzačov o prácu a tomu, či hrá vzdelanosť rolu. Vzdelaní Sýrčania môžu byť prínosom pre hostiteľskú ekonomiku. Táto podkapitola nám tak dá odpoveď na to, či to Turecko vie využiť. Štvrtá podkapitola sa bude zaoberať rôznymi kurzami, ktoré na podporu zamestnanosti Sýrčanov existujú. Taktiež tu budú rôzne rozhovory s účastníkmi takýchto kurzov, ktorí budú hovoriť o tom, či vedú tieto kurzy im uľahčiť nájdenie si práce. Porovnanie jednotlivých sektorov, v ktorých Sýrčania pracujú a to za akých platových a pracovných podmienok bude predmetom piatej podkapitoly.

Šiesta podkapitola sa bude venovať podnikaniu Sýrčanov. Niekoľko percent Sýrčanov vedia uživiť sýrski podnikatelia, ktorí okrem toho prispievajú aj do tureckej ekonomiky. Ďalšie podkapitoly sa budú zaoberať organizáciami, či už miestnymi alebo medzinárodnými, ktoré slúžia pre Sýrčanov v Istanbule. Okrem nich sa práca bude venovať aj tureckým odborom a ich odpovedi na problémy spojené s prácou Sýrčanov. Jednou z najdôležitejších podkapitol je práca v rámci šedej ekonomiky. Úskaliami spojené s nedôstojnou prácou a fakt, že sa z niektorých Sýrčanov stávajú moderní otroci v rukách nepoctivých zamestnávateľov, sťažujú pracovnú integráciu. V zlej situácii sú taktiež ženy, na ktoré sa nesmie zabúdať. Podkapitola „profesijné uplatnenie žien“ sa bude zaoberať aj ich problémami. Poslednou podkapitolou budú hrozby, ktoré s nezamestnanosťou súvisia.

Ťažiskom tejto práce mal byť terénny výskum medzi Sýrčanmi v Istanbule, ktorý by dodal práci pridanú hodnotu. Kvôli pandémie COVID-19 a s ňou spojených obmedzení, či už pri cestovaní alebo pri pohybe v teréne, sa žiaľ uskutočniť nemohla. Táto práca tak čerpala z dostupných zdrojov, pričom využíva metódy obsahovej analýzy a výsledkov niektorých terénnych výskumov vykonaných v skúmanej lokalite. Vzhľadom k aktuálnosti témy je väčšina zdrojov elektronických. O Sýrii však existuje publikácia, ktorá vyšla v roku 2014 od Daniela Křížka, Zbyňka Taranta a kolektívu s názvom Arabské jaro: příčiny, průběh, důsledky. II. díl: Sýrie a Arabský poloostrov, kde Ivan Ramadan detailne situáciu v Sýrii popisuje. Ďalšou publikáciou je Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě od Miloša Mendela. Významnou publikáciou, ktorá sa venuje sýrskym utečencom v Turecku je Türkiye'deki Suriyeli mülteciler od Murata Erdoğan. Údaje a čísla o sýrskych utečencoch v Turecku boli získané z lokálnych oficiálnych zdrojov, z ReliefWebu, zo Svetovej banky a aj zo stránky UNHCR. Medzi publikácie z ktorých sa o práci Sýrčanov v Istanbule čerpalo najviac patria prieskum Opportunities for Syrian youth in Istanbul od Bahçeşehirskej univerzity, prieskum Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration though a survey study od Barbary Janczewicz, či Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği od organizácie Birleşik Metal.

Turecké názvy a mená budú zachované vo svojej vlastnej podobe. Arabské mená a názvy budú do slovenského jazyka prekladané podľa pravidiel prof. Ľuboša Kropáčka, ktoré sú uvedené v jeho knihe Duchovné cesty islamu.² Pri pomenovaniach, ktoré majú slovenskú formu používam ustálenú formu. Hamzu na začiatku slova nepíšem a 'ajn označujem symbolom '.

² KROPÁČEK, L. (2006: 275)

2. Vymedzenie základných pojmov

Dnešné výrazné ekonomické priepasti spôsobujú migráciu ľudí viac ako kedykoľvek predtým. Napomáhajú jej hlavne moderné prostriedky dopravy, komunikačné technológie a masmédiá. Migrácia sa tak stala fenoménom, ktorý plní stránky novín a masmédiá nás takmer každý deň zásobujú informáciami o, s ňou spojených, problémoch. Vo verejnej debate sa však medzi pojmami ako utečenec, migrant alebo azylant len málokedy rozlišuje. Je potrebné, aby sprostredkovatelia informácií vždy narábali s presnými pojmami, a tieto pojmy patrične vysvetľovali a používali.

2.1.1. Utečenec

Pri pojme utečenec hovoríme o osobe, ktorá opustila svoje pôvodné miesto z dôvodu vojny alebo iného možného násillia, ktoré jej, rodine, alebo spoločnosti tejto osoby hrozí. Ide zväčša o útek do inej krajiny, kde ju štatút utečenca chráni pred posielaním do krajiny z ktorej ušla. Pri azylantovi hovoríme o osobe, ktorá už prekročila medzinárodné hranice a v krajine príchodu čaká na udelenie štatútu utečenca. Tu záleží na byrokratickom systéme danej krajiny, ktorá vie tento proces vybaviť za krátky ale aj dlhý čas, rovnajúci sa niekoľkým rokom, čo pochopiteľne vytvára osobe, ktorá na tento štatút čaká, neistý a stresujúci život.³ V Turecku sa pre označenie utečenca používa pojem „Mülteci“.⁴

2.1.2. Azylant

Pojem azylant je v medzinárodných dokumentoch vysvetlený ako cudzia osoba, ktorá žiada od krajiny v ktorej sa nachádza udelenie štatútu utečenca. Táto osoba opustila svoju krajinu zo strachu. Príčinou strachu môže byť možná perzekúcia na základe rasovej alebo náboženskej príslušnosti alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine, či na základe iných politických názorov. Táto osoba tak pod ochranou svojej krajiny nie je, alebo z dôvodu strachu pod ňou byť nechce. Podľa Ženevskej konvencie z roku 1951 je teda azylant osoba, ktorá utiekla z

³ EHNTHOLT, K A. a W. YULE. *Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma* [online]. 2006 str. 1197

⁴ <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar>

krajiny mimo Európy, následne v Európe požiadala o udelenie azylu a ešte ho nedostala.⁵ V Turecku sa pre označenie azylanta používa pojem „Sığınmacı“.⁶

2.1.3. Migrant

Pojem migrant má široký význam. Jedná sa o osobu, ktorá sa rozhodla opustiť svoj domov a ísť na iné miesto, či už do iného mesta, okresu, krajiny alebo na druhý koniec kontinentu. Jej dôvody môžu byť napríklad spojenie s rodinou alebo túžba po lepších podmienkach na prácu alebo vzdelanie. Hlavný rozdiel medzi utečencom a migrantom je, že migrantovi v mieste odkiaľ odišiel, nehrozí bezprostredné ohrozenie života.⁷ Pre označenie migranta sa v Turecku používa pojem „Göçmen“.⁸

2.2. Organizácie zaoberajúce sa utečencami a prácou

2.2.1. UNHCR

Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR) bol založený v roku 1950. Tento úrad mal za cieľ pomôcť miliónom Európanov, ktorí boli museli ujsť zo svojich domovov počas druhej svetovej vojny. Pôvodne mal po troch rokoch svoje aktivity ukončiť, avšak dnes, po sedemdesiatich rokoch je tento úrad stále v plnom pracovnom nasadení chrániť a pomáhať utečencom po celom svete. Už v roku 1956 bol UNHCR pri ďalšej vlne, tentokrát maďarských utečencov, ktorí po revolúcií vo svojej krajine ušli do Rakúska. Do súčasnosti čelilo UNHCR početným krízam a pomohlo vyše 50 miliónom ľudí. UNHCR taktiež slúži ako strážca Ženevskej konvencie z roku 1951.⁹

2.2.2. Medzinárodná organizácia práce

Medzinárodná organizácia práce (MOP) sa okrem iného zaoberá pracovnými aspektmi utečencov od svojho vzniku v roku 1919. V posledných rokoch sa kvôli zvyšujúcemu trendu núteného vysídlenia začala organizácia sústrediť na zabezpečenie dôstojnej práce a živobytia pre utečencov a ich hostiteľov. Činnosť organizácie v tejto oblasti je zakotvená v Hlavných zásadách

⁵ ÇAĞLAR, A. (2011:73)

⁶ <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar>

⁷ <https://www.osn.cz/stanovisko-unhcr-utecenec-alebo-migrant-co-je-spravne/>

⁸ <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar>

⁹ <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html>

pre prístup utečencov a iných nútene vysídlených osôb k trhu práce z roku 2016 spolu s Odporúčaním o zamestnanosti a dôstojnej práci za mier a pružnosť z roku 2017 (č. 205), ktoré poskytuje akčný rámec založený na komplexných právach. Od roku 2013 táto organizácia zintenzívnila aktivity kvôli sýrskym utečencom. Pôsobí hlavne v Turecku, Libanone, Jordánsku, v Africkom rohu, severnej Afrike či naposledy vo Venezuele. MOP sa tiež zaoberá vývojom pohybu migrantov a utečencov a dopadmi, ktoré môžu mať právne predpisy a politika v oblasti práce na migrujúcich pracovníkov a utečencov, najmä na ich prístup k trhu práce a ich pracovné podmienky. Pri uplatňovaní holistického prístupu, ktorý zohľadňuje ponukovú aj dopytovú stránku trhov práce, a pri úzkej spolupráci s vládami, pracovníkmi a organizáciami zamestnávateľov zahŕňajú nedávne zásahy MOP túto kombináciu:

1. Posilnenie politiky a regulačných rámcov týkajúcich sa umožnenia prístupu k oficiálnym trhom práce a dôstojnej práci pre utečencov
2. Zásahy zamerané na vytváranie pracovných miest a uľahčenie racionalizácie
3. Posilnenie zamestnateľnosti utečencov a hostiteľských komunit, napr. prostredníctvom rozvoja a uznávania schopností¹⁰

2.3. Stručná história Sýrie a jej vzťahu s Tureckom

Vo svojej práci sa zaoberám sýrskymi utečencami a ich pracovnom uplatnení v tureckom Istanbule od roku 2011. Od tohto roku zúri v Sýrii krvavý konflikt a mnoho Sýrčanov sa odvtedy muselo uchýliť u svojho severného suseda a nájsť si tam spôsob obživy. Táto práca sa tak bude zaoberať ich etablovaním na pracovnom trhu vo svojom novom domove. Avšak tieto dve krajiny a ich osudy boli navzájom prepojené už niekoľko storočí. Turecko a Sýria, ktoré zdieľajú 822 kilometrovú hranicu, mali neľahké vzťahy už aj pred tým ako sa Turecko zamiešalo do sýrskeho konfliktu v roku 2011. Ak pomineme tzv. zlaté obdobie na začiatku milénia, ich vzťahy boli vždy plné rôznych stupňov napätia, diplomatických roztržiek a iných čiastkových problémov.¹¹

Históriu Sýrie určovali tri geografické faktory: jej poloha na obchodných a vojenských trasách, jej topografia a púšť. Sýria bola vždy miestom, ktoré dobývali a ovládali cudzie mocnosti. Od Ugaritov a prvých semitských obyvateľov Amoritov cez Chetitov, Feničanov, Asýrčanov až po križiakov a na koniec

¹⁰ <https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/policy-areas/crisis/lang--en/index.htm>

¹¹ <https://www.enabbaladi.net/archives/284842>

Osmanov, bol o toto územie vždy záujem. Od konca 16. storočia však toto územie nebolo priamo pod osmanskou kontrolou, ale v rukách niekoľkých sýrskych rodín, ktoré však medzi sebou bojovali. Po Osmanoch prišli Francúzi a tí sa tam zdržali až do roku 1946.¹²

Po odchode francúzskych vojsk sa na začiatku svojej nezávislej existencie musela Sýria vysporiadať s turbulentným a neistým obdobím plným prevratov. Generál Adíb Aš-Šišaklí stál za prevratom v roku 1950, ktorý nasmeroval Sýriu smerom k nedemokratickému politickému systému. Nakoniec bol on ako prezident so svojím režimom sám zvrhnutý ďalším prevratom v roku 1954. Počas mandátu prezidenta Šukrího Al-Quwatlího, ktorý stál v čele krajiny od roku 1955, sa dostáva prvýkrát do vlády aj strana Baath. Bolo to v čase, kedy sa Sýria začala cítiť ohrozovaná štátmi tzv. Bagdadskeho paktu (Pakistan, Irán, Irak, Turecko a VB). Obklopenie týmito štátmi videla Sýria ako ohrozenie svojej suverenity.¹³

V roku 1954 sa Turecko ohradilo voči plánom Adíba Aš-Šišaklího rozvodniť rieku Džughdžugh a rozšíriť tak pôdu v oblasti Al-Jazira. Turecko si totiž v tejto oblasti robilo nároky na vlastníctvo území. Avšak Sýrčania, ktorí so stavbou začali už v roku 1941, v projekte pokračovali. To spôsobovalo, že rieka v lete vyschýnala, čo malo negatívny dopad na pestovanie ryže a bavlny. Turecko tak v roku 1958 zastavilo prítok a do mesta Qamíšlí prítieklo len málo vody.¹⁴

Sýrii sa podarilo zbližiť s inou krajinou, mimo Bagdadský pakt, s Egyptom. Spolu tak v roku 1958 vytvorili útvar, ktorý niesol názov Zjednotená arabská republika. Sýrčania sa však v tomto spojení cítili byť odsunutí na druhú koľaj. Odklon od demokratických princípov a hospodárska nestabilita tak mali za následok, že popularita jednoty s Egyptom klesala. Po troch rokoch od vzniku Zjednotenej arabskej republiky Sýria, po vojenskom prevrate, zrušila toto spojenie a opäť získala suverenitu. Navyše bola v roku 1961 znovu prijatá za člena OSN, čo bolo ďalším dôležitým míľnikom v jej dejinách.¹⁵

Po 25 rokoch bola hlavným problémom medzi Tureckom a Sýriou Kurdská strana pracujúcich. Turecko žiadalo od Sýrie aby zastavila podporu pre túto stranu, ktorú turecká strana označovala ako teroristickú, ohrozujúcu ich národnú bezpečnosť. V roku 1987 tak podpísali krajiny protokol, ktorý mal zabezpečovať 500 m³/s vody z rieky Eufrat pre Sýriu. Keďže Sýria stranu nezrušila, Turecko

¹² <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/world/countries/syria.html>

¹³ BAHBOUH, CH. (2005:72-75)

¹⁴ <https://www.enabbaladi.net/archives/284842>

¹⁵ BAHBOUH, CH. (2005:76-77)

reagovalo odd'ávaním dodávok sľúbeného objemu vody. Na to taktiež reagovala Sýria začatím výstavby priehrady na rieke Orontes, ktorá tečie práve do už spomínaného Iskenderunského sandžaku. Táto výstavba začala spôsobovať sucho v okolí rieky Orontes na tureckom území. Turecko sa snažilo o vyriešenie problémov s riekami Eufrat a Orontes, avšak sýrska garnitúra oponovala týmto návrhom, pretože by to znamenalo uznanie suverenity Turecka nad Iskenderunským sandžakom, ktorý sa od nej odtrhol v roku 1938. Voda bola jablkom sváru medzi krajinami ešte v roku 1990, kedy Turecko celý mesiac napúšťalo vodu do Atatürkovej priehrady, čo malo opäť negatívne dopady na úrodu v Sýrii.¹⁶

Hoci sa k vláde dostala strana Ba' th už v roku 1963, neznamenalo to pre krajinu koniec vojenských a politických prevratov. V roku 1966 urobila strana Ba' th prevrat na Amína Al-Háfidha. Koniec prevratov prišiel až po tom, čo sa v roku 1971 usídlil v prezidentskom paláci Hafiz Al-Asad. Na každú opozičnú akciu tvrdo a efektívne reagoval a tak sa mu podarilo vnútropolitickú situáciu v krajine spevniť. Ďalšia významná udalosť v histórii Sýrie tiež súvisí s opozíciou, alebo aspoň s jej časťou. Po povstaní moslimského bratstva v meste Hamá v roku 1982 začal krátky ale veľmi krvavý stret medzi sýrskou armádou a bratstvom, ktorý si vyžiadal niekoľko desiatok tisíc obetí. Na konci milénia v roku 2000 sa po smrti prezidenta Hafiza Al-Asada stal hlavou štátu jeho syn Bašár Al-Asad. Sľubne sa vyvíjajúca situácia okolo nového prezidenta viedla občanov k viere, že nastanú reformy, avšak tie nakoniec zostali v úzadí a prím opäť hrala vnútropolitická stabilita.¹⁷

2.4. História sýrskeho konfliktu

Najintenzívnejšia emigrácia sýrskych obyvateľov do susedných krajín nastala kvôli vzniku konfliktu na začiatku roku 2011. Transformácia sociálnych, ekonomických a politických systémov v arabskom svete, ktorá začala na konci prvého desaťročia 21. storočia, bola nepokojná. Politicko-sociálna transformácia v moderných štátoch má okrem všeobecných príčin aj iné, ktoré je potrebné skúmať so zreteľom na lokálne súvislosti pozadia každej arabskej krajiny zvlášť. Po páde Osmanskej ríše a konci jej dominancie na Blízkom východe sa každá z 22 arabských krajín začala vyvíjať v rozdielnych politických, ekonomických, kultúrnych a sociálnych podmienkach. Vďaka tomu sú dnes na Blízkom východe

¹⁶ <https://www.enabbaladi.net/archives/284842>

¹⁷ JEŽOVÁ, M. (2011:106)

krajiny, ktoré sa líšia od seba viac ako v minulosti. Prítomnosť veľmocí, hlavne Veľkej Británie a Francúzska, ktoré si po prvej svetovej vojne oblasť Blízkeho východu rozdelili a kolonizovali, sa tiež odrazila na dnešnej rozdielnosti medzi krajinami.¹⁸ A tak aj udalosti tzv. Arabskej jari sú vďaka rozdielnym kultúrnym a historickým okolnostiam úplne inak porozumiteľné a komplikovanejšie v Sýrii ako napríklad v Egypte. Na rozdiel od kmeňovo rozdelenej Líbyi a národnostne jednoliateho Egypta je v Sýrii taktiež zložitejšia štruktúra obyvateľstva.¹⁹

Prvýkrát sa verejne prejavil odpor voči súčasnej politickej, sociálnej a ekonomickej situácii v Sýrskej arabskej republike 15. marca 2011 v meste Dar'á na juhovýchode Sýrie. O deň neskôr, 16. marca, sa zišli v hlavnom meste v Damašku na námestí Mardža príbuzní politických väzňov, ktorí požadovali prepustenie týchto dlhodobo väznených ľudí. Tieto demonštrácie sa postupom času rozšírili po celej republike a stali sa zárodkom bezpečnostnej, sociálnej a politickej turbulencií krajiny. Roztržky medzi bezpečnostnými zložkami lojálnymi vládnomu aparátu a ozbrojenými demonštrantami sa neskôr pretransformovali do ozbrojeného konfliktu medzi armádou Sýrskej arabskej republiky so svojimi spojencami a ozbrojenými opozičnými silami.

Výrazná opozičná sila, tzv. Sýrska slobodná armáda, vznikla aj vďaka tomu, že plukovník Husajn Harmúš a plukovník Rijád Al-As'ad dezertovali zo sýrskej armády. Dá sa povedať, že od tohto momentu to bol vojnový konflikt medzi armádou Sýrskej arabskej republiky a tzv. Sýrskou slobodnou armádou. Vznik najkrvavejšieho vnútorného konfliktu na Blízkom východe bol doplnený výraznou angažovanosťou zahraničných aktérov.²⁰ Po vypuknutí sýrskeho konfliktu Turecko tlačilo na sýrskeho prezidenta Al-Asada, aby urýchlene zaviedol reformy a predišiel tak krviprelievaniu. V auguste 2011 vyjadril Erdoğan po stretnutí s Bašarom Al-Asadom nádej na vyriešenie problémov. Podľa niektorých analytikov sa Turecko spočiatku nesnažilo zvrhnúť vládnu garnitúru v Sýrii, ale požadovalo od nej reformy v krátkom čase. Sýria však toto videla ako miešanie sa Turecka do jej vnútorných záležitostí. Turecko na to odpovedalo podporou opozície, ktorá si tak mohla vybudovať základňu na tureckom území. Neskôr Turecko samé zahájilo vojenské operácie na území Sýrie. Najskôr operáciu „Eufratový štít“ v roku 2016 na vidieku Aleppa, a neskôr ďalšie proti Kurdským obranným jednotkám.²¹

¹⁸ RAMADAN, I. (2014: 134)

¹⁹ MENDEL, M. (2015:241)

²⁰ RAMADAN, I. (2014: 135-136)

²¹ <https://www.enabbaladi.net/archives/284842>

Situácia sa tiež komplikovala tým, že sýrska armáda začala používať ozbrojené skupiny pri stretoch so skupinami demonštrantov. Na tých sa zase začali čoraz viac priživovať ozbrojené záškodnícke skupiny, hlásiace sa k Moslimskému bratstvu a jeho tradícií v Sýrii. Do krajiny taktiež začali prúdiť zahraniční bojovníci, vybavení ľahkými sofistikovanými zbraňami, a dovtedy kultivovaný priebeh tak nabral oveľa brutálnejšie obrysy. Najväčšiu pozornosť si uzurpovali tie najlepšie vyzbrojené, najlepšie organizované a najbojovnejšie organizácie ako napríklad: Front podpory sýrskeho ľudu (Džabhat an-nusra li'ahli aš-Šám) a Islamský štát v Iraku a Sýrii (ISIL, ad-Dawla al-islamíja fi'l-Iraq wa aš-Šám). Spojenie s al-Qáidou mali na začiatku obidve organizácie.²²

V Sýrii tak proti sebe stáli na vojnovom poli tri dominantné koncepcie: vláda a jej spojenci, povstalecká armáda a fundamentalistické štruktúry napojené na iné extrémistické skupiny a finančne podporované donormi zo zálivu.²³ Sýrsky prezident Bašár Al-Asad vystúpil v roku 2011 niekoľkokrát v štátnej televízií. Okrem obviňovania zahraničiaci z konšpiračnej agendy voči Sýrii prišiel od neho návrh na národný dialóg pre uzmierenie. Tento návrh bol však nielen protivládny skupinami s pôsobnosťou na sýrskom území ale aj väčšinou opozície v zahraničí odmietnutý. Pre sýrsku stranu bola ďalším dôkazom angažovanosti západných krajín v provokáciách voči Sýrii podpora západných veľvyslancov demonštrantom v meste Hamá. Odvtedy sa už informácie ohľadom konfliktu od oboch strán líšia. Na jednej strane sú informácie sýrskej vlády o boji proti terorizmu a boji proti organizovanému zločinu a na strane druhej sú informácie od opozícií o zabíjaní nevinných demonštrantov.²⁴

V ďalšej fáze konfliktu už bolo Turecko plne na strane opozície. To sa od osemdesiatych a deväťdesiatych rokov opäť otáčalo na východ s stalo sa vzorom mladých ľudí na Blízkom východe. Turecko sa stávalo ekonomicky vyspelým a moderným, no stále moslimským štátom, čím si mnohých ľudí na Blízkom východe získavalo. Ekonomicky dobývali Blízky východ turecké firmy, ktoré budovali sieť dopravnej infraštruktúry nielen na Balkáne ale aj v severnej Afrike. Pre mnohých ľudí z Iránu, Iraku, Sýrie, Jordánska či Libanonu sa Istanbul stal obľúbenou destináciou. Turecká politika samozrejme sledovala touto politickou stratégiou svoje ciele. Politika nulových problémov sa však skončila, keď Turecko podporilo intervenciu v Líbyi, ktorá mala za cieľ zvrhnúť režim Muammara Al-Kaddáfího. Sýria nerozumie, prečo sa Turecko pridalo na stranu opozičných skupín, ktoré sýrska vláda označuje ako teroristické. Podporou exilovej vlády

²² MENDEL, M. (2015:248-249)

²³ MENDEL, M. (2015:249-250)

²⁴ RAMADAN, I. (2014:171)

v Istanbule tak Turecko zničilo dlho budované vzťahy so Sýriou, vďaka ktorým dosahovali pred konfliktom obe krajiny vysoké čísla v oblasti ekonomickej spolupráce.²⁵

V roku 2015, keď po dobytí Idlibu an-Nusrou bola v ohrození Latakia a ISIL zaznamenal veľké úspechy v Palmýre a bol už len pár kilometrov od Damašku, sa svojho partnera Al-Asada rozhodlo zachrániť Rusko. Svoje sily rýchlo premiestnili na základňu Hmímím a začala sa prvá ruská vojenská zahraničná intervencia od čias studenej vojny mimo územia bývalého Sovietskeho zväzu. Avšak okrem ruských stíhačiek lietali na sýrskej oblohe aj tie patriace americkej koalícii. Riziko chyby bolo veľké a tak sa Putin s Obamom dohodli na väčšej koordinácii. Vzťah Ruska a Turecka bol v novembri ovplyvnený zostrelením ruskej stíhačky Su-24 na sýrsko-tureckej hranici. Toto viedlo k veľkému napätiu medzi týmito dvomi krajinami. Avšak po dvoch rokoch sa vzťahy zmenili tak, že to bolo napokon Turecko bez USA, koho Rusi zahrnuli do mierových rokovaní v Astane.²⁶

Napriek vyhláseniam lídrov medzinárodnej koalície o vyčistení sýrskeho územia od Islamského štátu v marci v roku 2019, sa tejto organizácii stále darí potvrdzovať svoje prežitie na veľkom území v Sýrii. Takisto sa nekončia útoky či už Sýrskych demokratických síl, podporovaných medzinárodnou koalíciou alebo síl režimu v spolupráci s ruskými silami na ciele Islamského štátu. Bunky tejto organizácie sa snažia využiť každú príležitosť, kedy môžu šíriť chaos a brutalitu a cielenými vraždami potvrdzovať svoju stálu prítomnosť.²⁷

Po piatich rokoch od ruskej intervencie je obraz sýrskeho konfliktu úplne odlišný. Sýrske ozbrojené sily znovu kontrolujú vďaka ruskej asistencii väčšinu územia. Revitalizovalo sa nielen toto strategické partnerstvo medzi Damaškom a Moskvou ale aj geopolitická pozícia Ruska na Blízkom východe. Ruské ozbrojené sily sú posilnené novou skúsenosťou a tak predstavujú dnes oveľa silnejšieho súpera pre západ ako tomu bolo pred touto vojnou. Z tohto pohľadu tak bola ruská intervencia veľkým víťazstvom. Vojna však nekončí a hrozby lokálnych konfliktov trvajú stále. Rusko a USA sú stále na území Sýrie prítomné a strážia si svoje záujmy. Idlib však zostáva pravdepodobne najnebezpečnejším

²⁵ ÖZEL-VOLFOVÁ, G (2013:210-234)

²⁶ HAMILTON, R, Ch. MILLER a A. STEIN. *RUSSIA'S INTERVENTION IN SYRIA: HISTORICAL AND GEOPOLITICAL CONTEXT*. Foreign Policy Research Institute [online]. 2020, str. 1-4.

²⁷ <https://www.syriahr.com/413115/الدولة-الإسلامية-في-2020-عناصر-التنظيم-ي>

miestom na svete, kde stále pôsobia jednotlivé skupiny. Toto predstavuje aj potenciálny ďalší masívny utečenecký problém.²⁸

V kontexte zdevastovanej ekonomiky a chýbajúcich pracovných príležitostí predstavuje pridanie sa k ozbrojeným skupinám hlavný zdroj pravidelného príjmu pre zabezpečenie niektorých domácností. Dôvody pridávania sa k ozbrojeným skupinám by sa dali zhrnúť slovami bojovníka z Idlibu: „*Ekonomická situácia v Sýrii je pre mladých mužov tak zlá, že dokážu prežiť iba vtedy, keď sa pridajú k vojenskej frakcii, buď za účelom získania platu, alebo lupičných prepadov a vykorisťovania.*“ Nedostatok finančných prostriedkov na odchod zo Sýrie a strach z toho, že budú ešte vo väčších ťažkostiach, znamenajú, že ľudia sú nútení zostať vo svojich štvrtiach a pod tlakom konfliktu sa stať členmi ozbrojených skupín.

V oblastiach, kde pôsobili viaceré extrémistické skupiny, bojovníci menili svoju príslušnosť k jednotlivým extrémistickým skupinám skôr z pragmatických dôvodov ako z dôvodov ideologických. Mnoho Sýrčanov nie je ideologicky priťahovaných extrémistickými skupinami, len ich lákajú vyššie platy, ktoré svojim členom tieto organizácie ponúkajú. Boj za extrémistickú skupinu je zvyčajne oveľa lukratívnejší ako boj za umiernenú skupinu. Bojovníci v organizácii Džabhat al-Nusra mali výplatu cca 300-400 USD mesačne. Bojovníci v Slobodnej sýrskej armáde mali výplaty iba okolo 100 USD mesačne, aj to často s omeškáním.²⁹

Skupiny, ktoré sú z pohľadu verbovania extrémistickými skupinami najnáchylnejšie, sú mladí adolescenti a muži vo veku 12 – 24 bez vzdelania, vnútorne vysídlené osoby a utečenci bez podporných rodinných štruktúr. Samotná radikalizácia nie je vysvetlením, prečo sa Sýrčan k extrémistickej skupine pridá. Pre mnohých z tých, ktorí sa k takýmto skupinám pridali, je viera v radikálne ideológie nanajvýš druhotným faktorom. Pre nich je náboženstvo skôr akýmsi morálnym nositeľom vyrovnania sa a ospravedlnenia bojov ako základom pre rigidné a extrémne ideológie.

Hlavnými faktormi, ktoré náchylnosť mladých Sýrčanov k pridávaniu sa k týmto extrémistickým skupinám prehľbujú, sú:

1. Chýbajúce ekonomické príležitosti

²⁸ HAMILTON, R., Ch. MILLER a A. STEIN. *RUSSIA'S INTERVENTION IN SYRIA: HISTORICAL AND GEOPOLITICAL CONTEXT*. Foreign Policy Research Institute [online]. 2020, str. 7-8.

²⁹ AUBREY, M., R. AUBREY, F. BRODRICK a C. BROOKS. *WHY YOUNG SYRIANS CHOOSE TO FIGHT* [online]. 2016, str. 9.

2. Rozvrátené spoločenské pozadie a skúsenosť s násilím, vysídlením, traumami a stratami
3. Nedostatok osobných psychologických potrieb pre sebarealizáciu
4. Degradácia vzdelávacej infraštruktúry a možností sa niečo naučiť³⁰

³⁰ AUBREY, M, R. AUBREY, F. BRODRICK a C. BROOKS. *WHY YOUNG SYRIANS CHOOSE TO FIGHT* [online]. 2016, str. 4,5.

3. Sýrski utečenci

3.1. Sýrsky exodus po roku 2011

V roku 2010 bol počet obyvateľov Sýrie 21,362,529.³¹ O desať rokov neskôr bolo vysídlených viac ako 12 miliónov ľudí a celá generácia detí sa narodila v exile,³² čo vytvorilo najväčšiu utečeneckú populáciu na svete. Jedným z najväčších katalyzátorov vysídľovania bola štvorročná bitka o Aleppo, ktorá sa skončila víťazstvom sýrskej armády v roku 2016. V roku 2018 bol celkový počet sýrskych utečencov 6,7 milióna. Avšak zhruba podobný počet sú vnútorne vysídlené osoby, ktoré však museli utekať v rámci krajiny niekoľko krát. Z tých, ktorí museli opustiť Sýriu, našla drvivá väčšina útechu v krajinách Blízkeho východu. Zvyšok odišiel do Európy a malá časť aj do Severnej Ameriky.

Najväčší počet sýrskych utečencov 3,6 milióna hostí Turecko. Druhú najväčšiu populáciu sýrskych utečencov hostí susedný štát Libanon. V roku 2018 ich počet prevyšoval 1 milión, (každý šiesty obyvateľ), čo znamená že tento malý pobrežný štát má najväčšiu hustotu utečeneckej populácie na svete.³³ Podľa UNHCR v Libanone neboli zriadené žiadne oficiálne utečenecké tábory pre Sýrčanov a 70% z nich žije pod hranicou chudoby. V Jordánsku je v exile uviaznutých viac ako 660,000 sýrskych utečencov. Približne 80% z nich žije mimo táborov, zatiaľ čo viac ako 140,000 našlo útočisko v utečeneckých táboroch Za'atari a Azraq. 93% utečencov v Jordánsku žije pod hranicou chudoby.³⁴ Približne 92 percent utečencov, ktorí odišli do susedných krajín, žije vo vidieckych a mestských osídleniach, len 8 % z nich žije v utečeneckých táboroch. Život mimo týchto táborov však nemusí nutne znamenať úspech či stabilitu. Celkovo tak žije viac ako 80 % sýrskych utečencov pod hranicou chudoby, s obmedzeným prístupom k základným službám, vzdelaniu alebo pracovným príležitostiam a len s minimálnymi vyhliadkami na návrat domov.³⁵

Podľa sociálnej antropologičky Dawn Chattyovej, má mnoho Sýrčanov nejakú väzbu, či už obchodnú alebo rodinnú, v susedných krajinách. Podľa nej bola predvojnová Sýria známa skôr ako útočisko než krajinou utečencov. Sýria

³¹ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=SY>

³² <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>

³³ TODD, Z. By the Numbers: Syrian Refugees Around the World. *PBS* [online]. 19.11.2019

³⁴ <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>

³⁵ <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/>

udeľovala azyl Arménom, Kurdom, Palestínčanom a Iračanom. Podľa jej slov existuje na Blízkom východe silná tradícia azylu založeného na povinnosti „byť veľkorysý“ a „zabezpečiť potreby cudzinca, človeka, ktorý stratil všetko.“³⁶

Časť sýrskych utečencov však podnikla cestu cez Stredozemné more, teda do Európy. Prevažná časť putovala do Nemecka, ktoré v roku 2018 udelilo chránený štatút takmer 67,000 Sýrčanom. Podľa UNHCR žilo v Nemecku v roku 2018 viac ako 584,000 sýrskych utečencov a žiadateľov o azyl. Štúdia Expertnej rady nemeckých nadácií pre integráciu a migráciu zistila, že domáci pohľad na utečencov je prevažne pozitívny. Podľa jej „integračného barometra“, ktorý meria názory verejnosti na imigrantov, je väčšina Nemcov presvedčená, že utečenci obohacujú ekonomiku a kultúru ich krajiny a menšina ich považuje za hrozbu.

Zatiaľ čo žiadatelia o azyl naďalej prichádzajú do hotspotov, ako sú napríklad grécke ostrovy, reakcie členských štátov EÚ sa rôznia a niektoré krajiny udeľujú azyl vo vyššej miere ako iné. Prílev utečencov vyprovokoval aj antiimigračné skupiny, ako napríklad krajne pravicové hnutia Generation Identity, ktoré si v roku 2017 najalo čln na odrážanie utečencov, ktorí sa pokúšali prekročiť Stredozemné more. Popri Nemecku sú hlavnými cieľmi sýrskych utečencov krajiny ako Grécko, Švédsko a Rakúsko. Aj keď počet ľudí hľadajúcich útočisko v Európe začal v roku 2017 po období prudkého rastu klesať, zostávajú Sýrčania najväčšou skupinou ľudí žijúcich v krajinách EÚ pod chráneným štatútom.³⁷

3.2. Súčasná situácia sýrskych utečencov a ich vyhliadky na návrat

Počas pandémie COVID-19 najväčšími problémami, ktorým sýrski utečenci čelia, sú chudoba a nezamestnanosť. Milióny ľudí prišli o živobytie a viac nie sú schopní zabezpečiť si svoje základné životné potreby vrátane prístupu k čistej vode, elektrine, potravinám, liekom a peniazom na nájomné. Svetová banka spolu s UNHCR odhadujú, že kvôli pandémii bol ďalší milión sýrskych utečencov uvrhnutých do chudoby. Hospodársky pokles vystavil utečencov ďalším rizikám, ako je detská práca, násilie založené na pohlaví, manželstvá detí a formám vykorisťovania. Utečenci, žijúci v utečeneckých táborech alebo v podmienkach podobných tábore, tiež čelia zvýšenému riziku infekcie COVID-19. V preplnených táborech je tiež sťažené zavádzanie opatrení v oblasti verejného zdravia, ako napr. časté umývanie rúk a udržiavanie odstupov.

³⁶ TODD, Z. By the Numbers: Syrian Refugees Around the World. *PBS* [online]. 19.11.2019

³⁷ Tamtiež

Sýrsky konflikt však ukradol hlavne životy celej generácie detí utečencov. Mnohé z nich boli vystavené násiliu a útokom, prišli o svojich blízkych, o svoje domovy, majetok a všetko, čo voľakedy poznali. Keď vyrastali, nepoznali nič iné ako vojnu. K októbru 2020 žilo v susedných krajinách približne 2,6 milióna sýrskych utečeneckých detí a ďalších 2,5 milióna bolo vnútorne vysídlených.³⁸ Tento konflikt však zničil krajinu aj po materiálnej stránke. Len do roku 2017 bolo 50% základnej sociálnej infraštruktúry v Sýrii mimo prevádzky, najmä kvôli bojom. Páchanie škôd pokračovalo aj v roku 2018, keď len vo východnej Ghúte bolo viac ako 34,000 budov poškodených alebo zničených. Podobné deštrukcie budú pokračovať až do úplného vyriešenia konfliktu.

Odhady množstva zanechaných sutín sa uskutočnili len pre mestá Aleppo a Homs. V Aleppe to bolo 15 miliónov a v Homse 5,3 milióna ton sutín. Štúdia humanitárnej iniciatívy poskytujúcej údaje z krízových situácií REACH z roku 2019 odhalila, že v Aleppe bolo poškodených alebo zničených takmer 36,000 budov, podobne ako v Ghúte. Mesto Rakka s takmer 13,000 poškodenými alebo zničenými budovami bola svedkom podobného stupňa devastácie ako mesto Homs. Celkovo sa predpokladá, že do roku 2017 bola zhruba tretina domov v Sýrii poškodená alebo zničená. V roku 2018 OSN odhadovala materiálne náklady tejto devastácie v Sýrii na 120 miliárd dolárov. Samotné vyčistenie trosiek v Aleppe by podľa akademických výpočtov trvalo šesť rokov nepretržitej práce a 26 miliónov kilometrov pre nákladné autá odvážajúce tieto sutiny. Na vykonávanie tejto práce však nie je k dispozícii ani potrebné vybavenie, finančné prostriedky či kapacita. Devastácia Sýrie tak vyvoláva vážne problémy v oblasti životného prostredia a zdravia, najmä pre tých, ktorí zostávajú alebo sa časom vrátia, a aj pre tých, ktorí sa podieľajú na odstraňovaní skazy.³⁹

Zdravotnícka infraštruktúra je taktiež vo vážnom stave. Podľa prieskumu Svetovej banky z roku 2017, ktorý sa uskutočnil v desiatich veľkých mestách bolo 16% zdravotníckych zariadení úplne zničených a 42% zdravotníckych zariadení bolo čiastočne zničených.⁴⁰ Zničené boli taktiež vzdelávacie zariadenia, z ktorých sa mnohé počas konfliktu stali vojenskými základňami a cieľmi. V roku 2017

³⁸ <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/>

³⁹ <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-2020-deadly-legacy-explosive-violence-and-its-impact>

⁴⁰ <https://www.worldbank.org/en/country/syria/publication/the-toll-of-war-the-economic-and-social-consequences-of-the-conflict-in-syria> str. 38.

fungovalo v Sýrii zhruba 57% vzdelávacích zariadení. Len v Aleppe bolo zničených 49 vzdelávacích zariadení.⁴¹

Ďalším veľmi poškodeným sektorom je energetika (vrátane produkcie ropy a zemného plynu a výroby elektriny) a taktiež aj doprava. Viac ako 50% kanalizácií fungovalo v obmedzenom režime alebo nefungovalo vôbec. Z vypúšťanej odpadovej vody bolo 70% vypúšťané nekontrolovane.⁴²

Podľa reportu OSN Habitat je 54% budov v meste Homs neobývateľných, zatiaľ čo 60% štvrtí je kvôli zničenej infraštruktúre alebo chýbajúcim základným potrebám nefunkčných. 40% obyvateľov tohto mesta muselo odísť zo svojich domovov. V utečeneckom tábore Jarmúk a v priľahlých častiach Damašku bolo zničených 80% budov, z 800,000 obyvateľov tam ostalo 1000. V meste Aleppo zostalo 1,6 milióna ľudí z pôvodných 2,5 milióna. Vo východných predmestiach Damašku zostalo 270,000 z 390,000. Najväčší pokles bol vo štvrti Duma, zo 120,000 tam ostalo 40,000 ľudí. V štvrti Harasta ostalo z 80,000 obyvateľov len 2,600. V 'Arbine klesol počet obyvateľov z 90,000 na 19,000. Tieto miesta sú takisto nebezpečné kvôli prítomnosti mín, improvizovaných výbušných zariadení a nevybuchutej munície. Podľa Úradu OSN pre koordináciu humanitárnych záležitostí žilo v roku 2019 žilo 10,2 milióna Sýrčanov v oblastiach s vysokým rizikom explózií. Celý rozsah kontaminácie územia výbušnami zatiaľ ani nebol vyhodnotený. Časté sú tiež závažné incidenty, keď sú ohrození aj navrátilci a deti. Kontaminácia výbušnami spôsobuje značné problémy predovšetkým v oblasti poľnohospodárstva, odstraňovania sutín a humanitárnej dostupnosti.

Spomínaná deštrukcia sa prejavila aj na páde HDP. Reálne HDP Sýrie kleslo počas konfliktu o dve tretiny. Hlavnými dôvodmi poklesu produktivity boli strata výroby (najmä fyzická deštrukcia tovární v mestách Aleppo, Homs a na predmestí Damašku), pokles investícií, strata pracovných síl a ich zručností a tiež aj nedostatok paliva, elektriny a surovín. Vojnová ekonomika navyše odstrihla produkciu od stimulov. Rozhodujúcu úlohu zohrala aj vojnová degradácia dopravných a obchodných sietí a dodávateľských reťazcov. V dôsledku toho bol ovplyvnený aj obchod so susednými krajinami.⁴³ Podľa prieskumu Svetovej banky až 56% podnikov v krajine sa od roku 2009 buď zatvorilo, alebo sa presunulo

⁴¹ <https://www.worldbank.org/en/country/syria/publication/the-toll-of-war-the-economic-and-social-consequences-of-the-conflict-in-syria> str. 44-45.

⁴² ASSEBURG, M. Reconstruction in Syria: Challenges and Policy Options for the EU and its Member States. *Stiftung Wissenschaft und Politik* [online]. 2020, str. 17,18.

⁴³ Tamtiež str. 18,19.

mimo Sýrii. Nezamestnanosť bola v roku 2010 pod 10%, len do roku 2015 vzrástla na viac ako 50%.⁴⁴

Pred konfliktom bola ropa jedným z hlavných zdrojov príjmov pre štát. Cez vojnu bola jej produkcia znížená a ani v lete 2020 nemá Damašk stále pod svojou kontrolou väčšinu z toho, čo ostalo. Spolu s vysokými výdajmi na armádu a kolapsom daňového systému sa rapídne znížili objemy verejných investícií z 9,0% HDP v roku 2010 na 0,6% v roku 2016. Damašk dnes vykryva straty a deficit čerpaním menových rezerv, tlačением peňazí a pôžičkami z Ruska a Iránu. To viedlo k nárastu verejného dlhu, ubúdaniu menových rezerv a devalvácie Sýrskej libry. Pred konfliktom v roku 2011 stál 1 USD 50 Sýrskych libier a v októbri 2019 to bolo 630 libier. V polovici januára 2020 kvôli libanonskej kríze to bolo už 1,200 Sýrskych libier za dolár. Ďalšie udalosti v Libanone, pandémie COVID-19 a ďalší psychologický efekt sankcií zapríčinili, že v lete 2020 sa hodnota jedného doláru vyšplhala na 3,200 libier. Sankcie bránia prevodom peňazí a dovozu potravín, zvyšujú výrobné náklady a majú negatívny vplyv na výrobu zdravotníckeho materiálu. Predpokladá sa, že prispievajú k zvyšovaniu nezamestnanosti, znižovaniu miezd a platov a zvyšovaniu životných nákladov.⁴⁵

Napriek lobovaniu západu sa arabské štáty, z ktorých mnohé pôvodne podporovali povstalecké skupiny, snažiace sa o zvrhnutie Al-Assada, v súčasnosti prikláňajú k Damašku. Susedia Libanon a Jordánsko dúfajú, že oživenie obchodu môže zmierniť aj ich domáci ekonomický tlak. Štáty zálivu budú čeliť prítomnosti Teheránu na ich prahu, čo podporuje dohady, že by pomocou petrodolárov mohli získať vplyv v Sýrii prostredníctvom jej rekonštrukcie.⁴⁶

Na začiatku roku 2020 bolo 11 miliónov Sýrčanov závislých od humanitárnej pomoci. Konflikt mal obrovský dopad na ľudský a spoločenský kapitál krajiny. Zatiaľ čo v roku 2010 patrila Sýria k svetovému priemeru v indexe ľudského rozvoja (HDI), s pozitívnym trendom v posledných dvoch dekádach, dnes je na konci tohto rebríčka. Spolu so zničeným školstvom a zdravotníctvom (aj kvôli pandemií COVID-19) dnes Sýria nie je miestom, kam sa utečenci môžu vrátiť. Hoci sa na väčšine územia už nebojuje a podmienky pre utečencov v susedných krajinách sa zhoršujú, počet navrátilcov je stále veľmi nízky.

⁴⁴ CORNISH, Ch, A. KHATTAB a A. ENGLAND. Can Syria rebuild with Assad still in power? [online]. 2019

⁴⁵ ASSEBURG, M. Reconstruction in Syria: Challenges and Policy Options for the EU and its Member States. *Stiftung Wissenschaft und Politik* [online]. 2020, str. 19,20.

⁴⁶ CORNISH, Ch, A. KHATTAB a A. ENGLAND. Can Syria rebuild with Assad still in power? [online]. 2019

Dokonca ani OSN neodporúča návrat utečencov do Sýrie. V priebehu roku 2019 sa podľa údajov OSN do Sýrie vrátilo 87,000 utečencov, za obdobie rokov 2016–2019 to bolo 220,000. V oboch prípadoch v drvivej väčšine z Turecka, Jordánska a Libanonu. Za súčasných podmienok je tak ekonomické zotavenie v Sýrii v podobe, ktorá by vytvárala pracovné miesta, poskytovala primerané príjmy a zabezpečovala výrobu potravín pre miestne trhy, takmer nemožné.⁴⁷

3.3. Turecko ako imigračná krajina

Anatólia bola počas celej histórie centrom pre migrujúce masy, útočiskom pre utečencov a pôdou pre kultúrne interakcie. Jedným z najvýraznejších príkladov toho, že vtedajšia Osmanská ríša, bola útočiskom pre utečencov sú udalosti 15. storočia. Zhruba 500,000 sefardských Židov, unikajúcich pred brutalitou španielskych inkvizičných súdov, sa uchýlilo v Osmanskej ríši. Anatólia znamenala v osmanskej ére taktiež niekoľko obrovských migračných vln. V rokoch 1860-1922 postupne migrovalo do Turecka viac ako 1 milión Tatárov z Krymu. Len za dve desaťročia, medzi rokmi 1859 a 1879 prišli 2 milióny Čerkesov a Čečencov z Kaukazu. Počas rusko-tureckej vojny v rokoch 1877-1878 hľadalo útočisko v Turecku viac ako 1,5 milióna ľudí z Balkánu. Počas balkánskych vojen v rokoch 1912-1913 prišlo ďalších 640,000 utečencov. Mnoho z tých, ktorí prišli z Balkánu, boli potomkami ľudí, ktorí migrovali do Európy pred stáročiami.

Tento trend pokračoval od roku 1920 aj v ére modernej Tureckej republiky. Po uzavretí zmluvy v Lausanne v roku 1923 o výmene obyvateľstva medzi Gréckom a Tureckom ešte v tom istom roku emigrovali 2 milióny ľudí z jednej strany na druhú. V päťdesiatych rokoch sa na územie Turecka dostalo ďalších 350,000 ľudí z Južoslávie a Macedónska. V rokoch 1953 až 1975 emigrovalo asi 300,000 z Bulharska do Turecka. V sedemdesiatych rokoch 20. storočia tam dosiahol počet bulharských migrantov 1,6 milióna a v roku 1988 utieklo z Iraku do Turecka viac ako 500,000 irackých Kurdov.⁴⁸

Turecko sa už v roku 1951 stalo jedným z prvých signatárov Ženevskej konvencie. Do roku 1994 však nemalo ucelenú legislatívu ohľadom utečencov a azylových žiadateľov. Cieľom Nariadenia o azyle z roku 1994 bolo prijať kritériá UNHCR týkajúce sa postavenia utečencov. Od šesťdesiatych rokov dvadsiateho

⁴⁷ ASSEBURG, M. Reconstruction in Syria: Challenges and Policy Options for the EU and its Member States. *Stiftung Wissenschaft und Politik* [online]. 2020, str. 21,22.

⁴⁸ ESEN, B. Turkey: A historical sanctuary for refugees. *Daily Sabah* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.dailysabah.com/op-ed/2018/06/08/turkey-a-historical-sanctuary-for-refugees>

storočia bolo Turecko známe pracovnou emigráciou, keď sa veľké množstvo Turkov odsťahovalo do západnej Európy, najmä do Nemecka. Situácia sa zmenila v osemdesiatych rokoch, keď bola táto krajina vnímaná už viac ako miesto imigrácie.⁴⁹ Odvtedy sa migračné vzorce týkajúce Turecka neustále menia. Migračné pohyby z a do Turecka ovplyvnili medzinárodné udalosti, ako napríklad ropná kríza z roku 1973, iránska revolúcia, iránsko-iracká vojna, koniec studenej vojny, vojna v Perzskom zálive, rozpad bývalej Juhoslávie či nedávny konflikt v Iraku. Komplexnosť migračných pohybov zvyšuje aj geografická poloha krajiny ako mostu medzi politicky a ekonomicky nestabilným Východom a prosperujúcim Západom. Turecko sa stalo tranzitnou krajinou pre nelegálnych migrantov z ázijských krajín, ako sú Afganistan, Bangladéš, Irak, Irán a Pakistan, ktorí sa pokúšajú dostať na západ. Medzičasom sa Turecko taktiež zmenilo na krajinu prísťahovalcov z radov odborníkov a dôchodcov pochádzajúcich z EÚ. Do krajiny prichádzajú aj legálni a nelegálni migranti z krajín bývalého sovietskeho bloku.⁵⁰

Okrem toho zostáva Turecko hlavnou tranzitnou krajinou pre registrovaných a neregistrovaných utečencov a migrantov. Celkovo 18,431 ľudí, predovšetkým Afgancov (36%) a Sýrčanov (23,3%), prešlo úspešne do konca roka 2020 z Turecka do EÚ, či už po mori alebo po zemi. Ďalších 122,302 osôb bolo do konca decembra tureckými orgánmi zachránených alebo zadržaných, čo je štyrikrát menej ako v roku 2019. Tento výrazný pokles v porovnaní s minulým rokom je pravdepodobne spôsobený prepuknutím pandémie COVID-19 a súvisiacimi obmedzeniami pohybu v krajinách pôvodu či tranzitu.⁵¹

3.4. Vývoj utečeneckej krízy v Turecku

Konflikt v Sýrii začal v marci 2011. Už v apríli, potom čo sa boje rozšírili aj k sýrsko-tureckým hraniciam, začali tisíce ľudí zo zasiahnutých oblastí hľadať útočisko v susednej provincii Hatay za hranicami. Turecko následne vyhlásilo, že poskytne útočisko každému, kto ho potrebuje. V táboroch, ktoré v provincii Hatay spravoval turecký červený polmesiac, ostalo na konci októbra 7,958 z celkového počtu 19,398 utečencov. Viac ako 11 tisíc sa medzitým vrátilo späť do Sýrie.

Hoci situácia ohľadom ďalšieho vývoja utečeneckej krízy bola nejasná, turecké úrady chystali ďalších 3,500 miest pre prípad, že by prišlo viac utečencov.

⁴⁹ BOLUK, G. a S. ERDEM. Syrian Refugees in Turkey: between Heaven and Hell? *Centre for Economic Research on Mediterranean Countries (CREM)* [online]. 2016

⁵⁰ İÇDUYGU, A (2009)

⁵¹ Humanitarian Situation Report No. 40. *UNICEF Turkey* [online]. 2020

Takisto tvrdili, že utečencom ponúkajú športové, náboženské a vzdelávacie vyžitie. Mobilná nemocnica bola schopná sa starať naraz o 50 pacientov. Čo sa týka sanitárnych podmienok, utečenci mali mať neobmedzený prístup k teplej vode a jedna toaleta mala slúžiť pre 20 ľudí. Hoci sa turecké úrady vyhýbali slovu „utečenci“ a namiesto toho používali pre Sýrčanov názov „hostia“, utečencom sa dostalo prijatia, za ktorý Turecko chválil aj Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov. To bolo zapríčinené tým, že Turecko podľa vtedajších zákonov udeľovalo azyl len pre utečencov z Európy. Z krátkodobého hľadiska bol ochranný status pre Sýrčanov v Turecku dostačujúci, avšak z dlhodobého hľadiska tento stav pre utečencov prijateľný nebol. Turecké úrady však tvrdili, že títo „hostia“ nechcú v Turecku ostať a čakajú len na upokojenie situácie v ich krajine.⁵²

Utečenci do Turecka od roku 2011 neprichádzali len zo Sýrie, ale aj z Afganistanu a Iraku. Politika „otvorených dverí“ tak mala za následok, že počet ľudí, ktorí žili v Turecku v roku 2011 pod medzinárodnou ochranou teda 58,018 sa zvýšil na 4,122,179 v roku 2019.⁵³

Turecko ukázalo veľkú pružnosť v hostení podobného počtu utečencov ako je populácia Chorvátska. Čo sa týka finančných nákladov, Turecko je jedným z najväčších humanitárnych prispievateľov na svete v pomere k HDP. Spolu so zhoršujúcou sa ekonomickou situáciou sa však pohľad tureckej verejnosti na hostenie Sýrčanov vyvíja negatívne.⁵⁴ Podľa údajov AFAD (Vedenie v krízových a urgentných situáciách) presiahli v období rokov 2011 až 2015 celkové výdavky Turecka na zvládanie sýrskej utečeneckej krízy 7,158,250,458 USD, čo zodpovedá približne 20 miliardám TL. Celková zahraničná finančná pomoc, 417 miliónov dolárov, predstavovala vtedy zhruba 5% z uvedených výdavkov. Z tejto zahraničnej pomoci pochádzalo 328 miliónov USD (78,6 %) od inštitúcií OSN, 20 miliónov USD od Červeného kríža, 14 miliónov USD od mimovládnych organizácií a zvyšných 52 miliónov USD pochádzalo z iných krajín. Finančná podpora 7 európskych štátov bola vtedy iba 1,5 milióna USD. Islamské krajiny, ako jednotlivé štáty a aj ako súčasť Organizácie islamskej spolupráce, boli ku kríze ľahostajné a taký prístup mali aj vo finančnej oblasti. Napríklad Saudská Arábia poskytla Turecku od začiatku krízy do roku 2015 iba 50 miliónov USD. Okrem toho sa Turecku od Saudskej Arábie nedostalo žiadnej inej podpory, čo ovplyvňuje

⁵² *Syrian refugees on the Turkish border: Report on the visit to Antakya (Turkey)* [online]. 2011 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2011/amahlarg042011.pdf>

⁵³ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

⁵⁴ KINIKLIOĞLU, S. *Syrian Refugees in Turkey: Changing Attitudes and Fortunes* [online]. 5.2.2020

tureckú zahraničnú politiku najmä v súvislosti s Blízkym východom v strednom aj v dlhodobom horizonte.⁵⁵

Politika otvorených dverí sa de facto skončila v roku 2016, keď Turci postavili 900 km dlhý plot pozdĺž sýrskych hraníc.⁵⁶ V roku 2019 utrpela v komunálnych voľbách vládna Strana spravodlivosti a rozvoja (AKP) porážku v najväčších mestách krajiny ako Istanbul, Ankara, Antalya, Mersin či Adana. Jedným z hlavných dôvodov prehry bol aj negatívne sa vyvíjajúci postoj Turkov žijúcich vo veľkých mestách voči utečencom. Kvôli rozhodnutiu vlády pomaly zatvárať utečenecké tábory, sa utečenci vysťahovali do celého Turecka a sú prítomní v každom meste aj pri Čiernom mori.⁵⁷ Podľa tureckej Asociácie pre utečencov (Mülteciler Derneği) sa najviac Sýrčanov nachádza v Istanbule, kde však tvoria len 3,3% miestnej populácie. Naopak v meste Kilis na sýrskych hraniciach tvoria utečenci zo Sýrie 74% obyvateľstva. Údaje sú z januára 2021 a sú uvedené v prílohe v tabuľke č. 1.⁵⁸

Vládna strana si však uvedomovala, že to s návratom Sýrčanov do ich vlasti nevyzerá optimisticky. Avšak potrebovala ukázať domácim voličom, že situáciu má stále pod kontrolou a tak spustila operáciu Prameň mieru v októbri 2019. Tak ako predošlé aj túto odôvodnila na domácej scéne ako operáciu, ktorá mala za cieľ vytvoriť bezpečnú zónu pre návrat utečencov. Situácia však ďalej vedie k polarizovaniu tureckej politiky a tým aj spoločnosti. Väčšina utečencov, ktorí sú viac konzervatívni a nábožensky založení, sympatizuje s tureckým prezidentom Erdoğanom, čo je ďalším kameňom sváru s tureckou strednou sekulárnou mestskou triedou. Hoci negatívny postoj k utečencom pretrváva, Turci sú už zmierení s tým, že Sýrčania u nich ostanú. Nádej, že bude možné umiestniť utečencov v tzv. bezpečnostných zónach v severnej Sýrii, stále v tureckej spoločnosti pretrváva. Problémom je, že len 6% Sýrčanov je ochotných vrátiť sa do Sýrie.⁵⁹ Tieto vojenské intervencie do roku 2019 rozšírili tureckú kontrolu na 3,500 kilometrov štvorcových. Turecko uvádza, že 329,000 Sýrčanov sa vrátilo do oblastí, pričom popiera obvinenia z etnických čistiek okolo Afrinu. Súčasný plán bezpečnostných zón v oblastiach uvoľnených po PYD a SDF v severnej Sýrii sú územne a demograficky rozdielne. Siahajú 30 kilometrov hlboko do sýrskeho vnútrozemia a majú dĺžku stovky kilometrov. V septembri 2019 prezident

⁵⁵ ERDOĞAN, M. a C. ÜNVER. *PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND SUGGESTIONS OF THE TURKISH BUSINESS SECTOR ON SYRIANS IN TURKEY* [online]. In: . 2015, str. 37,38.

⁵⁶ ERDOĞAN, M. *TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

⁵⁷ KINIKLIOĞLU, S. *Syrian Refugees in Turkey: Changing Attitudes and Fortunes* [online]. 5.2.2020

⁵⁸ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

⁵⁹ KINIKLIOĞLU, S. *Syrian Refugees in Turkey: Changing Attitudes and Fortunes* [online]. 5.2.2020

Erdoğan v OSN predstavil plán postupného návratu milióna utečencov. Plán má stáť 27 miliárd dolárov a zahŕňa výstavbu 140 dedín po 5000 obyvateľov a 10 miest po 30 000 obyvateľov. Budú potrebovať školy, nemocnice, zdravotné strediská, infraštruktúru, administratívne služby, miestne bezpečnostné sily a volené miestne zastupiteľstvá. Potom je potrebné presvedčiť utečencov, aby sa vrátili, a medzinárodné spoločenstvo, aby pomohli s financovaním.⁶⁰ Hoci sa v médiách objavujú správy o „dobrovoľných“ návratoch Sýrčanov, počet ľudí žijúcich Sýrčanov pod dočasnou ochranou narastá. Jedným z dôvodov je, že sa denne narodí v Turecku v priemere 465 detí v utečeneckých rodinách.⁶¹

3.5. Právny status sýrskych utečencov v Turecku

Turecko hostí v súčasnosti viac ako 3,5 milióna utečencov zo susednej Sýrie a niekoľko stotisíc žiadateľov o azyl a osôb pod ochranou z Iraku, Afganistanu, Iránu a Somálska. Na tieto dve skupiny žiadateľov o ochranu sa vzťahujú dva rôzne súbory azylových pravidiel a postupov. Turecký azylový systém má preto dvojakú štruktúru.⁶²

Sýrski utečenci v Turecku status utečenca nemajú. V roku 2011 sa v Turecku zaviedla pre Sýrčanov kategória „Hostia“ ktorú nepozná nielen medzinárodné ale ani turecké právo.⁶³ Turecko totiž zachováva geografické obmedzenie dohovoru o utečencoch z roku 1951 a uplatňuje ho iba na utečencov pochádzajúcich z európskych krajín. V apríli 2013 prijalo Turecko komplexný Zákon o cudzincoch a medzinárodnej ochrane inšpirovaný Európskou úniou, ktorý ustanovuje špecializovaný právny rámec pre azyl v Turecku a potvrdzuje záväzky Turecka voči všetkým osobám, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu, bez ohľadu na krajinu ich pôvodu. Zákon tiež vytvoril Generálne riaditeľstvo pre riadenie migrácie (GİGM) ako agentúru zodpovednú za migráciu a azyl, ktorá vedie konanie o určení štatútu. Pre utečencov zo Sýrie Turecko zaviedlo Nariadenie o dočasnej ochrane (Geçici Koruma), ktorý týmto osobám zaručuje právo na legálny pobyt, ako aj určitú úroveň prístupu k základným právam a službám. Štatút GK získavajú sýrski štátni príslušníci a Palestínčania bez štátnej príslušnosti, ktorí tiež utiekli zo Sýrie.⁶⁴

⁶⁰ KARASAPAN, O. Turkey's Syrian refugees—the welcome fades. *Brookings* [online]. 25.11.2019

⁶¹ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

⁶² <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/introduction-asylum-context-turkey/>

⁶³ KUSH, Omar. كيف يجتاز النازحون السوريون وضعهم في تركيا. *Fikra Forum* [online]. 31.5.2019

⁶⁴ <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/introduction-asylum-context-turkey/>

Poživajúc štatút GK, je Sýrčan žijúci v Turecku oprávnený k používaniu dokladu o dočasnom pobyte, tzv. *kimlik*. Tento doklad získavajú aj Palestínčania či iní, ktorí nie sú príslušníkmi žiadneho štátu, ale na územie Turecka vstúpili zo Sýrie. Hoci s dokladom o dočasnom pobyte majú ľudia povolenie pracovať, ich možnosti sú limitované. Zatiaľ čo k utečencom, ktorí zostali v utečeneckých táboroch, sa dostáva humanitárna pomoc pravidelne, pre tých, ktorí žijú mimo tieto tábory, je táto pomoc dosť obmedzená. Avšak prístup k zdravotnej starostlivosti má každý držiteľ kimlika. Pre Sýrčanov žijúcich v Turecku bez kimlika existujú ďalšie tri typy povolení na pobyt, na ktoré by mohli mať potenciálny nárok: turistické, pracovné a investorské víza. Na získanie turistických víz je potrebných niekoľko podmienok a na rozdiel od kimlika toto vízum neopravňuje jeho držiteľa v Turecku pracovať. Najdôležitejšie je, že človek musí mať oficiálny cestovný pas, ktorý použil na vstup do krajiny legálnou cestou. Držiteľ musí mať tiež platnú jednoročnú zmluvu o prenájme ubytovania potvrdenú lokálnymi úradmi. Na druhej strane, pre získanie povolenia na pobyt za účelom práce je potrebné predložiť pracovnú zmluvu s organizáciou alebo spoločnosťou pôsobiacou na tureckom území. Posledná kategória, určená pre investorov, udeľuje pobyt sýrskemu podnikateľovi, ktorý v Turecku investuje.

Na rozdiel od týchto dokladov je získanie tureckého občianstva zložitejšie. Podľa tureckých právnych predpisov musí osoba, ktorá sa chce získať turecké občianstvo, žiť v Turecku päť rokov legálne a bez prestávky. Jej pobyt nemôže byť na účely štúdia a uchádzač nesmie počas tohto obdobia stráviť celkovo viac ako šesť mesiacov mimo Turecka. Zatiaľ čo turecký pôvod môže sýrskym utečencom cestu k tureckému občianstvu uľahčiť, väčšina Sýrčanov žijúcich v Turecku nemá kvôli svojmu pobytovému štatútu právo na získanie tureckej štátnej príslušnosti. Aby mohol Sýrčan takýto nárok mať, musel by najskôr získať povolenie na pobyt za účelom práce alebo investovania.

Turecká opozícia však vidí v krokoch prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğanu snahu, aby Sýrčania mohli získať turecké občianstvo, čím by si zabezpečil 1,5 milióna dodatočných hlasov. Ďalšie hlasy ozývajúce sa z hlavnej opozičnej Republikánskej strany (CHP) obviňujú prezidenta, že sa snaží zmeniť demografiu kurdských a alevitských oblastí Sýrčanmi. Predseda tejto strany Kemal Kılıçdaroğlu sa viackrát vyslovil za návrat Sýrčanov do ich vlasti.⁶⁵ Vyzval tureckú vládu, aby si sadla za jeden stôl so sýrskym prezidentom Bašárom al-Assadom: „*Bašár al-Assad je víťazom sýrskeho konfliktu a rokovania s ním prinesú Turecku veľké benefity*“⁶⁶ Kontroverzie vyvolal aj minister vnútra

⁶⁵ KUSH, Omar. كيف يجتاز النازحون السوريون وضعهم في تركيا. *Fikra Forum* [online]. 31.5.2019

⁶⁶ <https://middle-east-online.com/زعيم-المعارضة-التركية-يدعو-أردوغان-للتفاوض-مع-الأسد/>

Süleyman Soylu ktorý pred lokálnymi voľbami v roku 2019 vyhlásil, že viac ako 53,000 Sýrčanom bolo udelené občianstvo a môžu sa tak zúčastniť týchto volieb.⁶⁷ Podľa Asociácie utečencov, ktorá sa odvoláva na ministerstvo vnútra, bol na konci roka 2019 počet Sýrčanov s tureckým občianstvom 110,000.⁶⁸ V reporte tureckého ministerstva vnútra z januára 2020 však získalo povolenie na pobyt v Turecku celkovo až 1,055,685 Sýrčanov.⁶⁹

Diskurz tureckej opozície tak prispieva k zvyšovaniu nevraživosti voči Sýrčanom v očiach tureckej spoločnosti. Opozícia tvrdí, že jediným riešením nie je ich integrácia ale návrat do vlasti. Nielen tureckí občania ale aj niektoré médiá obviňujú Sýrčanov z poklesu ekonomiky a životného štandardu. Podľa nich môžu za rastúcu nezamestnanosť a zvyšovanie cien, čo je znateľné najmä na cenách nájomného za bývanie.⁷⁰

3.6. Prístup ku vzdelávaniu

V októbri 2019 žilo v Turecku 1,6 milióna detí patriacich pod dočasnú ochranu. Podľa tureckého ministerstva pre národné vzdelávanie (MNV) bolo do ročníka 2019/2020 zapísaných 684,728 žiakov, čo bol 6,5% nárast oproti roku predtým. Avšak, podľa odhadov bolo stále viac ako 400,000 detí v školskom veku mimo vzdelávacieho systému.⁷¹ Celkový počet detí v školskom veku žijúcich pod dočasnou ochranou v Turecku je 1,082,172.⁷²

Okrem traumy, ktorú väčšina utečeneckých detí prežila, riziko spoločenskej izolácie, diskriminácie, ekonomického a sexuálneho zneužívania či detských manželstiev zvyšuje aj absencia sýrskych detí a adolescentov na vyučovaní. Po rokoch sa však návrat do školských lavíc pre deti mimo škôl stáva veľmi náročný. Od začiatku krízy urobilo MNV veľké kroky k zabezpečeniu inkluzívneho vzdelávania pre utečenecké deti. Vzdelanie je podľa tureckého MNV nielen fundamentálnym právom človeka, ale aj rozhodujúcim prvkom pre budovanie bezpečnej a prosperujúcej budúcnosti Sýrie, Turecka a širšieho regiónu. Aby sa zabránilo vytvoreniu tzv. stratenej generácie, Turecko vyvíja a implementuje nové

⁶⁷ KUSH, Omar. كيف يجتاز النازحون السوريون وضعهم في تركيا. *Fikra Forum* [online]. 31.5.2019

⁶⁸ <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

⁶⁹ http://www.xinhuanet.com/english/2020-01/21/c_138724594.htm

⁷⁰ KUSH, Omar. كيف يجتاز النازحون السوريون وضعهم في تركيا. *Fikra Forum* [online]. 31.5.2019

⁷¹ <https://reliefweb.int/report/turkey/educational-statistics-children-under-temporary-protection-turkey-statistical-report> str. 10

⁷² Tamtiež str. 12

vzdelávacie programy pre Sýrčanov.⁷³ Spolu s Detským fondom spojených národov (UNICEF) vytvorili tzv. dočasné vzdelávacie centrá (geçici eğitim merkezi), ktoré sa stali prvotným stupňom vzdelávania a prechodným miestom pre sýrske deti.⁷⁴ Od roku 2015 začalo MNV s kampaňou, ktorej cieľom bolo, aby sa sýrske deti zapisovali do štátnych škôl a nie do týchto dočasných vzdelávacích centier, a od ročníka 2016/2017 boli všetky deti, ktoré sa zapisovali do škôl po prvýkrát, povinne umiestnené v štátnych školách.⁷⁵

Povinná školská dochádzka v Turecku je 12 rokov. Rozdelená je na tri časti:

- Základné vzdelávanie (1.-4. ročník)
- Nižšie stredné vzdelávanie (5.-8. ročník)
- Vyššie stredné vzdelanie (9.-12. ročník)

Podľa tureckej vlády by každé dieťa v Turecku, vrátane detí pod dočasnou ochranou, malo absolvovať aspoň jeden rok predškolskej výchovy.⁷⁶ Pre lepšiu koordináciu vzdelávania určeného pre sýrske deti zriadilo MNV Oddelenie migračného a núdzového vzdelávania (Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı). Úlohy tohto oddelenia sú:⁷⁷

- Realizovanie vzdelávacích aktivít v inštitúciách formálneho vzdelávania a vzdelávania dospelých v rámci MNV, v koordinácii s príslušnými jednotkami v prípade migrácie či mimoriadnych udalostí
- Vypracovanie, implementovanie, monitorovanie a hodnotenie politiky v oblasti vzdelávania v prípade migrácie či mimoriadnych udalostí
- Plánovanie, monitorovanie a reportovanie zo vzdelávacích stredísk dočasne zriadených pre krízové situácie
- Vypracovanie školení a materiálov pre vzdelávanie v prípadoch migrácie a núdze
- Koordinácia spolupráce medzi národnými a medzinárodnými partnermi pri zabezpečovaní vzdelávacích a podporných programov v prípade migrácie a mimoriadnych udalostí
- Zabezpečenie koordinácie medzi ústrednými a provinčnými organizáciami MNV v prípade migrácie a mimoriadnych udalostí

⁷³ <https://reliefweb.int/report/turkey/educational-statistics-children-under-temporary-protection-turkey-statistical-report> str. 10,11

⁷⁴ Križan T. (2019:20)

⁷⁵ <https://reliefweb.int/report/turkey/educational-statistics-children-under-temporary-protection-turkey-statistical-reportstr> str. 14

⁷⁶ Tamtiež str. 12

⁷⁷ <https://reliefweb.int/report/turkey/educational-statistics-children-under-temporary-protection-turkey-statistical-report> str. 13,14

- Nadviazanie spolupráce s národnými a medzinárodnými subjektmi v oblasti vzdelávania v prípade migrácie a mimoriadnych udalostí

Počet sýrskych študentov na tureckých vysokých školách rastie rýchlym tempom. Zatiaľ čo v školskom roku 2013/14 bolo na 116 tureckých univerzitách zapísaných spolu 1,785 Sýrčanov (1,405 chlapcov – 380 dievčat), v ročníku 2016/17 už bolo zapísaných 15,042 Sýrčanov (9,738 chlapcov – 5,304 dievčat) na 152 univerzitách. V ročníku 2019/20 bol počet sýrskych študentov na 179 univerzitách 37,236 (23,823 chlapcov – 13,413 dievčat). Najviac Sýrčanov študuje na univerzite Harran v meste Şanlıurfa, kde je 2,677 študentov (1,531 chlapcov – 1,146 dievčat).⁷⁸

Pandémia COVID-19 však má veľa negatívne dopady na vzdelávanie sýrskych detí v Turecku, ktoré sotva majú nejaký prístup k internetu. Deti sa tak nemôžu zúčastňovať na online hodinách, keďže školy v Turecku boli od marca 2020 zatvorené. Kvôli zatvoreným školám sa prehľbuje aj najväčší problém integrácie sýrskych detí do vzdelávacieho systému, a to je znalosť tureckého jazyka.⁷⁹ Len 6% chudobných rodín v Turecku vlastní počítač a 2 z 3 chudobných domácností nemajú prístup na internet. Okrem súčasných stratégií na posilnenie dištančného vzdelávania musí Turecko zvýšiť investície do vzdelávania najmladších žiakov a podpory učenia s cieľom uľahčiť prechod žiakov späť do školy, odstrániť medzery v učení chudobných detí s rovesníkmi a znížiť riziko masívneho opúšťania školskej dochádzky.⁸⁰

3.7. Prístup ku zdravotnej starostlivosti

Od roku 2011 do roku 2014, keď Sýrčania získali štatút osôb pod dočasnou ochranou, bolo za ich zdravotné potreby zodpovedné tzv. Vedenie v krízových a urgentných situáciách (AFAD). Avšak, do zavedenia tohto statusu bol prístup utečencov k medicíne a liečbe len veľmi obmedzený, s výnimkou urgentných situácií. V rámci Inštitútu verejného zdravia vytvorilo turecké ministerstvo zdravotníctva tzv. Hlavný úrad pre zdravotnícke služby migrantov, ktorý mal prebrať všetky kompetencie spojené so zdravotnou starostlivosťou pre migrantov a hlavne Sýrčanov žijúcich pod dočasnou ochranou. V novembri 2015 bol vydaný

⁷⁸ <https://istatistik.yok.gov.tr/>

⁷⁹ https://www.kfw-entwicklungsbank.de/International-financing/KfW-Development-Bank/About-us/News/News-Details_611264.html

⁸⁰ DEMIRGÜÇ-KUNT, A a J. E. BAEZ. Daha eşitlikçi bir toparlanmayı sağlamanın aciliyeti: Türkiye'deki COVID-19 krizinden yansımalar. *World Bank Blogs* [online]. 2.9.2021.

obežník č. 9648 s názvom: Základy pre poskytovanie zdravotníckych služieb osobám žijúcim pod dočasnou ochranou. Tým sa stalo ministerstvo zdravotníctva zodpovedné za veškerú primárnu a preventívnu starostlivosť, diagnostiku, liečbu, imunizáciu, hygienu životného prostredia, reprodukčné a ženské zdravie, zdravie detí a dorastu a boj proti prenosným chorobám, epidémiám a tuberkulóze. Sýrčania žijúci pod dočasnou ochranou tak majú prístup k veškerej zdravotnej starostlivosti, vrátane mentálneho zdravia, vo všetkých verejných zariadeniach bez poplatkov.⁸¹

Kvôli rastúcej zložitosti humanitárnych kríz na celom svete a rizikám ich zdravotným rizikám podnietili členské štáty WHO na Svetovom zdravotníckom zhromaždení v roku 2016 zriadenie nového Programu zdravotných núdzových situácií.⁸² V rámci prístupu „Celá Sýria“ a tohto nového programu WHO bol v Turecku zriadený pohotovostný operačný tím, ktorý pôsobil jednak z hlavnej kancelárie v Ankare a jednak z pohotovostnej kancelárie zriadenej v roku 2013 v pohraničnom meste Gaziantep. Dva hlavné smery práce tohto tímu boli zamerané na zabezpečenie ucelenej koordinovanej reakcie na sýrsku krízu: a to prostredníctvom cezhraničných operácií na severe Sýrskej arabskej republiky z Gaziantepu a prostredníctvom reagovania na zdravotné potreby utečencov v Turecku.⁸³

Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) úzko spolupracuje s tureckým ministerstvom zdravotníctva pri poskytovaní kultúrnej a jazykovo citlivých zdravotných služieb pre sýrskych utečencov. Pobočka WHO v Turecku:

- podporuje 7 centier odbornej prípravy v oblasti zdravia utečencov, kde sýrski lekári a zdravotné sestry absolvujú školenia na pracoviskách a zároveň poskytujú zdravotnícke služby pre sýrskych pacientov
- pripravuje arabsko-tureckých tlmočníkov, aby slúžili ako sprievodcovia pre pacientov na rôznej úrovni zdravotnej starostlivosti
- poskytuje ďalšie lekárske vzdelávanie tureckým a sýrskym zdravotníckym pracovníkom v diagnostike a liečbe duševného zdravia, ako sú depresie, úzkosti a posttraumatické poruchy
- poskytuje tréning a zamestnancov starajúcich sa o zdravie sýrskej komunity a poskytujúcich domácu starostlivosť starším a zdravotne postihnutým Sýrčanom

⁸¹ BILECEN, B. Temporarily protected Syrians' access to the healthcare system in Turkey: Changing policies and remaining challenges. *Migration Letters* [online]. 2.1.2018, str. 117.

⁸² Health-emergency-to-reponse-in-Syria-WHO-Turkey.pdf str. 12

⁸³ tamtiež str. 8

Od kedy začal Program svetovej zdravotníckej pre zdravie utečencov bolo v 7 strediskách odbornej prípravy pre zdravie utečencov vyškolených takmer 2,000 sýrskych zdravotníckych pracovníkov, aby mohli pracovať v 178 utečeneckých zdravotných strediskách po celom Turecku. Turecké ministerstvo zdravotníctva už najalo viac ako polovicu z nich na poskytovanie zdravotníckych služieb sýrskym utečencom.⁸⁴

V Turecku však vznikali aj iné typy nemocníc. Najskôr to boli kliniky v rámci mimovládnych organizácií, ktoré poskytovali zdravotnú starostlivosť aj neregistrovaným rezidentom. Po roku 2015 nedostali novú registráciu kvôli novému obežníku, ktorý upravoval aj činnosť mimovládnych organizácií, avšak ostali fungovať s tichým súhlasom štátu. Okrem toho začali okolo roku 2015 vznikať tiež menšie súkromné kliniky po celom Istanbule. Tieto kliniky, prevádzkované Sýrčanmi a schované v bytoch a komerčných budovách, fungovali však bez pokusu o registráciu v štátnych agentúrach. Mnoho sýrskych lekárov pracovalo na oboch typoch týchto kliník.⁸⁵

Jazyková bariéra je však hlavnou prekážkou v dostupnosti a poskytovaní zdravotnej starostlivosti pre sýrskych utečencov, ktorá komplikuje aj informovanie o existujúcich zdravotných službách a očkovaní.⁸⁶ Jazykovú bariéru u štátnych poskytovateľov vidia taktiež niektorí lekári ako hlavný dôvod fungovania spomenutých neoficiálnych kliník. Táto bariéra je prítomná vo všetkých aspektoch hľadania starostlivosti, vrátane zorientovania sa v byrokracii tureckého systému založenom na odporúčaníach a v nedorozumeniach a rizikách diskriminácie zo strany tureckého zdravotníckeho personálu. Tieto obavy sa objavili aj v rozhovoroch, ktoré robila Nihal Kayali so sýrskymi pacientkami. Jedna 38-ročná žena jej popísala traumatizujúci zážitok, po ktorom si myslí, že bola podrobená zbytočnému cisárskemu rezu, a opísala utrpenie ako „násilné“ a „neľudské“. Kvôli jazykovej bariére však nebola možnosť, ako oznámiť pacientke dôvody tohto jazvy zanechávajúceho zákroku. Okrem toho poznamenala, že aj keby bezplatnú starostlivosť rada využívala, v súčasnosti radšej chodí len na sýrske kliniky, na ktorých síce musí platiť poplatky, ale aspoň sa vyhne riziku ďalšieho negatívneho zážitku v tureckej nemocnici.⁸⁷

⁸⁴ <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/syrian-crisis/health-services-for-syrian-refugees-in-turkey>

⁸⁵ KAYALI, N. Syrian Refugees Navigate Turkey's Shifting Health Care Terrain. *Reliefweb* [online]. 24.11.2020

⁸⁶ DEJONG, J, H. GHATTAS, H. BASHOUR, R. MOURTADA, Ch. AKIK a A. REESE-MASTERSON. Reproductive, maternal, neonatal and child health in conflict: a case study on Syria using Countdown indicators. *BMJ Global Health* [online]. 2017

⁸⁷ KAYALI, N. Syrian Refugees Navigate Turkey's Shifting Health Care Terrain. *Reliefweb* [online]. 24.11.2020

Pandémia COVID-19 spôsobila ešte väčší tlak na tureckú infraštruktúru a základné služby, ktoré boli už v dôsledku sýrskej utečeneckej krízy preťažené.⁸⁸ Avšak zatiaľ čo pred rokom 2019, boli turecké nemocnice miestami, ktorým sa neregistrovaní utečenci vyhýbali, počas pandémie COVID-19 otvorili svoje dvere aj pre nich, aby dokázali zbrzdiť šírenie vírusu. V apríli 2020 nariadila turecká vláda, aby všetko, čo súvisí s liečbou a prevenciou proti vírusu, vrátane ochranných prostriedkov, testovaní a ošetrovania, bolo dostupné zadarmo bez ohľadu na stav registrácie. Niektoré mimovládne organizácie však uvádzajú, že utečenci, ktorí sa obávajú deportácie do Sýrie, sa naďalej vyhýbajú štátnej zdravotnej starostlivosti a iní sa obávajú, že pozitívny test na COVID-19 by mohol zapríčiniť ich vyhodenie z práce alebo domova. Preto naďalej vyhľadávajú starostlivosť u neoficiálnych poskytovateľov.⁸⁹

3.8. Organizácie a pomoc sýrskym utečencom v Turecku

Pomocné činnosti národných mimovládnych organizácií boli obmedzené na poskytovanie najnutnejších životných potrieb ako jedlo, ošatenie a strecha nad hlavou. Avšak ich zásoby boli kvôli vysokým číslam utečencov vždy okamžite rozdistribuované a minuté. Ich finančné zdroje pochádzajú väčšinou od miestnych podnikateľov, z mešít a z ulice. V Turecku existujú dva typy národných mimovládnych organizácií: organizácie založené na náboženskom a na právnom podklade. Väčšina mimovládnych náboženských organizácií nemá žiadny plán ani stratégiu. Ich činy sú založené na pomoci z náboženských pohnútok. Na druhej strane mimovládne organizácie založené na právnom podklade, označované tiež ako sekulárne mimovládne organizácie, sa väčšinou snažia monitorovať, či sú činnosti pomoci rozdelené spravodlivo bez diskriminácie. Medzi hlavné národné mimovládne organizácie venujúce sa utečencom patria Nadácia humanitárnej pomoci, RIZK, Turecký Červený polmesiac, Caritas Turecko a Deniz Feneri, ktoré udržiavajú množstvo stanových táborov, sirotincov či kontajnerových táborov.

S prílevom Sýrčanov do Turecka oň vzrástol veľký záujem mimovládnych organizácií. Ďalším dôvodom bol rok 2015 a topenie sa utečencov v mori. Podpora týchto medzinárodných mimovládnych organizácií je významná pri riešení problémov ovplyvňujúcich sýrskych utečencov v regióne, či už je to poskytovanie vzdelania a zamestnania, výučba jazyka, právna pomoc a repatriácia.

⁸⁸ Humanitarian Situation Report No. 40. *UNICEF Turkey* [online]. 2020

⁸⁹ KAYALI, N. Syrian Refugees Navigate Turkey's Shifting Health Care Terrain. *Reliefweb* [online]. 24.11.2020

Medzinárodné mimovládne organizácie nadobudli od utečeneckej krízy v Turecku čoraz väčší význam.⁹⁰

Najväčšiu iniciatívu v úsilí o integráciu utečencov preukázali miestne samosprávy. Starali sa o ubytovanie pre utečencov, organizovali bezplatné jazykové kurzy, zavádzali programy sociálnej podpory, ale aj vytvárali určitú právnu flexibilitu pre Sýrčanov, ktorí chceli podnikat'. Okres Bağcılar v Istanbule nabáda Sýrčanov k účasti na občianskych radách. Marmarský samosprávny zväz, ktorý zahŕňa takmer 300 miestnych samospráv v Istanbule a okolitých regiónoch zastupujúcich viac ako 20 miliónov obyvateľov, je taktiež sídlom Centra pre migračnú politiku. Tak umožňuje všetkým subjektom, ktorých sa práca s utečencami týka, zdieľať najlepšie postupy, koordinovať aktivity na podporu utečencov a rozvíjať politiku na podporu integrácie založenú na skúsenostiach ostatných.

Pre podporu integrácie sú tiež rozhodujúce iniciatívy miestnej občianskej spoločnosti. Organizácie ako napríklad Asociácia pre solidaritu s azylantmi a migrantmi (ASAM) prevádzkujú početné komunitné centrá pre sýrskych a iných utečencov, ktoré poskytujú celý rad podporných služieb. ASAM taktiež vykonáva pre UNHCR predbežné skúmanie žiadostí o azyl v Turecku. Mnoho miestnych mimovládnych organizácií úzko spolupracuje so svojimi medzinárodnými partnermi, s agentúrami OSN a taktiež tam existuje čoraz viac mimovládnych organizácií, ktoré založili samotní Sýrčania. V roku 2018 zorganizovala skupina tureckých mimovládnych organizácií pod vedením Oxfam Turecko a Výskumného centra pre azyl a migráciu Medzinárodný utečenecký kongres za účasti zástupcov z takmer 30 krajín zo 100 inštitúcií. Kongres prijal komuniké vyzývajúce na lepšie zastúpenie a účasť hostiteľských aj utečeneckých komunít na medzinárodných procesoch tvorby politiky.

Turecká vláda síce uskutočnila množstvo projektov na podporu integrácie utečencov, avšak boli väčšinou ad hoc. Širšia stratégia chýba. Spolupráca medzi Tureckom a EÚ v oblasti financovania týchto politik je tichá, ale trvalá. Turecké ministerstvo zahraničných vecí sa tiež aktívne podieľa na procese dokončovania nového Globálneho paktu pre utečencov. Vytvorilo tiež zhromaždenie krajín, ktoré hostia veľké množstvo utečencov a zasadzuje sa za ich silnejší hlas pri tvorbe medzinárodnej politiky.⁹¹

⁹⁰ https://www.researchgate.net/publication/340591831_NGOs_In_Turkey_and_Refugee_Crisis

⁹¹ KIRIŞCI, K, J. BRANDT a M. ERDOĞAN. Syrian refugees in Turkey: Beyond the numbers. *Brookings* [online]. 2018

4. Pracovný trh

4.1. Vývoj tureckej ekonomiky

V priebehu devätnásteho storočia a v medzivojnovom období boli urbanizácia a presun pracovných síl z poľnohospodárstva do mestského sektoru pomalé, ale zrýchlili po druhej svetovej vojne. Odhady naznačujú, že viac ako tretina veškerého zvýšenia produktivity práce a príjmu na obyvateľa dosiahnutých v Turecku od roku 1950 bola spôsobená presunom pracovnej sily z poľnohospodárstva s nižšou produktivitou do mestskej ekonomiky.⁹² Vládne investície a plánovanie však zapríčinili nevyvážený rozvoj, pretože neboli riadené trhovými stimulmi. Investície smerovali napríklad do kapitálovo náročných výrobných techník, zatiaľ čo v Turecku bola vysoká nezamestnanosť nekvalifikovanej pracovnej sily a nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily potrebnej na tieto kapitálovo náročné operácie. Hoci miery rastu vyzerali pôsobivo, plánovaný vývoj nebol vyvážený a zanedbávané sektory začali byť v produktívnom procese úzkym hrdlom. Štátne podniky mali nadbytočných pracovníkov a nízku produktivitu. Do roku 1980 tvorili tieto štátne podniky 40 % výrobnej produkcie. A tak boli v strate a vláda ich musela dotovať.⁹³

V reakcii na domáci ale aj globálny vývoj po roku 1980 prešli turecké oficiálne hospodárske a politické inštitúcie zásadnými zmenami. V roku 1980, uprostred vážnej hospodárskej a politickej krízy, sa začali meniť hospodárske politiky a inštitúcie v prospech tých, ktoré boli spojené s princípmi Washingtonského konsenzu, predovšetkým s obchodnou a finančnou liberalizáciou a privatizáciou. V roku 1989 boli tureckou vládou zrušené všetky obmedzenia medzinárodných kapitálových tokov. V roku 1994 bola podpísaná s Európskou úniou Dohoda o colnej únii, ktorá podporila rast exportu výrobcov. Tieto zmeny otvorili ekonomiku pre globalizáciu a odvtedy zostali nedotknuté.⁹⁴

Po tom, čo v roku 2002 vyhrala Strana spravodlivosti a rozvoja (AKP) väčšinu miest v parlamente, vynorila sa otázka, aké sú jej plány v ekonomickej oblasti. Hlavnou predvolebnou témou bol totiž zúfalý stav tureckej ekonomiky.

⁹² PAMUK, Ş. Uneven centuries: Turkey's experience with economic development since 1820. *Wiley Online Library* [online]. 2017

⁹³ WATKINS, T. Economic History of Turkey. *San Jose State University* [online].

⁹⁴ PAMUK, Ş. Uneven centuries: Turkey's experience with economic development since 1820. *Wiley Online Library* [online]. 2017

V roku 2001 zasiahla Turecko tvrdá ekonomická kríza, ktorá pre krajinu znamenala najväčšiu recesiu a najhlbší prepád ekonomického rastu od druhej svetovej vojny. Prepád tureckej líry bol takmer 50%, čo zničilo úspory a príjmy ľudí, podľa niektorých odhadov až 90% populácie. Turecko tak potrebovalo vládu, ktorá príde s ekonomickým zázrakom.⁹⁵ Pre konsolidovanie moci a vytvorenie nového politického poriadku AKP využívala ekonomiku a vládne fiškálne zdroje systematicky. Jedným z jej kľúčových cieľov bolo vytvoriť novú vrstvu konzervatívnych podnikateľov a zároveň vytlačiť sekulárne podnikateľské elity, ktoré boli zvýhodňované v predošlej ére. Mnoho zákonov bolo zmenených, aby uľahčili národnej vláde a samosprávam zadávanie zákaziek a prevod privatizovaných štátnych podnikov na konzervatívnych podnikateľov blízkeho strane a jej lídrovi.⁹⁶ Prvá dekáda 21. storočia bola pre Turecko obdobím ekonomického rastu. V rokoch 2002 až 2007 rástla ekonomika krajiny ročným tempom 7,2%. Turecku sa aj počas globálnej finančnej krízy darilo relatívne dobre. Po spomalení rastu HDP na iba 0,6% v roku 2008 a následnej recesii, ktorá zaznamenala pokles HDP o 4,6%, sa ekonomika výrazne odrazila a v roku 2010 mala rast 8,8% a v roku 2011 9,2%. To naďalej zvyšovalo popularitu AKP a jej ekonomický model bol chválený nielen Európskou úniou ale aj krajinami Blízkeho východu, kde Ankara začala zvyšovať svoj vplyv.⁹⁷ Hoci bolo Turecko priamo zasiahnuté krízou v rokoch 2008 - 2009, preukázalo značnú odolnosť vďaka dekáde zdravej makroekonomickej politiky a po niekoľkých hospodárskych šokoch uskutočnených reforiem. Zatiaľ čo nezamestnanosť v roku 2009 dosiahla 14 %, čoskoro sa vrátila na svoju úroveň z pred krízy a v marci 2011 klesla na 10,8 %. Silná makroekonomická politika zameraná na stabilitu a politiky zamestnanosti a trhu práce zvýšili dopyt po pracovnej sile, rozvinuli nepoľnohospodárske pracovné pozície a zredukovali prácu v šedej ekonomike. Celkovo sa tak znížili aj príspevky na sociálne zabezpečenie aj DPH.⁹⁸

4.2. Zamestnanosť a trh práce v Turecku a v Istanbuli

V roku 2020 nezamestnanosť v Turecku kolísala medzi 12 – 14 %.⁹⁹ V roku 2018 malo Turecko druhú najnižšiu kvalitu zárobkov a druhé najvyššie pracovné

⁹⁵ PATTON, M. J. The Economic Policies of Turkey's AKP Government: Rabbits from a Hat? *Middle East Institute*. 2006, str. 513.

⁹⁶ PAMUK, Ş. Uneven centuries: Turkey's experience with economic development since 1820. *Wiley Online Library* [online]. 2017

⁹⁷ JAROSIEWICZ, A. Turkey's economy: a story of success with an uncertain future. *Centre for Eastern Studies (OSW)* [online]. 2013

⁹⁸ CAZES, S a S VERICK. Strengthening the Turkish Labour Market through More Efficient Regulations. *International Labour Organization (ILO)* [online]. 2013

⁹⁹ <https://tradingeconomics.com/turkey/unemployment-rate>

zaťaženie spomedzi krajín OECD. Až 42,9 % pracujúcich zažíva v práci psychologický stres a tak sú tam bežné aj nadčasy. Neistota na trhu práce je tretia najvyššia v krajinách OECD po Grécku a Španielsku, čiastočne aj kvôli obmedzenej dostupnosti dávok v nezamestnanosti.¹⁰⁰ Podľa údajov TURKSTAT-u z mája 2019 je miera pracujúcich bez väzby na akúkoľvek inštitúciu sociálneho zabezpečenia, čiže „práca načierno“ medzi aktívne pracujúcimi tureckými občanmi 34,4%. To znamená, že z 32,3 milióna tureckých občanov v „pracovnej sile“ vo veku nad 15 rokov pracuje viac ako 10 miliónov načierno.¹⁰¹

Nereformovanie vzdelávacieho systému malo tiež negatívny vplyv na pracovné sily v krajine.¹⁰² Turecko malo v období rokov 2010 - 2016 medzi krajinami OECD druhý najvyšší rast produktivity práce po Írsku. Avšak, podiel študentov s nízkymi výsledkami je veľmi vysoký, druhý z krajín OECD po Mexiku. Zvyšovanie kvality vzdelávania je jednou z hlavných výziev pre zvyšovanie kvality ponuky pracovných síl.¹⁰³ Vedúci vzdelávania v OECD, ktorá má na starosti aj testy PISA, Andreas Schleicher povedal: „*Ak dokáže Turecko uspokojiť potreby študentov s najnižšími výsledkami, to znamená, že dokáže zabezpečiť, aby všetci 15-roční dosiahli minimálne najzákladnejšiu úroveň v medzinárodnom teste PISA, tak by to tureckej ekonomike prinieslo 6,300,000,000,000 (6,3 bilióna) dolárov počas produktívneho života týchto študentov*“.¹⁰⁴

Vláda nedokázala reformovať ani turecký trh práce, čo je jedným z dôvodov jeho nízkej inkluzívnej úrovni. V roku 2011 totiž bola miera účasti pracovnej sily obyvateľstva iba 50% a u žien len 28%. V dôsledku rastúcich demografických tlakov je navyše miera vytvárania pracovných miest nižšia ako miera vstupu nových generácií pracovníkov na trh práce. Minimálna mzda ostávala relatívne vysoká a nebola upravená tak, aby odzrkadľovala rozdiely v životných nákladoch medzi rôznymi časťami krajiny.¹⁰⁵ Napriek hospodárskemu rastu sa po roku 2012 stávala nezamestnanosť čoraz väčším problémom. Krivka miery nezamestnanosti mladých vo vekovej skupine od 15 do 24 rokov, zahŕňajúcej stredoškolské a vysokoškolské vzdelávanie, a vo vekovej skupine od 25 do 34 rokov, zahŕňajúcej

¹⁰⁰ <https://www.oecd.org/turkey/jobs-strategy-TURKEY-EN.pdf>

¹⁰¹ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversiteleri* [online], 2019, str. 12.

¹⁰² JAROSIEWICZ, A. Turkey's economy: a story of success with an uncertain future. *Centre for Eastern Studies (OSW)* [online]. 2013

¹⁰³ <https://www.oecd.org/turkey/jobs-strategy-TURKEY-EN.pdf> str. 2

¹⁰⁴ BICER, A a Y TURK. Focus on low-performing students will add \$6.3T to Turkish economy. *Anadolu Agency* [online]. 11.07.2020

¹⁰⁵ JAROSIEWICZ, A. Turkey's economy: a story of success with an uncertain future. *Centre for Eastern Studies (OSW)* [online]. 2013

postgraduálne obdobie, bola pravidelne nad úrovňou krivky všeobecnej nezamestnanosti. Až 25,2% mladých Turkov vo veku 15 – 24 rokov bolo podľa OECD v roku 2019 nezamestnaných.¹⁰⁶

Podľa údajov z prieskumu pracovných síl v domácnostiach z roku 2016 je v Turecku v produktívnom veku 58,720,000 ľudí a v Istanbule 11,416,000 ľudí. V Istanbule je miera účasti pracovných síl 56 % a miera nezamestnanosti 14 %. V meste žijú približne 3 milióny tureckých občanov vo veku od 18 do 29 rokov. V tejto skupine je miera účasti pracovných síl na trhu práce vyššia, na úrovni 66,4% a miera nezamestnanosti je na úrovni 18,8%. V Istanbule sú na trhu práce približne 2 milióny mladých ľudí, z toho 383,000 nezamestnaných. Údaje odhaľujú výrazný rozdiel v nezamestnanosti u mužov a u žien. Miera nezamestnanosti u mladých mužov je 15,9%, zatiaľ čo u mladých žien je to 23,5 %. Takto vysoká miera nezamestnanosti v Istanbule tak predstavuje hlavnú prekážku pre uchádzačov o zamestnanie.¹⁰⁷

4.3. Ekonomická kríza v Turecku

Konštitučným referendum v apríli 2017 bol zrušený dlhoročný parlamentárny systém v Turecku a nahradil ho prezidentský systém. Len dva mesiace po tom, čo bol Recep Tayyip Erdoğan zvolený za prezidenta tohto nového systému, čelila na začiatku augusta 2018 turecká líra masívnemu odpredávaniu na svetových trhoch, čo znamenalo 30%-ný pád len v priebehu niekoľkých dní. Bol to devastačný šok pre tureckú ekonomiku. Prudký prepád spotreby a investícií mal negatívny dopad na domáci dopyt, dovoz a vytváranie neobchodovateľných aktivít. Ani dočasné zvýšenie exportu nijak nezvrátilo tieto čísla, ktoré ostali červené počas nasledujúcich dvoch štvrtí rokov.¹⁰⁸ Erdoğan, odmietajúc ortodoxiu v ekonomike, vymenoval v júli 2018 svojho zaťa Berata Albayraka za ministra financií a odstránil osoby, ktoré boli voči zahraničnými investormi považované za priateľské. Líra po týchto správach klesla o 3 percentá.¹⁰⁹

K prepádu tureckej meny takisto prispeli americké sankcie na Turecko, kvôli zadržaniu amerického pastora Andrewa Brunsona. V lete 2018 dosiahli

¹⁰⁶ KUBILAY, M. TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİNE YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ. *Istanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü* [online]. 2020

¹⁰⁷ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 20

¹⁰⁸ GÜRSEL, S, AKAT, A, ed. *Turkish Economy At The Crossroads: Facing The Challenges Ahead* [online]. 2020, Str. 19.

¹⁰⁹ TURAK, N. Turkish markets sink as President Erdogan hires son-in-law as finance minister. *CNBC* [online]. 10.07.2018

vzťahy medzi USA a Tureckom politické dno.¹¹⁰ Do konca roka tak pokračoval trend recesie. Títo dvaja spojenci sa rozchádzali vo viacerých témach. Prvou bol rozdielny prístup k boju s Islamským štátom v Sýrii, druhou bol turecký nákup ruských obranných raketových systémov a treťou potrestanie páchatel'ov puču z roku 2016.¹¹¹

V novembri 2020 čelil Erdoğan taktiež silnejúcemu tlaku zvnútra AKP, ktorá v prieskumoch verejnej mienky trpela následkami pandémie koronavírusu, rastúcich životných nákladov, vysokej nezamestnanosti a padajúcej tureckej líry. Jeho zať Albayrak celé mesiace opakoval, že Turecku sa darí lepšie ako konkurenčným ekonomikám a že krajina je uprostred veľkej hospodárskej transformácie. Podľa tureckých médií tieto tvrdenia opakoval pri stretnutí s poslancami vládnucich strán. Taktiež tvrdil, že mena, ktorá v priebehu roka 2020 stratila voči americkému doláru zhruba tretinu svojej hodnoty, nebola jediným kritériom, ktoré by sa malo použiť na posudzovanie zdravia ekonomiky. Po tom, ako bol prezident informovaný o zúfalom stave centrálnej banky, začal konať, pretože podľa niektorých politikov AKP bol jeho jediným zdrojom informácií o stave ekonomiky práve zať Albayrak. Erdoğan suspendoval guvernéra centrálnej banky a na jeho miesto dosadil svojho spojenca a odporcu Albayrakovej politiky Naciho Agbala. Zať Albayrak oznámil svoju rezignáciu a stiahol sa z očí verejnosti. Prezidentovo následné vyhlásenie o nových reformách znamenalo, že líra opäť začala silnieť.¹¹² Dňa 20.3.2021 však prezident Erdoğan Naciho Agbala, ktorý líru stabilizoval, vyhodil. Na jeho miesto dosadil fanúšika svojej neortodoxnej ekonomickej politiky Şahapa Kavcıoğlua. Líra na to opäť zareagovala 15 %-ným prepadom.¹¹³

Pandémia COVID-19 však znamenala ďalší veľmi negatívny dopad na ekonomickú situáciu rodín z nižším príjmom. V druhom polroku 2020 ceny základných tovarov a služieb v typickom spotrebnom košíku takýchto rodín zaznamenali výrazný nárast. Ceny nespracovaných potravín vzrástli o 19,8%, chlieb a obilniny o 16,3% a doprava o 14,7%. Celkový index spotrebiteľských cien stúpil o 12,6%.¹¹⁴

¹¹⁰ ABUSELIDZE, G a L MAMALADZE. U.S-Turkey Crisis and Its Impact on the Economy of the Black Sea Region. *EDP Sciences* [online]. 2019

¹¹¹ *Turkey's economy slides into recession* [online]. 11.03.2019

¹¹² PITEL, L. Scale of Turkey's economic crisis triggered Erdogan family implosion. *Financial Times* [online]. 13.11.2020

¹¹³ Turkish lira falls 15% after bank governor sacked - BBC News [online]. 22.3.2021

¹¹⁴ <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/urgency-promoting-more-equal-recovery-insights-covid-19-crisis-turkey>

4.4. Dopady pandémie COVID-19 na zamestnanosť

Kvôli vypuknutiu pandémie COVID-19 v marci roku 2020 zaviedla turecká vláda prísne opatrenia pre zastavenie šírenia infekcie, ktoré znížili mobilitu o 70 - 80%. V dôsledku týchto opatrení sa hospodárska aktivita znížila a turecká ekonomika sa v druhom štvrtroku 2020 prepadla o 9,9%.¹¹⁵ Malé a stredne veľké podniky (SME), ktoré sú dôležitou súčasťou ekonomiky Turecka a aj ostatných krajín Blízkeho východu, sú zvlášť ovplyvnené dopadmi pandémie. Podľa prieskumu zverejneného v júli 2020 neziskovým inštitútom RAND, povereného holandskou mimovládnu organizáciou SPARK, pocítilo negatívne dopady pandémie 79% opýtaných SME v Turecku a na Blízkom východe. 61% z nich neverilo, že by mohli prežiť nasledujúce 4 mesiace a 85% neverilo, že by mohli prežiť nasledujúci rok.¹¹⁶

Opatrenia spolu s rozsiahlymi obmedzeniami svetového obchodu a cestovného ruchu viedlo k strate 2,6 milióna pracovných miest (9,2% celkovej zamestnanosti) v priebehu niekoľkých týždňov. Najhoršie, žiaľ, dopadli pracovné miesta znevýhodnených skupín. Ženy, menej skúsení pracovníci a pracovníci v šedej ekonomike sú počas krízy viac náchylní na stratu zamestnania ako skúsenejší pracovníci na vyšších miestach. Len ženy boli trikrát viac ohrozené ako muži, pretože sú viac koncentrované v sektoroch ako pohostinstvo, gastronómia, cestovný ruch či iných službách. Na vrchole krízy sa 4 milióny ľudí (12,3% z celkovej zamestnanosti) buď odhlásili, alebo sa rozhodli nevstúpiť na trh práce pre nie moc dobré vyhliadky na zamestnanie. Tento negatívny trend je tiež obzvlášť znepokojujúci pre ženy, ktorých podiel na pracovnej sile poklesol v období od apríla 2019 do apríla 2020 o 5,2% na 29,2%.¹¹⁷

Podľa prieskumu inštitútu RAND sa ďalej zistilo, že v 56 % opýtaných podnikoch došlo k zníženiu plátov alebo obmedzeniu služieb. V 47 % sa muselo prijať aspoň jedno z nasledujúcich opatrení: dočasne prepustiť zamestnancov, požiadať o pozastavenie a odloženie platieb alebo znížiť či nedat' zamestnancom mzdu. U menších podnikov sa prepúšťalo menej. Z podnikov, ktoré majú menej ako 5 zamestnancov, prepúšťalo 21% podnikov. Z tých, ktoré majú viac ako 5

¹¹⁵ <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/urgency-promoting-more-equal-recovery-insights-covid-19-crisis-turkey>

¹¹⁶ <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/covid-sme.html>

¹¹⁷ <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/urgency-promoting-more-equal-recovery-insights-covid-19-crisis-turkey>

zamestnancov, prepúšťalo 40% z nich. Čo sa týka podnikov rozdelených podľa pohlavia podnikateľa, podniky vedené ženami na tom boli lepšie. 21% z nich muselo prepúšťať v porovnaní s podnikmi vedenými mužmi, z ktorých prepúšťalo 34%.¹¹⁸

Turecká vláda, aby nezvyšovala čísla nezamestnanosti, sa rozhodla zaviesť novú politiku. Namiesto použitia už existujúcich nástrojov poistenia nezamestnanosti nahradila vláda toto poistenie týmito opatreniami: zákaz dočasného prepúšťania a umožnenie zamestnávateľom dať zamestnancom neplatené voľno. Zamestnanci na neplatenom voľne dostanú z Fondu poistenia v nezamestnanosti dávku, ktorá predstavuje polovicu minimálnej mzdy. Ďalším dôvodom je aj veľké finančné zaťaženie pre podniky v prípade, že by sa rozhodli prepúšťať alebo svojim pracovníkom skracovať pracovnú dobu. Ba čo viac, prepúšťanie starších pracovníkov znamená ešte väčšie finančné náklady. Neplatené voľno však zvyšovanie finančných nákladov týmto podnikom neprináša.¹¹⁹

Problémy v čase pandémie majú sektory s vysokým podielom na tureckom HDP a zamestnanosti. Turizmus, cestovanie a transport dávali v roku 2018 prácu 2,643,800 ľuďom, čo bolo 9,4% celkovej zamestnanosti. Príspevok týchto sektorov do HDP bol 11,4%. Príspevok sektoru dopravy do exportu komerčných služieb bol viac ako 24 miliárd USD. Táto suma predstavovala 73% celkového vývozu komerčných služieb v roku 2018.¹²⁰ Len v spoločnosti Turkish Airlines bola predpokladaná čistá strata ešte v októbri 2020 odhadovaná na 14 miliárd USD. Aerolínie s najväčším počtom destinácií na svete vykázali v druhom štvrtroku 2020 počas cestovných obmedzení stratu 2,23 miliárd tureckých lír (287 mil. USD). Podľa zdrojov agentúry Reuters aerolínie potrebovali okamžitú pomoc a žiadali oň Majetkový fond Turecka (TVF). Dohodli sa s odborovou organizáciou na znížení miezd o 30 až 50 % do konca roku 2021, avšak prepúšťaniu sa vyhli.¹²¹

Turizmus, ktorý je jedným zo sektorov ťahajúcich turecký trh práce, bol veľmi zasiahnutý obmedzeniami. Len v roku 2019 navštívilo Turecko 51 miliónov turistov, čo znamenalo prínos 34,5 miliardy USD. Pri útrate 4,4 miliardy USD tak

¹¹⁸ <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/covid-sme.html>

¹¹⁹ <https://www.uni-bielefeld.de/en/soz/massit/covid.html>

¹²⁰ AYDIN, L a I ARI. The impact of Covid-19 on Turkey's non-recoverable economic sectors compensating with falling crude oil prices: A computable general equilibrium analysis. *Energy Exploration & Exploitation* [online]. 2020

¹²¹ TUNCAY, E, B ALTAYLI a O COSKUN. EXCLUSIVE-Turkey's wealth fund in talks over urgent support for hard-hit Turkish Airlines -sources. *REUTERS* [online]. 2.10.2020

bol čistý zisk z turizmu 30 miliárd USD.¹²² V roku 2020 však v období január – október navštívilo Turecko len 11,2 milióna turistov. V porovnaní s rovnakým obdobím roku 2019 (40,7 mil.) je to 72,5%-ný pokles. Istanbul zažil pokles 67,3 % návštevníkov. Podľa Tureckého štatistického inštitútu (TÜİK) bol celkový pokles v príjmoch z turizmu 71,2% za mesiace júl, august, september. Zo 14 miliárd USD na 4,44 miliardy USD. V auguste 2019 bolo v sektore turizmu zamestnaných 1,252,332 ľudí a v rovnakom mesiaci roku 2020 to bolo 1,133,762 ľudí, čiže o zhruba 120 000 ľudí menej.¹²³

V niektorých sektoroch však podmienky vytvorené pandémiou urýchlia už existujúce štrukturálne zmeny pracovného trhu ako napríklad: práca z domu a automatizácia. Tieto zmeny budú znamenať nižší dopyt po niektorých pracovníkoch, najmä tých bez kvalifikácie. V Turecku len 10% práce môže byť vykonávaných z domu, avšak drvivá väčšina z nich je len pre vysoko kvalifikovaných pracovníkov. Zvyšovanie kvalifikácie, odborná príprava a ďalšie aktívne zásahy do práce, ktoré má na starosti turecká Agentúra pre zamestnanosť (İŞKUR), sa budú musieť v post-pandemickej ekonomike ešte viac prehĺbiť, aby sa zabránilo ďalšiemu roztváraniu sociálnych nožníc.¹²⁴

¹²² AYDIN, L a I ARI. The impact of Covid-19 on Turkey's non-recoverable economic sectors compensating with falling crude oil prices: A computable general equilibrium analysis. *Energy Exploration & Exploitation* [online]. 2020

¹²³ <https://www.tursab.org.tr/assets/assets/uploads/arastirmalar/covid-19-surecinde-turkiye-ve-dunya-turizmi.pdf>

¹²⁴ <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/urgency-promoting-more-equal-recovery-insights-covid-19-crisis-turkey>

5. Profesionálne uplatnenie sýrskych utečencov v Istanbuli

5.1. Rozmiestnenie utečencov v Istanbuli

V auguste 2019 žilo v utečeneckých táboroch už len 1,8% všetkých Sýrčanov v Turecku. Utečenci už pobývali po celej krajine a stali sa z nich tzv. mestskí utečenci. Sýrčania sa väčšinou uchýlili u svojich príbuzných, kde mohli bývať alebo pracovať. Keďže turecká vláda verila, že títo dočasní hostia sa po skončení vojny ihneď vrátia, nepripravila pre nich ani žiadny plán rozmiestnenia. Tento „prirodzený“ a „liberálny“ proces tak znamenal, že ich rozmiestnenie je v krajoch, mestách a aj štvrtiach veľmi nerovnomerné.¹²⁵ Primárnym dôvodom príchodu do Istanbulu bola pre mnohých Sýrčanov vidina väčšej šance nájdania si práce. V prieskume organizácie Hayata destek, z roku 2016 to uviedlo 54,8% respondentov z radov sýrskych utečencov v rôznych štvrtiach Istanbulu. 30,6% Sýrčanov uviedlo ako hlavný dôvod príchodu do Istanbulu spoločenskú štruktúru, či už rodinné väzby, príbuzenské vzťahy a známosti alebo iné spoločenské, etnicko-kultúrne a náboženské siete. Pre 12,9% respondentov bola hlavným dôvodom ochrana a bezpečnosť.¹²⁶ Podľa GIGM bolo ku dňu 10.3.2021 v Istanbuli 522,466 osôb pod dočasnou ochranou.¹²⁷ Avšak, primátor Istanbulu Ekrem İmamoğlu pre BBC povedal, že skutočný počet dosahuje 1 milión.¹²⁸ Čísla, ktoré udávajú opozičné médiá, spojené s primátorom, sú oveľa vyššie ako tie od štátnych orgánov. Podľa denníka Sözcü bol vo februári 2020 počet Sýrčanov žijúcich v Istanbuli 959,413. Najviac ich žilo v štvrtiach Esenyurt (127 tisíc), Fatih (80 tisíc), Bağcılar (79 tisíc), Başakşehir: (66 tisíc) a Sultangazi: (63 tisíc). Zdroj týchto čísel však denník Sözcü neudáva.¹²⁹ Počet Sýrčanov, ktorí sú registrovaní v iných provinciách alebo nie sú registrovaní vôbec, tak navyšuje oficiálne čísla registrovaných v Istanbuli. Toto vytvára mätúce čísla a podporuje nedôveru miestnych a negatívne vnímanie, že Sýrčania žijú v tieni.¹³⁰

Jasným príkladom mätúcich čísel je prieskum Medzinárodnej organizácie pre migráciu (MIO) z roku 2018, ktorý monitoroval prítomnosť utečencov v celom

¹²⁵ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019, str. 8.

¹²⁶ KAYA, A a A KIRIÇ. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016, str. 19.

¹²⁷ GEÇİCİ KORUMA (goc.gov.tr)

¹²⁸ BBC HARDtalk - Ekrem İmamoğlu: Cumhurbaşkanı adayları olup olmayacağına toplum ve partimiz karar verir. *YouTube* [online].

¹²⁹ İstanbul'da en çok Suriyeli hangi ilçede? İşte sayılar - Son dakika haberleri (sozcu.com.tr)

¹³⁰ Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions | Crisis Group

istanbulskom regióne v 39 štvrtiach. V prieskume sa používali čísla z dvoch línii: v 1. línii boli oficiálne čísla od štátnych orgánov a v 2. línii boli čísla, ktoré tímy získali v teréne, napríklad od miestnych starostov (muhtarov).¹³¹ Podľa 1. línie počet Sýrčanov žijúcich v Istanbule v septembri 2018 bol 602,669. Podľa 2. línie to bolo 897,718. V európskej časti mesta žilo 88% z nich.¹³² Podľa prieskumu sú štvrte s najväčším počtom Sýrčanov tieto:

		1. LÍNIA	2. LÍNIA
1.	ESENYURT	62,954	141,415
2.	BAĞCILAR	51,950	76,055
3.	FATIH	43,916	60,850
4.	SULTANGAZI	42,195	57,040
5.	BAŞAKŞEHİR	31,174	48,353

Dôvody, prečo Sýrčania sa usadzovali najmä v týchto štvrtiach, sú rôzne. V štvrti Esenyurt to boli, kvôli veľkej vzdialenosti od centra, nízke ceny za bývanie. To lákalo tých najmenej majetných Sýrčanov, ktorí si tam postupne vybudovali sieť, v ktorej našli útočisko noví prichádzajúci. Takisto sa v tejto štvrti nachádzajú organizácie, ktoré sa zaoberajú pomocou utečencom.

Do štvrte Bağcılar prichádzali najmä sýrski Kurdi, pretože táto štvrť je obývaná Kurdmi z juhovýchodu Turecka. Otváraním obchodov a prevádzok tak vznikli nové pracovné príležitosti pre ďalších prichádzajúcich. Ďalší sem prišli kvôli pracovným príležitostiam v textilkách, terciárnom priemysle a v stavebníctve. Aj v tejto štvrti sú ceny za nájmy nižšie.

V štvrti Sultangazi sú takisto ceny bývania nižšie ako v centre, avšak dostupnosť do centra mesta je veľmi dobrá. Okrem Sýrčanov je tu aj veľa Pakistancov a Afgancov. Pre Sýrčanov je však táto štvrť atraktívna pre kultúrnu, jazykovú a náboženskú blízkosť k miestnej komunite a už udomácneným krajanom. Naopak migranti z Afganistanu a Pakistanu sa tu chcú zdržať len dočasne, kým si nezarobia dostatočný obnos financií na cestu do Európy.

Başakşehir hostí migrantov z 80 krajín sveta. Je to kozmopolitné centrum, ktoré ponúka moderné, bezpečné a predovšetkým dostupné bývanie.

¹³¹ ANALYSIS: BASELINE ASSESSMENT IN İSTANBUL PROVINCE OCTOBER–DECEMBER 2018. *INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM)* [online]. str. 7

¹³² Tamtiež str. 12-13

Iným príkladom je však štvrť Fatih, ktorá je v úplnom centre Istanbulu, kde našli Sýrčania veľa príležitostí práce v turizme a tretom sektore. V posledných rokoch sa však z tejto štvrte sťahujú preč, najmä kvôli zvyšujúcim sa cenám bývania.¹³³ Podľa prieskumu organizácie TEPAV z rokov 2018 a 2019 bola podľa sýrskych respondentov priemerná cena za bývanie vo štvrti Fatih 2,500 – 3,000 TL. Za prenájom pracoviska platili 4,000 – 6,000 TL. Vo vyššie uvedených štvrtiach bola priemerná cena za bývanie podľa respondentov 700 – 1,200 TL.¹³⁴

Sýrčania sa ani v tejto štvrti ani v celom Istanbulu necítia vítaní už dlhšie. Pred lokálnymi voľbami v roku 2019 sa kandidáti na starostu Istanbulu zhodli, že mesto sa preplňuje Sýrčanmi. Turecká vláda v tom istom roku začala kontrolovať Sýrčanov, či majú povolenie k pobytu v mieste, kde sa zdržiavajú. Tí sa tak mohli zdržiavať už len v provinciách, kde boli zaregistrovaní.¹³⁵ Presne mesiac po opakovaných komunálnych voľbách v Istanbulu mesto prijalo rozhodnutie o vysídlení všetkých Sýrčanov, ktorí sú zaregistrovaní inde ako v Istanbulu. Toto rozhodnutie bolo zverejnené 22. júla 2019 a znamenalo obrat v otázke Sýrčanov v meste.¹³⁶ To bol problém pre mnohých, ktorí povolenie k pobytu v Istanbulu nemali. Podľa výpovedí niektorých Sýrčanov bolo dostať sa do najväčšieho tureckého mesta zo začiatku veľmi jednoduché. Husajn, ktorý do mesta prišiel v roku 2015, pre *The New Humanitarian* povedal: „*Stačilo ukázať cestovný pas a nebol žiadny problém*“. Podľa iných mal strach vyplývajúci z deportácie za následok, že mnohí Sýrčania prestali úplne vychádzať z domu.¹³⁷

Podľa prieskumu organizácie Hayata destek z roku 2016 však realita registrácie bola taká, že Sýrčania, ktorí boli zaregistrovaní v inej provincii Turecka, často o nutnosti re-registrácie v Istanbulu nevedeli. Navyše Sýrčania, ktorí prišli do Turecka cez tretiu krajinu, napríklad z Libanonu, Iraku či Jordánska, nie sú oprávnení pre získanie štatútu dočasnej ochrany v Turecku. Podľa respondentov bola priemerná doba vybavovania si registrácie na policajných staniách v Istanbulu 4 mesiace, a to aj kvôli nedostatku kvalifikovaných tlmočníkov.¹³⁸

¹³³ ANALYSIS: BASELINE ASSESSMENT IN İSTANBUL PROVINCE OCTOBER–DECEMBER 2018. *INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM)* [online]. str. 22 - 119

¹³⁴ Syrians in Istanbul and Post-war Syrian Ghettos. *TEPAV* [online].str. 47 - 48

¹³⁵ BECK, J. For Istanbul's Syrians, a time of hoping and hiding. *The New Humanitarian* [online]. 2019

¹³⁶ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019, str. 22.

¹³⁷ BECK, J. For Istanbul's Syrians, a time of hoping and hiding. *The New Humanitarian* [online]. 2019

¹³⁸ KAYA, A a A KIRIÇ. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN İSTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016, str. 21.

Štvrť Sultanbeyli, na rozdiel od ostatných istanbulských štvrtí, si aktívne vytvorila a rozvinula vlastnú migračnú politiku ohľadom Sýrčanov. Táto samospráva zmobilizovala v roku 2014 všetky lokálne verejné inštitúcie a mimovládne organizácie a vytvorila tzv. Združenie utečencov v Sultanbeyli. Samospráva tiež rovnomerným a plánovaným rozmiestnením Sýrčanov v rôznych častiach štvrte predišla vytváraniu get. Vďaka tomu je pohľad tureckých obyvateľov štvrte na Sýrčanov pozitívnejší ako v iných štvrtiach (65%) a taktiež je tu nízka miera kriminality páchanej Sýrčanmi.¹³⁹

V roku 2016 len 1,6 % Sýrčanov v Istanbule vlastnilo objekt v ktorom bývali. 96% z nich bývali v prenajatom byte. Hoci všetky byty Sýrčanov mali prístup k vode, elektrine a plynu, 36 % Sýrčanov nemalo ohrievače a sťažovali sa na problémy s vykurovaním najmä v zime.¹⁴⁰ Sýrčania, bývajúci v Istanbule, majú podľa prieskumu Varšavskej univerzity zo skúmaných veľkých miest najmenší pocit, že sú súčasťou tureckej spoločnosti. Až 28,2 % z nich cíti, že do tureckej spoločnosti vôbec nepatria. Len zhruba 2 % z nich sa úplne cíti byť súčasťou tureckej spoločnosti. Naopak v Izmiire sa len 8,5 % Sýrčanov vôbec necíti byť súčasťou tureckej spoločnosti.¹⁴¹

5.2. Prístup k trhu práce a pracovné povolenia

V roku 1982 bolo v tureckej ústave prijaté všeobecné pravidlo o slobode práce aj pre cudzincov. Podľa 48. článku „každý má slobodu pracovať a uzatvárať zmluvy v oblasti v akej chce“. 16. článok ústavy však zdôrazňuje, že právo na prácu cudzincov môže byť v súlade s medzinárodným právom zákonom obmedzené.¹⁴² Regulácia z roku 2006 priniesla nové pravidlá, ktoré umožňovali utečencom a azylantom s dočasným pobytom aspoň 6 mesiacov uchádzať sa o pracovné povolenie. Imigranti boli v skutočnosti nabádaní, aby sa o prácu uchádzali a zabezpečili si tak príjem a prínos do ekonomiky zeme. Avšak, kým nevzniklo Generálne riaditeľstvo pre riadenie migrácie v roku 2013, úrady ktoré vydávali povolenia k pobytu, dávali na tieto povolenia pečiatky s názvom: „nie je garantované pracovné oprávnenie“. Toto bolo mätúce a vytváralo to, ak nie

¹³⁹ Syrians in Istanbul and Post-war Syrian Ghettos. *TEPAV* [online]. str. 54, 57, 64, 65

¹⁴⁰ KAYA, A a A KIRAC. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016, str. 22.

¹⁴¹ JANCEWICZ, B. Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration though a survey study. *University of Warsaw* [online]. 2021, str. 77.

¹⁴² KOÇ, M, İ. GÖRÜCÜ a N. AKBIYIK. Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum* [online]. str. 74

právnu, tak praktickú prekážku pre imigrantov uchádzajúcich sa o pracovné povolenie.¹⁴³

Keď po roku 2013 začali Sýrčania opúšťať tábory a sťahovať sa do mestských centier, prirodzene sa začal aj proces ich začlenenia do hospodárskej činnosti. Pre tých, ktorí žijú mimo tábora, nebolo možné, až na výnimočné prípady, zabezpečiť si nejakú pravidelnú a nepretržitú finančnú podporu. A tak bolo nevyhnutné, že Sýrčania budú musieť kvôli práci odísť do miest.¹⁴⁴ Dňa 31. januára 2013 vtedajšia ministerka rodiny a sociálnej politiky Fatma Şahin vyhlásila, že „*Naši súrodenci, ktorí nežijú v utečeneckých táboroch, chcú, prirodzene, pracovať a participovať na ekonomike, aby si zabezpečili životné potreby. Naši zamestnávateľia sú veľmi spokojní s efektivitou Sýrčanov. Z tohto dôvodu by sme radi dokončili právne podklady predpisov o pracovných povoleniach a zaistili, že budú pracovať v organizovanom priemysle.*“ Týmto sa však v skutočnosti riešili len problémy Sýrčanov, ktorí vstúpili do Turecka legálne, t.j. 3% všetkých Sýrčanov v Turecku.¹⁴⁵

V Turecku tak začali panovať obavy, že príchod „lacnej pracovnej sily“, bude ohrozovať tureckých zamestnancov, avšak obavy neprevládali len u nich. V reporte TISK, ktorý bol vypracovaný v roku 2015 a obsahuje názory z tureckého sveta biznisu, sa zistilo, že mnoho podnikových zamestnávateľov má obavy z negatívnych dopadov šedej ekonomiky. Korporácie a firmy hovorili o problémoch konkurencie lacnej pracovnej sily a šedej ekonomiky a tvrdili, že by bolo rozumné zabezpečiť pre Sýrčanov právo pracovať, čím by sa zabránilo šíreniu takejto nelegálnej práce.¹⁴⁶ Sýrčania zväčšovali šedú ekonomiku, avšak na druhej strane prispeli k zvýšenému zamestnávaniu kvalifikovaných domácich pracovníkov. Keďže sú braní ako „lacná pracovná sila“, najväčší dopad bol na zamestnanosť menej kvalifikovaných žien. Tureckí zamestnávateľia, ktorí zamestnávanie načierno preferujú, z tohto stavu profitovali. Bežné boli tzv. subdodávateľské zmluvy, ktoré tureckým zamestnávateľom umožnili najímať si Sýrčanov na stavbách.¹⁴⁷ Zatiaľ čo turistický sektor sa bez prítomnosti sýrskych pracovníkov zaobišiel, poľnohospodárstvo, chov zvierat, stavebníctvo, manufaktúra a textilný

¹⁴³ ULUTAŞ, Ç Ünlütürk. SYRIAN MIGRANTS IN TURKISH LABOUR MARKET. *Pamukkale University* [online].

¹⁴⁴ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

¹⁴⁵ ERDOĞAN, M. a C. ÜNVER. *PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND SUGGESTIONS OF THE TURKISH BUSINESS SECTOR ON SYRIANS IN TURKEY* [online]. In: . 2015, str. 41.

¹⁴⁶ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

¹⁴⁷ ERDOĞAN, M. a C. ÜNVER. *PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND SUGGESTIONS OF THE TURKISH BUSINESS SECTOR ON SYRIANS IN TURKEY* [online]. In: . 2015, str. 45-48.

priemysel si sýrsku pracovnú silu vyžadovali.¹⁴⁸ Počet Sýrčanov, ktorí v šedej ekonomike pracovali, dosiahol počet 400,000, štát musel reagovať a prijať príslušné opatrenia a tak bolo Sýrčanom žijúcim v Turecku od 15. januára 2016 udelené právo na prácu.¹⁴⁹ Požívatelia dočasnej ochrany, ak chcú byť zamestnaní, majú povinnosť o pracovné povolenie si zažiadať. Žiadosť o pracovné povolenie môže byť podaná po uplynutí 6 mesiacov od udelenia štatútu dočasnej ochrany a to buď zamestnávateľom prostredníctvom online systému (E-Devlet Kapisi) alebo samotného žiadateľa v prípade samostatnej zárobkovej činnosti.¹⁵⁰

Turecká ministerka práce a sociálneho zabezpečenia Jülide Sarıeroğlu v roku 2018 uviedla: „Po zmene zákona 15. januára 2016, ktorý umožňuje Sýrčanom získať pracovné povolenie, bolo im udelených 15,022 týchto povolení.“¹⁵¹ Hoci bol tento krok kriticky dôležitý pre ekonomické aktivity a kohéziu Sýrčanov v Turecku, poskytujúc im príležitosť na oficiálne zamestnanie, nepriniesol očakávaný účinok v podobe prechodu nelegálne pracujúcich do oficiálneho sektoru. V Turecku je totiž miera účasti pracovnej sily sýrskoho obyvateľstva vyše 30%, t.j. najmenej 1,2 milióna Sýrčanov v Turecku pracuje. Z toho vyplýva, že 95% sýrskych pracovníkov stále pracuje načierno.¹⁵² V Istanbule bol medzi januárom 2016 a aprílom 2017 počet vydaných pracovných povolení len 1,767 zatiaľ čo odhadovaný počet len mladých Sýrčanov (vo veku od 18 do 29) v Istanbule je okolo 140,000.¹⁵³

V interview v denníku T24 turecký minister vnútra Süleyman Soyly dňa 7.1.2019 povedal, že celkový počet Sýrčanov s pracovným povolením je zhruba 65,000.¹⁵⁴ Podmienky získavania týchto pracovných povolení však priniesli hlavnú prekážku pre presun Sýrčanov zo šedej do formálnej ekonomiky. Okrem toho, že žiadateľ musí byť držiteľom povolenia na pobyt najmenej 6 mesiacov, vo firmách existuje 10%-ná kvóta pre sýrskych pracovníkov a táto kvóta platí, aj keď je vo vlastníckej štruktúre firmy Sýrčan. Ďalším odradzujúcim prvkom je program, ktorý nezamestnaným vypláca dávku 120 TL mesačne. Domácnosti sú tak okamžite z tohto programu vylúčené, hoci je oficiálne zamestnaný iba jeden jej

¹⁴⁸ ERDOĞAN, M. a C. ÜNVER. *PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND SUGGESTIONS OF THE TURKISH BUSINESS SECTOR ON SYRIANS IN TURKEY* [online]. In: . 2015, str. 53.

¹⁴⁹ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

¹⁵⁰ <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/content-temporary-protection/employment-and-education/access-labour-market/>

¹⁵¹ <http://www.ikg.gov.tr/portfolio-item/bakan-sarieroglu-2018-yili-butcesinin-sunumunu-gerceklestirdi/>

¹⁵² ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

¹⁵³ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 37,7

¹⁵⁴ Süleyman Soyly: Bu güne kadar 76 bin 443 Suriyeliye vatandaşlık verdik (t24.com.tr)

člen.¹⁵⁵ Poplatok za pracovné povolenie tiež nie je zanedbateľný. Na rok 2021 je jeho výška stanovená na 1,017 TL avšak nižší je pre žiadateľov z radov ľudí pod dočasnou ochranou, a to 378 TL.¹⁵⁶ Prieskum medzi mladými Sýrčanmi v Istanbule tak ukazuje, že len 4% opýtaných niekedy o pracovné povolenie, či už priamo alebo cez zamestnávateľa, požiadalo. Len 22 z celkového počtu 1,003 respondentov (2,2 %) pracovné povolenie aj získalo.

Tento prieskum, ktorý robila Bahçeşehirská univerzita, sa zaoberá aj dôvodmi, prečo respondenti pracovné povolenie nemajú. Iba 2,7 % všetkých respondentov tvrdí, že to tak chceli oni. 8,8 % uviedlo, že to tak chcel zamestnávateľ, a 27,2 % uviedlo že si jednoducho oficiálne zamestnanie nájsť nemohli. Dohromady tak zhruba jedna tretina Sýrčanov tvrdí, že prístup k oficiálnym pracovným príležitostiam nemala. 10,4 % účastníkov prieskumu tvrdí, že nespĺňa požiadavky. Čiže buď nespĺnili podmienku pobytu t.j.: nestrávili 6 mesiacov v Istanbule, alebo nemajú štatút dočasnej ochrany, ktorých bolo 26 % účastníkov prieskumu. 37 % respondentov však nevedelo, čo to pracovné povolenie je, alebo nevedeli ako ho získať. Stručne zhrnuté, jedna tretina mladých Sýrčanov v Istanbule k oficiálnym pracovným miestam prístup nemá a jedna tretina nemala informácie. Údaje z prieskumu sú zhrnuté v grafe č. 1.¹⁵⁷

Veľa medzinárodných inštitúcií, medzi nimi aj Svetová banka, však priznalo, že Turecko urobilo správny krok v utečeneckej politike tým, že umožnilo Sýrčanom participovať na ekonomike (aj keď len na šedej) a tak im dovolilo zabezpečiť si dôstojný život namiesto žitia v utečeneckých táboroch. V rámci šedej ekonomiky však zostáva otáznym pojem „dôstojná práca“. Na druhej strane, vytvorenie týchto nelegálnych pracovných miest pre Sýrčanov nemalo veľmi negatívny dopad na zamestnanosť Turkov.¹⁵⁸

V poľnohospodárstve sú Sýrčania, zamestnaní ako sezónni pracovníci, od povinnosti získať pracovné povolenie oslobodení. Vláda sa týmto snažila podporiť ich prístup na trh práce, avšak len v poľnohospodárskom sektore, ktorý je už aj tak dosť zložitý. Väčšina zamestnaní v sektore je sama o sebe neformálna. Pracovné podmienky sú veľmi zložité aj pre miestnych robotníkov, najmä pre ženy a deti, nehovoriac o migrantoch. Podľa štatistiky pracovných síl v domácnostiach, ktorú

¹⁵⁵ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019

¹⁵⁶ Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü | Harç/Değerli Kâğıt/Banka/ Ödeme Bilgileri (ailevecalisma.gov.tr)

¹⁵⁷ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 37

¹⁵⁸ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019

vypracoval TURKSTAT, viac ako 70% vyplácaných v poľnohospodárstve má prácu v sezónnych zamestnaniach a iba 21% všetkých vyplácaných sú v poľnohospodárstve zamestnaní oficiálne. Stručne povedané, pracovníci v poľnohospodárstve majú nízke mzdy, pracujú dlho a pracujú bežne načierno, bez ohľadu na ich postavenie, alebo či sú migranti. Poľnohospodárstvo ale môže byť perspektívny sektor pracovných príležitostí. Podľa štatistiky TURKSTAT-u dominujú v tureckom poľnohospodárskom sektore rodinné podniky, v ktorých pracuje viac ako 5 miliónov ľudí a dopyt po pracovných silách sa v tomto sektore zvyšuje. Vzhľadom na ťažkosti prístupu k živobytiu na jednej strane a potrebu nájsť pracovníkov na strane druhej, veľa Sýrčanov v sektore prácu nachádza, hoci len sezónne. Veľké turecké spoločnosti so zmyslom pre zodpovednosť, orientované na export, prejavujú záujem trénovať a zamestnávať sýrskych utečencov a ponúkajú im tak cestu k udržateľnému zamestnaniu.¹⁵⁹

Zaujímavé sú čísla pracovnej mobility mladých Sýrčanov v Istanbule. Treba podotknúť, že u mladých ľudí je pracovná skúsenosť dôležitejším faktorom nájdenia si práce. Podľa prieskumu Bahçeşehirskej univerzity len 11,7 % z tých, ktorí už odišli z nejakého zamestnania v Turecku, tak urobilo kvôli lepšej práci. Väčšina respondentov však mení svoje zamestnanie príliš často. Vyjadrené v číslach: respondent, ktorý je v Turecku dlhšie ako 1 rok už vymenil zamestnanie v priemere aspoň 2 – 3 krát. Podľa tohto prieskumu je medzi pracujúcimi mladými Sýrčanmi v Istanbule 91% zárobkovo činných osôb. 3% z nich sú príležitostní pracovníci, 3% zamestnávateľia a 3% živnostníci. 88,5% pracuje na plný úväzok.¹⁶⁰

5.3. Uznávanie vzdelania a diplomov

Výhody uznávania vzdelania by sa nemali chápať iba z hľadiska prístupu na trh práce alebo prístupu k ďalšiemu vzdelaniu a odbornej príprave. Samotný proces uznávania môže tiež potenciálne zlepšiť schopnosť jednotlivca učiť sa a budovať si sebadôveru, sebaúctu a odvahu pokračovať v celoživotnom vzdelávaní. Uznávanie zahŕňa či už procesy podporujúce spôsobilosť ľudí realizovať samostatné rozhodnutia voči nepriaznivej situácii, výber a individuálne aktérstvo, alebo aj vytváranie príležitostí, ktoré môžu mladí ľudia a dospelí utečenci, vzhľadom na ich osobnú a sociálnu situáciu, využiť. Pochopenie potenciálu sýrskych utečencov musí zahŕňať kultiváciu individuálneho aktérstva a motivácie

¹⁵⁹ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019

¹⁶⁰ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 51,52,35

pre učenie a vytváranie zmysluplných príležitostí. Procesy aj príležitosti sú samy osebe podstatné a každá z nich je vysoko dôležitá pre pochopenie uznania ako cesty k spôsobilosti ľudí realizovať samostatné rozhodnutia voči nepriaznivej situácii a ako prostriedku na zlepšenie individuálnych schopností a kompetencií.¹⁶¹ Turecko zaviedlo nové metódy hodnotenia uznávania a validovania vzdelávania. Väčšina týchto postupov hodnotenia sa riadi európskym kvalifikačným rámcom. Je to preto, že Turecko má vôľu vstúpiť do Európskej únie, ktorá poskytuje finančný mechanizmus predvstupovej pomoci na podporu a rozvoj spolupráce medzi EÚ a kandidátskymi krajinami.¹⁶²

Vysokokvalifikovaní sýrski utečenci by mohli mať nielen pre seba ale aj pre hostiteľskú krajinu väčší úžitok z lepšej integrácie, vrátane učenia sa tureckého jazyka. Nielen problémy s jazykom ale aj problémy s validovaním a uznávaním zahraničných diplomov a predchádzajúceho vzdelania znížia hodnotu tohto sýrskeho potenciálu, najmä vo vysoko regulovaných povolaniach. Spolu s týmito dvoma dôvodmi skutočnosť, že vysokokvalifikované pracovné miesta sa zvyčajne poskytujú na základe formálnych pracovných dohôd, to predstavuje pre vzdelaných Sýrčanov v ich snahe využiť svoje schopnosti ďalšiu hrozbu.¹⁶³

V prieskume Bahçeşehirskej univerzity tvoria absolventi stredných škôl 29,6 % účastníkov, z toho 24,3 % sú absolventi všeobecných stredných škôl a 4,3 % sú absolventi stredných odborných škôl. 20 % mladých Sýrčanov sú absolventi univerzít.¹⁶⁴ Údaje sú uvedené v prílohe v grafe č. 2.

Za pozornosť stojí, že podiel mladých Sýrčanov, ktorí získali titul od inštitúcie v Turecku, je značne nízky. Iba 12,8 % mladých Sýrčanov získalo najmenej jeden z diplomov v Turecku. Najvyšší podiel je medzi stredoškolskými absolventami: 5,4 % účastníkov prieskumu ukončilo strednú školu v Turecku. 2,5 % respondentov dokončilo v Turecku univerzitu.¹⁶⁵ Odhaduje sa, že počet Sýrčanov s terciárnym vzdelaním pracujúcich v Turecku je okolo 84,479. Avšak len 29 % z nich si vedelo nájsť prácu, ktorá by ich vzdelaniu zodpovedala.¹⁶⁶ Údaje sú uvedené v grafe č. 3.

¹⁶¹ SINGH, M, H. IDRIS a M. CHEHAB. Pathways to Empowerment: Recognizing the competences of Syrian refugees in Egypt, Iraq, Jordan, Lebanon and Turkey. *UNESCO Institute for Lifelong Learning* [online]. 2018, str. 15,16.

¹⁶² tamtiež, str. 55.

¹⁶³ CARO, L. *Syrian Refugees in the Turkish Labour Market* [online]. 9.2.2020, str. 15.

¹⁶⁴ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 24

¹⁶⁵ tamtiež str. 28

¹⁶⁶ CARO, L. *Syrian Refugees in the Turkish Labour Market* [online]. 9.2.2020, str. 15,16.

U mladých sýrskych utečencov došlo k narušeniu ich vysokoškolského vzdelávania a je pravdepodobné, že to bude v dohľadnej budúcnosti pokračovať, minimálne pokým sa súčasné deti nedostanú na univerzitu. U mužov sa nízka miera vzdelania premieta do miery zamestnanosti u 15-ročných chlapcov na úrovni 66,1 %. Toto je naozaj výnimočný údaj v porovnaní s ostatnými trhmi práce na svete. Takéto číslo v súčasnosti nedosahuje ani vidiecke obyvateľstvo rozvojových afrických krajín.¹⁶⁷

Bohužiaľ, aj mladí Sýrčania, ktorí investovali do ľudského kapitálu zručností, ktoré by im na trhu práce pomohli, si vedľa nájst' na trhu práce v Istanbule len malé využitie. 31,2 % mladých zamestnaných Sýrčanov uvádza, že ich práca nezodpovedá ich schopnostiam alebo vzdelaniu. 46,2 % absolventov stredných odborných škôl tvrdí, že ich zamestnanie nezodpovedá ich schopnostiam alebo vzdelaniu. Tento podiel klesá na 34,5 % medzi absolventmi všeobecných stredných škôl a 34,2 % medzi absolventmi vysokých škôl. Napriek tomu iba malá časť pracovníkov s odborným stredoškolským vzdelaním (3,9 %) alebo s vysokoškolským vzdelaním (8,9 %) uvádza, že ich zamestnanie si nevyžaduje žiadne zručnosti ani školenie. Tento podiel je medzi absolventmi základných škôl 42,5 %.¹⁶⁸

V rozhovoroch prieskumu Bahçeşehirskej univerzity zúčastnené strany bežne uvádzali, že veľa kvalifikovaných Sýrčanov, ktorí najskôr pricestovali do Turecka, utiekli do tretích krajín v Európe. Podľa prieskumu medzi sýrskymi respondentmi sa zdá, že keď spomínaní kvalifikovaní Sýrčania prišli do Turecka, pracovali na rôznych pracovných pozíciách, na ktorých svoje schopnosti nevyužívali, t.j. na pracovných miestach, na ktoré mali príliš vysokú kvalifikáciu, a že kvôli zlým pracovným podmienkam a nízkym mzdám, ako aj bezútešným vyhliadkam na lepšiu prácu z Turecka odišli. Respondenti však tvrdia, že stále existuje veľa kvalifikovaných a vzdelaných Sýrčanov, ktorí naďalej žijú vo veľkých mestách v Turecku.¹⁶⁹ Ironické pre Turecko je, že nevyužívanie sýrskych kvalifikovaných síl vytvára stratené príležitosti pre turecké hospodárstvo: 20% Sýrčanov v Istanbule vo veku od 18 do 29 rokov má vysokoškolské vzdelanie, tieto tituly sa však nepremietajú do vyšších miezd. Napríklad v prieskume OSN v meste Şanlıurfa v roku 2018 sa zistilo, že je tam prítomných 125 sýrskych agrónomov s vysokoškolským vzdelaním, avšak väčšina z nich bola buď nezamestnaná alebo pracovala na miestach nevyžadujúcich si skúsenosti.¹⁷⁰

¹⁶⁷ CARO, L. *Syrian Refugees in the Turkish Labour Market* [online]. 9.2.2020, str. 6.

¹⁶⁸ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 29

¹⁶⁹ tamtiež str. 28

¹⁷⁰ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019

Naopak v zdravotníctve sa Sýrčania v Istanbule uchytili, aj keď tiež v neoficiálnom prevedení. Dopyt po zdravotnej starostlivosti v arabskom jazyku a prítomnosť sýrskych lekárov v Istanbule, ktorí chceli praktizovať, boli hlavnou príčinou vzniku sýrskych kliník. Lekári, z dôvodu zničenia nemocníc a kliník v Sýrii, z nej kvôli nemožnosti vykonávať svoje povolanie odišli. V Turecku, hoci im tamojšie osvedčenie chýbalo, si začali byť plne vedomí skutočnosti, že ich krajanovia, ktorí sa trápia s prekážkami tureckého systému zdravotnej starostlivosti, si veľmi žiadajú ich zručnosti. Neoficiálne poskytovanie zdravotnej starostlivosti poskytovalo sýrskym zdravotníkom dôstojnejšie zamestnanie ako iné pracovné možnosti, ktorých stále ostávalo najviac v neformálnom sektore, aj napriek zavedeniu pracovných povolení. Jeden sýrsky lekár v rozhovore povedal, že je lekárom 38 rokov a 33 rokov špecialistom: „*Nemôžeme prejsť od práce lekára k práci v továrni, je to pod našu úroveň.*“ Tieto kliniky tak poskytli pre sýrskych lekárov priestor, kde môžu odolávať tomu, že by boli tureckým pracovným režimom devalvované ich schopnosti. Navyše si udržali svoje postavenie v profesionálnej, hoci neformálnej, sfére.

Kliniky mimovládnych organizácií riadené samotnými utečencami tak poskytovali sýrskym odborníkom slušné pracovné príležitosti. Na niektorých klinikách bolo okrem zdravotných sestier a ďalších zamestnancov viac ako 40 lekárov. Jeden manažér poznamenal, že primárnym cieľom jeho kliniky je zamestnať čo najviac Sýrčanov a že sa pre tých kvalifikovaných jednotlivcov, ktorí k nim prišli, aktívne snažili nájsť v rámci organizácie pracovné príležitosti. Menšie kliniky slúžili aj ako miesto na záchranu dôstojnej kariéry pre ďalších odborníkov. Jeden inžinier, ktorý pomáhal v manažmente kliniky, uviedol, že skutočnosť, že kvalifikovaní sýrski lekári si nemôžu otvoriť svoje vlastné legálne nemocnice, je pre týchto lekárov veľmi nespravodlivé. Jeho manželka, ktorá v Sýrii nikdy nemusela pracovať, teraz, aby mohli vyžiť, pracuje dlhé hodiny na klinike ako asistentka. Vzniknuté sýrske kliniky tak reagovali na ponuku sýrskych profesionálov vyradených z formálneho trhu práce v Turecku, zatiaľ čo dopyt sa vďaka jazyku a kultúre u Sýrčanov úplne zhodoval.¹⁷¹

Nielen vzdelaným, ale aj kvalifikovaným Sýrčanom so skúsenosťami zo svojho oboru pôsobenia sa na tureckom pracovnom trhu ťažko hľadala adekvátna pracovná možnosť. 33-ročný Faruk z Damašku pracujúci v Istanbule svoju skúsenosť opísal takto: „*Bol som šéfkuchárom v reštauráciách v Sýrii, pritom som podnikal s odevmi a obuvou, keď môj otec mal obchod. Keď ochorel prenechal*

¹⁷¹ KAYALI, N. Syrian Refugees Navigate Turkey's Shifting Health Care Terrain. *Reliefweb* [online]. 24.11.2020

povinnosti na mňa, a keď vypukla vojna, odišiel som. Keď som sem prvýkrát prišiel, začal som pracovať v reštaurácii. Keďže som pracovať musel, tak mi to ešte sťažovali. Napríklad, keď som prišiel ráno o 10 minút neskôr, za ten deň mi znížili mzdu o polovicu, ale keď som odišiel o 2 hodiny neskôr, navyše mi nedali nič. Platili veľmi málo. Bol som ako šéfov otrok. Teraz robím online predaj, a predávam aj z obchodu, keď zákazníci prídu sem. Práca, ktorú tu robím, nie je úplne rovnaká ako moja práca, ktorú som vykonával v Sýrii. Tam mám stálych zákazníkov, tu sa teraz snažíme nájsť zákazníkov na internete.“¹⁷²

Nájsť si prácu v Turecku sa zdá byť neľahká úloha. Respondenti v prieskume Varšavskej univerzity uviedli viac prekážok, ktoré Sýrčanom bránia v hľadaní práce. 17,2 % respondentov vidia hlavnú prekážku v nájdení si práce neuznávanie diplomov. Toto sa však dotýka iba ľudí so sýrskym diplomom a vzorka tohto prieskumu obsahuje len 27,4% ľudí s odborným alebo vysokoškolským vzdelaním, ktorí by tento problém mohli mať. Hoci sa teda tento nedostatok uznávania vzdelania javí v celkovej otázke Sýrčanov v Istanbule ako menej dôležitý, pre vzdelanejších, ktorí by inak mohli získať prácu na vysokej úrovni, je rozhodujúci.¹⁷³ U mladých je nedocenenie ich kvalifikačných predpokladov druhým najväčším dôvodom odmietnutia zamestnania. Celá polovica z tých, ktorí zamestnanie už odmietli, tak urobila preto, že si jednoducho nevyžadovalo ich vzdelanie či skúsenosti.¹⁷⁴

5.4. Príprava na prechod do pracovného života, kurzy

Hoci turecká vláda uskutočnila množstvo projektov na podporu integrácie utečencov, tieto boli vytvorené väčšinou ad hoc a hlbšia stratégia chýba. Turecká pracovná agentúra (İŞKUR) a Medzinárodná organizácia práce (MOP), Medzinárodná organizácia pre migráciu, UNHCR, Svetová banka, Rozvojový program OSN a Európska únia úzko spolupracujú na príprave legálnej a administratívnej bázy pre zlepšenie prístupu sýrskych utečencov na trh práce a vytvárajú programy odborného vzdelávania s cieľom zlepšiť ich zamestnateľnosť.¹⁷⁵ Podstatnou súčasťou prístupu na trh práce je znalosť miestneho jazyka. Všetky zainteresované strany, firmy aj samotní pracovníci

¹⁷² ATAS, Ö. *SURİYELİ SIĞINMACILARIN İŞ KURMA SÜRECİ LALELİ- BEYAZIT ÇEVRESİ*. T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ. [online]. 2017, str. 48,49.

¹⁷³ JANCEWICZ, B. *Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration though a survey study*. *University of Warsaw* [online]. 2021, str. 68,69.

¹⁷⁴ *OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf* (bahcesehir.edu.tr) str. 58

¹⁷⁵ KIRIŞCI, K, J. BRANDT a M. ERDOĞAN. *Syrian refugees in Turkey: Beyond the numbers*. *Brookings* [online]. 2018

zdôrazňujú význam jazykových znalostí, teda turečtiny.¹⁷⁶ Prieskum Varšavskej univerzity medzi pracujúcimi Sýrčanmi v Turecku odhalil, že len 14,5 % z nich nepotrebuje v súčasnej práci žiadnu znalosť jazyka. 38,8 % povedalo, že v ich súčasnej práci je potrebné ovládať aspoň základné jazykové znalosti. 34,7 % uviedlo, že potrebné sú dobré jazykové znalosti turečtiny a 8,2 % uviedlo, že sú potrebné výborné znalosti turečtiny. To, že sú potrebné jazykové znalosti na úrovni ovládania materinského jazyka, uviedlo menej ako 4 % ľudí.¹⁷⁷ Účastníci prieskumu Bahçeşehirskej univerzity odpovedali na otázky týkajúce sa čítania, písania, komunikačných schopností a porozumenia. Hodnotenia jazykových schopností samotnými respondentmi naznačujú, že mladí Sýrčania sa v turečtine cítia istejšie v hovorení a porozumení. 21,5 % mladých Sýrčanov uvádza, že má veľmi dobré schopnosti počúvania. Podiel v prípade veľmi dobrých rečových schopností je 16,8 %. Menej isto sa cítia v čítaní a písaní. Medzi mladými Sýrčanmi si asi 40 % myslí, že ich schopnosti počúvania sú nadpriemerné, a asi 30 % si myslí, že nadpriemerné sú ich schopnosti rozprávania.¹⁷⁸ Výučba turečtiny je dôležitá nielen pre zlepšenie prístupu utečencov k informáciám, verejným službám a pracovným príležitostiam ale jej výučba je aj bránou do spoločenského života. Napríklad v štvrti Sultanbeyli sú tri samostatné komunitné centrá, ktoré bezplatné kurzy tureckého jazyka pre mužov aj ženy ponúkajú: Koordinačné centrum pre utečencov, Červený polmesiac a Modrý polmesiac. Tieto centrá sa stali miestom, kde sa Sýrčania môžu stretávať a zabudnúť na spoločné problémy.¹⁷⁹

Turecká pracovná agentúra İŞKUR poskytuje programy na podporu zamestnanosti Sýrčanov. Programy odborného vzdelávania sú navrhnuté pre nekvalifikovaných pracovníkov s cieľom zvýšiť ich zamestnateľnosť vďaka naučeniu sa potrebných zručností.¹⁸⁰ Prieskum Tureckého červeného polmesiaca ukázal, že Sýrčania sa zúčastňovali hlavne kurzov tureckého jazyka (90,9 % z opýtaných). Na základe údajov o jazykových schopnostiach, úrovni vzdelania a zúčastnených kurzoch možno usúdiť, že nedostatočná turečtina je hlavnou bariérou pri vstupe na trh práce, a preto by sa mal, podľa tejto správy, počet kurzov tureckého jazyka zvýšiť.¹⁸¹ Gazi univerzita robila v Ankare v roku 2017 prieskum v jednom centre, kde toto odborné vzdelávanie bolo ponúkané. Z 25 respondentov väčšina nebola s kurzom spokojná. Respondenti neboli spokojní ani s dĺžkou kurzu ani s výberom a ani s tým, že ich neupozornili, že bez turečtiny sa takmer

¹⁷⁶ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 30

¹⁷⁷ JANCEWICZ, B. Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration through a survey study. *University of Warsaw* [online]. 2021 str. 67

¹⁷⁸ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 30

¹⁷⁹ BALCIOGLU, Z. New Tiles in the Urban Mosaic. *Refugees in town* [online]. 2018

¹⁸⁰ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 91

¹⁸¹ https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MnE_Livelihoods_Survey_Findings_03042019.pdf str. 3

nič nenaučia. Podľa niektorých výpovedí sa zdá, že hlavným dôvodom chodenia do takéhoto kurzu je finančná podpora. Respondent č.1: „*Je nemožné, aby sa imigrant, ktorí neovláda turečtinu, tu mohol naučiť nejaké povolanie. Peniaze tu dostane aj učiteľ a aj študent. Cieľ je pre oboch len zarobiť peniaze.*“ Respondent č.2: „*V Sýrii som robil údržbu a opravy počítačov. Prišiel som sem na kurz holičstva, pretože dávajú 600 TL mesačne. S mojou profesiou nesúvisí žiadny ponúkaný kurz.*“ İŞKUR tak platí nielen mzdy inštruktorov, ale aj denné diéty vyplácané účastníkom. Denný príspevok, ktorý sa vypláca za účasť na vzdelávaní, sa v roku 2017 pohyboval medzi 25 a 45 TL pre programy odborného vzdelávania, zatiaľ čo denná hrubá minimálna mzda bola na úrovni 59 TL. Navyše, každá pracovná pozícia vytvorená takýmto programom spĺňa podmienky na získanie daňových dotácií. İŞKUR tiež pokrýva poistenie pre prípad úrazu a choroby z povolania a taktiež aj všeobecné zdravotné poistenie pre každého účastníka.¹⁸² Zdá sa, že takéto odborné vzdelávanie absolvovali väčšinou tí, ktorí už nejaké vzdelanie mali, pričom v prieskume Varšavskej univerzity boli medzi účastníkmi odborného vzdelávania zastúpení respondenti, ktorí majú stredoškolský alebo vysokoškolský diplom. V Istanbule však len 6,4 % respondentov niekedy na takéto odborné vzdelávanie chodilo.¹⁸³

Ďalšie sú napríklad programy odbornej prípravy v oblasti podnikania, ktoré sú určené na podporu budúcich podnikateľov pri vybudovaní úspešného podniku, tu İŞKUR spolupracuje s KOSGEB, Organizáciou pre rozvoj malého a stredného priemyslu. Taktiež existuje aj program zameraný na odbornú prípravu a rehabilitáciu hendikepovaných alebo bývalých väzňov.¹⁸⁴ Sýrčania ale môžu napríklad absolvovať aj školenie priamo v podniku, ktoré im je hrazené z fondu nezamestnanosti. Po ukončení odbornej prípravy môžu v tom istom podniku ostať pracovať a ministerstvo práce a sociálneho zabezpečenia vie zodpovedajúcim spôsobom upraviť kvóty pre zamestnanie cudzincov. Tým sa tak poskytuje nielen flexibilita pri implementácii systému kvót pre zahraničných pracovníkov, ale môže to tiež pomôcť sýrskym pracovníkom získať odborné zručnosti a uľahčiť ich formálne zamestnanie.¹⁸⁵ Tento program podpory nezamestnanosti nazývaný školenie v podniku, İEP (İşbaşı Eğitim Programı), trvá 6 mesiacov a umožňuje utečencom poberať počas 6 mesiacov aj minimálnu mzdu a taktiež je tejto osobe platené aj zdravotné poistenie. Podmienkou je mať najmenej 6 mesiacov povolenie

¹⁸² OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 94

¹⁸³ JANCEWICZ, B. Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration through a survey study. *University of Warsaw* [online]. 2021, str. 64.

¹⁸⁴ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 91, 92

¹⁸⁵ ULUTAŞ, Ç Ünlütürk. SYRIAN MIGRANTS IN TURKISH LABOUR MARKET. *Pamukkale University* [online]. str. 168

k pobytu v Istanbuli.¹⁸⁶ Okrem toho môže takýto podnik, ktorý prostredníctvom týchto programov zamestnáva pracovníkov, využívať daňové úľavy. Pracovníkov si vyberá samotný podnik alebo mu ich vyberie İŞKUR.¹⁸⁷ Napríklad v textilnom a odevnom sektore si podniky vážia pracovníkov, ktorí vedia obsluhovať stroje. Tieto podniky chcú poskytovať potrebné zaučenie pre pracovníkov, ale len v prípade, že majú istotu dlhodobej spolupráce s pracovníkom, aby sa im tak náklady na školenie vrátili. Preto pracovníci s už získanými zručnosťami sú v týchto podnikoch cenení.¹⁸⁸ Za rok 2017 chcel İŞKUR zamestnať okolo 80,000 ľudí v Istanbuli a program školenie v podniku cieľil na 50,000 z nich.¹⁸⁹ Generálny riaditeľ İŞKUR-u Cafer Uzunkaya povedal, že 92% percent absolventov tohto programu v roku 2017 ostalo zamestnaných po dobu dlhšiu ako 1 rok.¹⁹⁰

S cieľom rozšíriť príležitosti pre sýrsku a tureckú mládež cez ich zmysluplné zapájanie a vzdelávanie spolupracoval s ministerstvom mládeže a športu, ministerstvom rodiny, práce a sociálnych služieb a ďalšími mimovládnyimi organizáciami aj UNICEF. Po prepuknutí nákazy COVID-19 však prešli takmer všetky programy na online aktivity.¹⁹¹

5.5. Druhy práce a mzdy

Keď sa v roku 2016 uskutočnil prieskum organizácie Hayata destek medzi Sýrčanmi v Istanbuli, respondentov sa pýtali, aký bol ich zdroj príjmov v Sýrii. Väčšina utečencov uviedla, že pracovali s pravidelnou výplatoú, no často na nízko kvalifikovaných pracovných miestach (61%), zatiaľ čo viac ako pätina (22%) uviedla, že mali závislú prácu, kvalifikovanú aj nekvalifikovanú. Asi desatina respondentov uviedla, že v Sýrii sa venovali obchodným aktivitám či už oficiálnym alebo neoficiálnym.¹⁹²

V Turecku sa medzi zamestnávateľmi vo viacerých odvetviach stalo bežnou praxou najímať utečencov a domácich pracovníkov za rôznych podmienok

¹⁸⁶ <http://www.esider.org.tr/?pages,2118/gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-e-istihdam-destegi>

¹⁸⁷ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 10

¹⁸⁸ Tamtiež str. 71

¹⁸⁹ Tamtiež str. 92

¹⁹⁰ <https://www.iskur.gov.tr/haberler/gecici-koruma-altindaki-suriyeliler-ve-turk-vatandaslari-icin-istihdam-destegi-projesi-acilis-toplantisi-ankara-da-yapildi/>

¹⁹¹ UNICEF Turkey Humanitarian Situation Report No.40 (Syrian Refugees Response) - January - December 2020.pdf (reliefweb.int) str. 5

¹⁹² KAYA, A a A KIRAÇ. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016, str. 30.

a taktiež za rovnaké množstvo práce im nerovnomerne vyplácať mzdy. Za nekvalifikovanú prácu dostávajú utečenci často iba asi 50% platu, ktorý majú domáci pracovníci, čo vedie k výraznému znižovaniu priemeru mzdových taríf. Na druhej strane, v odvetviach vyžadujúcich kvalifikovanú pracovnú silu (napríklad murárstvo), dostávajú sýrski pracovníci rovnakú sumu ako domáci pracovníci. V niektorých prípadoch sa však utečenci, kvôli štatútu neoficiálneho pracovníka, len márne môžu domáhať vyplateniu mzdy. Jeden z respondentov vysvetľuje: „*Šéfovia sú tu v komfortnej situácii. Nechajú nás väčšinou pracovať v noci, lebo nechcú, aby sme cez deň boli na očiach a pre mňa je to ťažké. Šéf vám povie, kedy je deň výplaty, a podľa toho plánujete. Ale keď ten deň príde, svoje peniaze uvidieť nemusíte. Ja mám takto minimálne desať miezd, ktoré som ešte nedostal.*“¹⁹³

V decembri 2015 bola podľa prieskumu organizácie Birleşik Metal priemerná mzda 604 respondentov – pracovníkov vo formálnej aj neformálnej časti textilného sektoru v Istanbule 1,265 TL. Türk-İş vtedy vyhlásil hranicu hladu pre 4-člennú rodinu na 1,385 TL, hranicu chudoby na 4,512 TL a priemerné životné náklady jednej osoby na 1,683 TL. Ak sa za základ vezme minimálna mzda, ktorá bola v čase výskumu 1,050 TL, je zrejmé, že priemer v sektore je o 215 TL vyšší ako minimálna mzda. Podľa tabuľky však priemerný plat Sýrčana bol len 1,162 TL, čo bolo o 330 TL menej ako priemerný plat Turka, 1,492 TL. No priemerný plat Sýrčanky v textilnom sektore bol len 776 TL, čo bolo o 407 TL menej ako bol priemerný plat tureckej pracovníčky, 1,182 TL. Zo všetkých opýtaných sýrskych pracovníkov 46 % zarábalo menej ako bola minimálna mzda.¹⁹⁴

Respondenti prieskumu spoločnosti Hayata destek z roku 2016 v štvrti Bağcılar uviedli, že väčšina Sýrčanov pracujú ako robotníci, či už sú to stavební alebo textilní robotníci, a to vďaka veľkému počtu fabriek a dielní v tejto oblasti. Jeden z vedúcich v tejto štvrti povedal, že zamestnávateľia znížili mzdy: „V textilnom priemysle 1,500 TL pre Turkov, 750 TL pre Sýrčanov a 70 - 100 TL dennú mzdu pre Turkov (tzv. yevmiye) a 3,040 TL pre Sýrčanov v stavebníctve“. Z respondentov 64 % uviedlo, že pracuje buď v textilnom, stavebnom sektore alebo v službách a 23 % uviedlo, že pracuje, vďaka svojim skúsenostiam, v službách.¹⁹⁵

¹⁹³ ULUTAŞ, Ç Ünlütürk. SYRIAN MIGRANTS IN TURKISH LABOUR MARKET. *Pamukkale University* [online]. str. 172

¹⁹⁴ EROL, E, A. AKYOL, C. SALMAN, E. PINAR, İ. GÜMÜŞCAN, K. MISIRLI, M. KAHVECİ a P. MUTLU. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği. *BİRLEŞİK METAL-İŞ* [online]. 2017, str. 53, 54.

¹⁹⁵ KAYA, A a A KIRAÇ. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016 str. 29

V prieskume Bahçeşehirskej univerzity v roku 2018 bol priemerný plat mladého Sýrčana v Istanbule 1,492 TL. Priemerný plat tureckého rovesníka bol 1,883 TL. Najviac z nich (22,4 %) si malo prácu vo veľkoobchode a maloobchode, potom textilný a odevný sektor (17,7 %) a v gastronómii a hotelierstve (17,1 %). Až 40,6 % mladých Sýrčaniek v Istanbule našlo prácu v školstve.¹⁹⁶

Podľa prieskumu tureckého Červeného Polmesiaca a Svetového potravinového programu z druhej polovice roka 2018 až 45 % všetkých pracujúcich sýrskych utečencov v Istanbule našlo zamestnanie v textilnom sektore. V tomto sektore bol aj najvyšší priemerný plat 1,332 TL oproti všeobecnému priemeru 1,058 TL. Je to najmä preto, lebo textilný sektor sa sústreďuje do západných miest, kde sú aj vyššie náklady na život. Tu však treba podotknúť, že v júni 2018, keď sa prieskum uskutočňoval, Türk-İş stanovil hranicu hladu pre 4-člennú rodinu na 1,714 TL, hranicu chudoby na 5,584 TL.¹⁹⁷ V decembri 2018 už to bolo 1,941 TL resp. 6,322 TL. Priemerné životné náklady na jednu osobu sa vyšplhali na 2,393 TL.¹⁹⁸ V marci 2021 bola stanovená hranica hladu pre 4-člennú rodinu na 2,735 TL, hranica chudoby na 8,911 TL a životné náklady jednej osoby 3,316 TL.¹⁹⁹

Podľa prieskumu organizácie Kampaň za čisté oblečenie, ktorý sa uskutočnil v roku 2019 v Istanbule, drvivá väčšina sýrskych pracovníkov v odevnom sektore, okolo 80 % neformálne pracujúcich, zarába hlboko pod minimálnou mzdou. Okrem vykorisťujúcich platov 65 % sýrskych pracovníkov uviedlo, že často čelia z rôznych dôvodov ďalšiemu znižovaniu už aj tak dosť malých miezd. Či už je to neplatené voľno v období zníženého pracovného zaťaženia alebo počas výpadkov elektriny. Respondent Abdulkadir povedal: „*Niekedy vypadne elektrina a náš šéf nás pošle domov skôr. A hoci nás poslal domov on, aj tak nám zníži plat. Alebo keď dokončíme prácu skôr, povie nám, aby sme šli domov, a opäť vezme z našich platov.*“ Okrem toho sýrski pracovníci čelia zníženým mzdám v prípade choroby alebo aj počas štátnych sviatkov. Údajne bolo mnoho sýrskych pracovníkov v odevnom sektore donútených prijať platobné podmienky, aké si ich zamestnávateľi vymysleli. Či už rôzne mzdy, oneskorené platby alebo neplatené školenia. Zároveň sa často od nich očakáva odpracovanie nadčasov bez platu. V tomto prieskume tak z 53 opýtaných 36 Sýrčanov zarábalo menej ako 2,020 TL, čo bola v tom roku úroveň minimálnej čistej mzdy.²⁰⁰

¹⁹⁶ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 7

¹⁹⁷ <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/5efd9082772d8%20%281%29.pdf> str. 21

¹⁹⁸ <http://www.turkis.org.tr/ARALIK-2018-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d158749>

¹⁹⁹ tamtiež

²⁰⁰ https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/documents/turkey_report.pdf str.4, 11

5.6. Podnikanie

V roku 2015 obsadil sýrsky kapitál a s ním aj sýrske spoločnosti popredné miesta v rebríčkoch zahraničných investícií v Turecku, čo podľa údajov tureckého Úradu pre katastrofy a núdzové situácie (AFAD) predstavuje asi 22,3 % zahraničných investícií. Za rok 2018 sýrski podnikatelia založili 1,595 spoločností, a hoci neexistujú presné čísla o rozsahu sýrskych investícií v Turecku, ekonomickí odborníci ich odhadujú na 46,5 milióna USD alebo aj viac.²⁰¹ Odhaduje sa, že od roku 2011 prišlo do Turecka vďaka sýrskym investíciám viac ako 10 miliárd USD.²⁰² Do roku 2019 tak vzniklo okolo 10,000 firiem so sýrskym kapitálom.²⁰³ Počet sýrskych firiem v Turecku rastie kontinuálne. Napríklad za júl 2019 bol počet spoločností v Turecku založených s aspoň jedným Sýrčanom vo firme 92. Z toho 77 spoločností bolo založených v Istanbuli. Celkový prínos kapitálu do tohto mesta bol za júl 2019 26,425,000 TL. Z toho 35 firiem vo veľkoobchode a 13 v maloobchode. Najväčší kapitál však prinášajú stavebné spoločnosti. Hoci ich v júli 2019 založili Sýrčania len 4, jedna prináša priemerný kapitál 1,200,000 TL. Pre porovnanie 35 firiem vo veľkoobchode prinieslo kapitál v hodnote 11,780,000 TL, na jednu firmu tak priemerný kapitál vychádza na 336,500 TL.²⁰⁴ Štúdia Tureckej nadácie pre výskum hospodárskej politiky z roku 2019 ukázala, že sýrske podniky živia 7 % z 3,5 milióna Sýrčanov v Turecku. Každá sýrska firma zamestnáva v priemere 7 Sýrčanov, čo je 60 % zamestnancov.²⁰⁵ Sýrski podnikatelia tak významne prispeli k súdržnosti Sýrčanov v Turecku v ekonomickej oblasti. Sýrčania môžu v Turecku otvárať firmy v súlade s tureckým obchodným kódexom. Vlastník podniku, ktorý je oficiálne registrovaný v Turecku, môže požiadať o oficiálne pracovné povolenia. Aj keď niektoré sýrske spoločnosti sú len samofinancujúce sa mikro-podniky, tvoria najvyšší počet zahraničných spoločností založených v Turecku v rokoch 2017 a 2018. Ministerstvo obchodu uvádza, že počet spoločností s najmenej jedným partnerom sýrskeho pôvodu bol k 26. februáru 2019 15,159. Odhaduje sa, že reálne číslo je

²⁰¹ KUSH, Omar. كيف يجتاز النازحون السوريون وضعهم في تركيا. *Fikra Forum* [online]. 31.5.2019

²⁰² UNDP-TR-MAPPING-OF-SYRIAN-ENTERPRISES.pdf str. 27

²⁰³ TEPAV | Syrian Entrepreneurship and Refugee Start-ups in Turkey: Leveraging the Turkish Experience

²⁰⁴ https://www.tepav.org.tr/upload/files/1568701014-5.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Temmuz_2019.pdf str. 2, 3

²⁰⁵ <https://www.tepav.org.tr/en/haberler/s/10023>

ešte vyššie, ak sa zohľadnia spoločnosti založené neoficiálne. Sýrske spoločnosti podnikajú najmä vo veľkoobchode, realitách a v stavebníctve.²⁰⁶

Zlepšovanie partnerstiev medzi sýrskymi a tureckými podnikmi by mohlo priniesť veľké výhody pre obe strany. Príspevok sýrskych firiem k rastúcim číslam tureckého exportu a ich schopnosť absorbovať formálnu aj neformálnu prácu majú pozitívny vplyv na turecké hospodárstvo. Sýrske podniky môžu ponúknuť tureckým podnikom prístup na nové trhy v zahraničí, zatiaľ čo turecké podniky môžu pomôcť Sýrčanom preniknúť na domáci trh. Zatiaľ čo počet partnerstiev medzi sýrskymi a tureckými podnikmi je dosť limitovaný, sýrske podniky s tureckými spolumatiteľmi alebo strategickými partnermi ohlasujú rast a najímanie pracovníkov vo vyššej miere a takisto to znamená menší počet výziev pri prístupe k informáciám. Využitie potenciálu partnerstiev tak nebude znamenať len pozitívne čísla v Turecku, ale tiež prispeje k ďalšiemu rastu ekonomiky tohoto regiónu.²⁰⁷ V prieskume s názvom Mapovanie sýrskych podnikov v Turecku, ktorý pre Rozvojový program OSN (UNDP) uskutočnila spoločnosť Zobu Consulting v roku 2019, sa však zistilo, že 94,7 % sýrskych podnikov v Turecku je vlastnených len Sýrčanmi a že 85,6 % sýrskych podnikov sa zameriava skôr na exportné trhy ako na miestne. Podniky však majú problémy spojené s prístupom k potrebným zdrojom pre podporenie svojej konkurencieschopnosti a mohli tak pokračovať vo svojej činnosti za priaznivejších podmienok. Väčšina sýrskych podnikateľov však má problémy s obdržaním tureckého občianstva. Hoci to nie je úplne najväčší problém, predstavuje to významnú prekážku v ich obchodných aktivitách, napríklad čo sa týka slobody pohybu po krajine, cestovanie za zákazníkmi do zahraničia a zúčastňovanie sa na obchodných veľtrhoch, kde sa nadväzujú partnerstvá. Tieto aktivity však bez platného pasu vykonávať možné nie je. Sýrski podnikatelia taktiež majú tendenciu zamestnávať Sýrčanov, najmä kvôli jazyku a lepšej komunikácii, a taktiež obchodnej kultúre a spôsobom. Aj podľa tohto prieskumu 67 % z 2,766 zamestnancov v 300 podnikoch, s ktorými sa uskutočnili rozhovory, boli sýrski štátni príslušníci. To, že existujú kvóty na zamestnávanie Sýrčanov tak nielenže bráni firmám v hľadaní si vhodného personálu, ale zvyšuje to aj šedú ekonomiku, čo negatívne ovplyvňuje príjmy z daní a ohrozuje pohodu na pracovisku a tiež zdravie a bezpečnosť pracovníkov. Podľa niektorých sýrskych podnikateľov turecké banky odmietajú spolupracovať so sýrskymi firmami a diskriminujú ich.²⁰⁸ Z týchto údajov vyplýva, že ani

²⁰⁶ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversiteleri* [online], 2019, str. 13.

²⁰⁷ https://buildingmarkets.org/sites/default/files/pdm_reports/20180612_syrian-turkishbusinesspartnerships_en_1.pdf str. 6

²⁰⁸ UNDP-TR-MAPPING-OF-SYRIAN-ENTERPRISES.pdf str. 69,70,72

v prípade podnikania Sýrčanov sa hostiteľskej krajine nepodarilo využiť ich potenciál.

Programy pre Sýrčanov organizované İŞKUR-om zahŕňajú aj kurzy pre budúcich podnikateľov. Spolu s KOSGEB-om (Organizáciou pre rozvoj malého a stredného priemyslu) vytvorili tento program, ktorý by mal pomôcť Sýrčanom vybudovať si udržateľný biznis.²⁰⁹ Za týmto programom stojí Svetová banka a spôsob, akým chce tieto kurzy robiť je aj posilnenie kapacít KOSGEB-u prekladom už existujúcich modulov odbornej prípravy v podnikaní do arabčiny a angličtiny a školenie zamestnancov KOSGEB-u v oblasti obchodného mentorstva, migračnej politiky a riadenia projektov. Do 31.12.2019 tak vďaka tomuto programu vzniklo 37 malých alebo stredných podnikov.²¹⁰

Pandémia COVID-19 ukázala, že sýrske podniky sú viac zraniteľnejšie ako tie turecké. Už v máji 2020 38 % sýrskych firiem hlásilo úplne zastavenie prevádzky v porovnaní s 30 % tureckých. Až 81 % hlásilo vážny dopad vírusu na ich aktivity v porovnaní s tureckými firmami, u ktorých to bolo 70 %.²¹¹ Sýrske podniky však dopady krízy pocítili už skôr, aj tým, že sa stali terčmi násilných útokov, ktoré boli vyvrcholením hoaxov v tureckej spoločnosti. Pandémia tak zhoršila už aj tak dosť zložitú situáciu sýrskych firiem v Turecku.²¹²

5.7. Organizácie pôsobiace v Istanbule a hľadanie práce

Počas utečeneckej krízy v Turecku zohrávali významnú úlohu mimovládne organizácie, a to najmä medzinárodné mimovládne organizácie. Aj keď sa v Turecku vyskytli problémy týkajúce sa činnosti mimovládnych organizácií, v súčasnosti tam naďalej aktívne pôsobí veľké množstvo medzinárodných organizácií. Spolupráca Turecka s medzinárodnými štruktúrami, najmä s OSN, pevne pokračuje. Vláda sa však sťažuje, že jej boli sprístupnené veľmi obmedzené zdroje a ak tak veľa z týchto zdrojov nie je distribuovaných prostredníctvom tureckých inštitútov ale najmä medzinárodnými mimovládnymi organizáciami.²¹³ Štvrť Sultanbeyli vyvinula na rozdiel od ostatných štvrtí Istanbulu ohľadom

²⁰⁹ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 91

²¹⁰ Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar için İstihdam Destek Projesi | AB Türkiye (avrupa.info.tr)

²¹¹ https://www.undp.org/content/undp/en/home/news-centre/news/2020/Study_finds_COVID19_hits_Syrian-owned_businesses_harder_.html

²¹² KARASAPAN, Omer. Challenges facing Turkey's Syrian businesses. *Brookings* [online]. 19.3.2021

²¹³ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019, str. 15.

Sýrčanov silnú komunálnu politiku. V roku 2014 samospráva v Sultanbeyli zmobilizovala verejné inštitúcie a mimovládne organizácie v celej štvrti. Vzniklo tzv. „Združenie pre pomoc a solidaritu s prisťahovalcami“, s cieľom poskytovať Sýrčanom efektívne služby. Takisto začali projektové aktivity s podporou Welthungerhilfe (Organizácia pre svet bez hladu a chudoby) a GIZ (Nemecká medzinárodná spolupráca). V Sultanbeyli tak bolo založené „Viacúčelové komunitné centrum pre utečencov“.²¹⁴

Turecký červený polmesiac s miestnymi samosprávami podporuje projekty, ktoré posilňujú sebadôveru uchádzačov o prácu a znižujú riziko ich zraniteľnosti. Ide o napríklad o pracovné poradenstvo, ktoré zahŕňa aj informačné semináre zamerané na nadviazanie spolupráce medzi spoločnosťami a stážistami alebo informovanie o získaní pracovných povolení. Napríklad v decembri 2020 bola takto po celom Turecku ponúknutá pomoc 20,998 utečencom.²¹⁵

V súlade s regionálnym plánom OSN pre utečencov a odolnosť (3RP Turecko) medzinárodné agentúry, napríklad UNHCR, UNDP, MOP, Potravinárska a poľnohospodárska organizácia (FAO) a IOM dostávajú investície do projektov na zlepšenie zručností utečencov a na zvýšenie ich zamestnateľnosti, najmä v súkromnom sektore. Existujú taktiež národné mechanizmy zamerané na uľahčenie prístupu utečencov k živobytiu, napríklad v spolupráci s Generálnym riaditeľstvom pre medzinárodnú prácu, ako aj s Tureckou pracovnou agentúrou (İŞKUR), zvyšujúci sa dôraz na odborné vzdelávanie, programy na podporu podnikania a daňové dotácie na vytvorenie udržateľného zamestnania. Turecké mimovládne organizácie, napríklad SGDD-ASAM a medzinárodné organizácie ako United Works a Spark sa zaoberajú umiestňovaním utečencov do formálnych zamestnaní.²¹⁶ United Work a mimovládna organizácia RIZK fungujú aj ako pracovné agentúry výhradne pre Sýrčanov.²¹⁷ United Work je zamestnávateľská agentúra založená Európskou úniou, ktorá má za úlohu ponúkať Sýrčanom formálne pracovné pozície. Aktívne hľadá firmy, ktoré sú ochotné Sýrčanov najatť na zverejnené voľné pozície. Taktiež poskytujú dôležité informácie týkajúce sa potenciálnych sektorov alebo povolání špeciálne určených pre Sýrčanov.²¹⁸ Podľa reportu tejto organizácie sa v roku 2019 podarilo poskytnúť školenie 1858 ľuďom a 93 podnikateľom sa pomohlo s legislatívnou prípravou fungovania ich

²¹⁴ Syrians in Istanbul and Post-war Syrian Ghettos. *TEPAV* [online]. str. 54

²¹⁵ 202011-Kasim-Rapor (reliefweb.int) str. 7

²¹⁶ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019

²¹⁷ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 63

²¹⁸ Tamiež str. 68

podniku.²¹⁹ Tieto dve organizácie, RIZK a United Work, spoliehajúce sa na zahraničné fondy, zohrávajú dôležitú úlohu ako sprostredkovateľské agentúry pre Sýrčanov. Obe sú v súlade s predpismi registrované ako pracovné agentúry v IŞKUR-e. Vyhľadávajú voľné pracovné miesta na trhu práce a potenciálnych sýrskych pracovníkov tak dokážu s týmito spoločnosťami spojiť. Organizácia RIZK pôsobí v Istanbule od februára 2017. Podobne ako iné pracovné agentúry, aj RIZK sa spolieha na svoju vlastnú sieť pre efektívnejšie zosúladenie dostupných pozícií s pracovníkmi. Aktivity organizácie RIZK sa však odlišujú tým, že využívajú zástupcov, tzv. „meydanci“, ktorí používajú internet, zlaté stránky a vyhľadávajú v teréne firmy s potenciálnymi voľnými miestami. Firmy sa zase dozvedia o spoločnosti RIZK a tak sa s ňou skontaktujú, aby si vybrali z jej zoznamu pracovných síl. Pracovníci v RIZK-u sú vyškolení, aby vedeli ako najlepšie umiestňovať Sýrčanov. Tí, môžu posielat' svoje životopisy a prihlášky online, ale podľa organizácie sa najčastejšie zastavujú v tejto organizácii osobne.²²⁰

Podľa prieskumu organizácie Birleşik Metal sýrski uchádzači o prácu si ju, podobne ako tí tureckí, hľadajú najmä prostredníctvom známostí (známy pracujúci v nejakej firme, príbuzný atď.) (52 %). 4 % hľadajú prácu cez známeho zamestnávateľa, zatiaľ čo u Turkov je to až 18 %. Podľa prieskumu až 42 % Sýrčanov za to, aby si našli prácu, zaplatilo poplatky.²²¹ Pracovné ponuky sú, samozrejme, aj na internete. Napríklad stránka Kariyer.net patrí medzi vedúce zamestnávateľské agentúry, a to hlavne v Istanbule.²²² Na jej stránke arabsky hovoriaci uchádzači si môžu zvoliť napríklad ako vyžadovaný jazyk arabčinu. Dňa 7.4.2021 sa objavilo takto celkovo 181 voľných pracovných miest v európskej časti Istanbule pre arabsky hovoriacich ľudí. Takmer všetky vyššie pracovné pozície, ako napríklad manažér, zástupiteľ alebo vedúci, však v podmienkach mali uvedenú, u mužov, ukončenú povinnú vojenskú službu alebo priamo turecké občianstvo.²²³

Hľadanie práce tak závisí aj od toho, aké dobre má utečenec sociálne prepojenia. Napríklad v štvrti Sultanbeyli mnoho utečencov nachádza prácu prostredníctvom Halila Beya, vedúceho oddelenia rozvoja stratégie a zodpovedného za integráciu utečencov v samospráve. Niektorí utečenci sa však sťažovali na zvyhodňovanie iných na trhu práce. Napríklad Nour, ktorá mala

²¹⁹ <https://unitedwork.com.tr/wp-content/uploads/2021/03/Annual-2019.pdf> str. 39

²²⁰ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 69

²²¹ EROL, E, A. AKYOL, C. SALMAN, E. PINAR, İ. GÜMÜŞCAN, K. MISIRLI, M. KAHVECİ a P. MUTLU. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği. *BİRLEŞİK METAL-İŞ* [online]. 2017 str. 61

²²² OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 63

²²³ İstanbul(Avr.) İş İlanları & Eleman Arayan Firmalar | Kariyer.net

vedúcu pozíciu v spoločnosti v sýrskej Raqqe, povedala: „*Ak nie ste z Aleppa, v Sultanbeyli iba trpíte. V praxi sú všetky slušné pracovné miesta v Sultanbeyli výlučne pre ľudí z Aleppa.*“²²⁴

Viac ako polovica všetkých účastníkov prieskumu Varšavskej univerzity uviedla, že nedostatočné znalosti v tureckom jazyku sťažujú hľadanie práce (52,5%). To značí, že znalosť miestneho jazyka naozaj uľahčuje hľadanie práce. 56,9% si zvolilo viac ako jednu odpoveď pri otázke o ťažkostiach hľadania práce, ale jazyk bol hlavný. Druhým často uvádzaným problémom bola nedostupnosť vyššieho alebo lepšie plateného miesta pre utečencov (40,8%). Toto však môže byť výsledkom iných problémov s nedostatkom jazykových zručností, nemožnosťou prenosu už nadobudnutých skúseností, samotnou vysokou nezamestnanosťou v Turecku a predovšetkým skutočnosťou, že väčšina Sýrčanov pracuje v šedej ekonomike.²²⁵

5.8. Odbory

Podľa Seyhana Erdoğanu, ktorý robil prieskum v rámci odborov, sa na začiatku utečeneckej krízy v Turecku postavili odbory za pro-imigračnú politiku tureckej vlády a zaujali tak solidárny postoj, aj keď tam prevládali obavy z toho, že dopad takého veľkého počtu utečencov na miestny trh práce bude negatívny. Tri hlavné odborové zväzy TÜRK-İŞ, DİSK a HAK-İŞ sa postavili za pravidlá, ktoré by zaistili Sýrčanom vstup do formálneho zamestnania, a to za rovnakých pracovných a platových podmienok, aké majú domáci pracovníci. Avšak aktivity, ktoré odbory voči Sýrčanom urobili, sú veľmi obmedzené. Podľa niektorých odborárov, Sýrčania zostávajú mimo odborov, pretože sektory, kde odbory existujú, sú veľmi špecifické. Napríklad v kovopriemysle, kde odbory fungujú, si Sýrčan len ťažko môže zohnať prácu, lebo väčšina pozícií je pre odborne stredoškolsky vzdelaných pracovníkov. Dodávateľia v tomto priemysle, si však Sýrčanov najímajú, avšak tieto pozície sa už medzi odbory dostať nemôžu. Odborári tvrdia, že dlhá reťaz subdodávateľov spôsobuje to, že kontrola takýchto pracovníkov je nemožná. Ale predsa sa nájdu výnimky. Napríklad v Kovoodbory Turecka (TÜRK METAL) majú dokopy 195,000 členov z ktorých 25 je Sýrčanov, a to prevažne v meste Kocaeli východne od Istanbulu. Oceliarske odbory ÇELİK-İŞ tvrdia, že v ich radoch je 12 Sýrčanov v celom Istanbulu.²²⁶ Podľa odborníka na

²²⁴ BALCIOĞLU, Z. New Tiles in the Urban Mosaic. *Refugees in town* [online]. 2018

²²⁵ JANCEWICZ, B. Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration through a survey study. *University of Warsaw* [online]. 2021 str. 68,69

²²⁶ Syrian refugees in Turkey and trade union responses (tandfonline.com) str. 844, 845

turecké odbory İrfana Kaygısız, však odbory zlyhávajú pri téme integrácie Sýrčanov. Vďaka tomu, že Sýrčania pracujú väčšinou v šedej ekonomike, nečestní zamestnávateľia mohli vyhodit' domácich pracovníkov a najat' si lacnejších Sýrčanov. Hnev domácich sa ale neobrátil voči nečestným podnikateľom ale voči utečencom. Podľa Kaygısız hlavnou úlohou odborov je eliminovanie konkurencie medzi robotníkmi. „Odbory si však len chránia záujmy svojich členov,“ povedal Kaygısız. Podľa neho odbory sa len vyhovávajú na to, že Sýrčania nie sú, ako pracovníci, poistení. „Odbory by sa nemali snažiť z tohto problému vycúvať, ale mali by byť flexibilné,“ dodal Kaygısız. Problémy s nerovným postavením tureckých a sýrskych pracovníkov je podľa Kaygısız nutné, v záujme všetkých, odstrániť: „Dnes vidíme ako sa rasizmus a nacionalizmus rozširujú už aj v lavicových a demokratických kruhoch. So Sýrčanmi predsa zdieľame rovnakú geografiu, rovnosť musí byť založená na tom, že sa nebudeme správať nadradene.“²²⁷

5.9. Práca v rámci šedej ekonomiky

Podľa údajov TurkStatu je každý tretí turecký pracovník zamestnaný neoficiálne. Inými slovami, vysoké náklady na pracovnú silu, relatívne vysoké minimálne mzdy a nízka úroveň zručností pracovníkov tak vytvárajú v Turecku dvojitý trh práce, kde tí, ktorí sú zamestnaní neformálne, pracujú v zložitých podmienkach a to bez ohľadu na ich národnosť.²²⁸ Zo všetkých pracujúcich Sýrčanov v Turecku je 95 % zamestnaných neformálne v šedej ekonomike.²²⁹ V Turecku médiá často informovali o sýrskych utečencoch pracujúcich v textilných a odevných dielnach „v činziakoch pod schodmi“. Verejným tajomstvom sú odevné dielne, zamestnávajúce veľa neregistrovaných sýrskych pracovníkov a dokonca aj sýrske deti vo veku 8 - 10 rokov.²³⁰ To, že približne jedna tretina tureckej ekonomiky sa považuje za neoficiálnu alebo tzv. šedú, umožňuje Sýrčanom si rýchlo nájsť prácu bez byrokracie pri získavaní pracovného povolenia a zakladať malé firmy tiež bez nutnosti podstupovania byrokratických procesov a platenia vysokých poplatkov. Neformálna povaha zamestnania však prináša Sýrčanom aj značné problémy. Sýrčania konkurujú miestnym obyvateľom v boji o pracovné miesta s nízkymi výplatami na obmedzenom trhu práce v Turecku avšak na rozdiel od svojich tureckých kolegov sa od Sýrčanov často požaduje, aby

²²⁷ Sendika uzmanı Kaygısız: Sendikaların mülteci işçilere ilgisi artmalı - Evrensel

²²⁸ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019

²²⁹ ERDOĞAN, M. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online], 2019 str. 12

²³⁰ Syrian refugees in Turkey and trade union responses (tandfonline.com) str. 845

pracovali o 3 - 4 hodiny viac. Súčasná situácia tak stavia proti sebe rôzne etnické a sociálne skupiny, zatiaľ čo tureckému priemyslu to umožňuje zneužívať výhody lacnej pracovnej sily.²³¹ Neformálne zamestnávanie prišielcov je atraktívne pre zamestnávateľov, ktorí sa vyhýbajú plateniu daní v rámci sociálneho zabezpečenia. Negatívne dopady sú zrejmé najmä v sektoroch, v ktorých je neformálna práca s nižšou kvalifikáciou. Tým, že Sýrčania nemajú požadované jazykové (turečtinu) a komunikačné schopnosti, majú minimálny vplyv na zamestnanie vo formálnej oblasti, kde sa vyžadujú vyššie zručnosti.²³² V textilnom sektore sa však zdá, že príchod Sýrčanov pomáha zamestnávateľom zaplniť pracovné miesta o ktoré Turci nemajú záujem. Hoci si zamestnávatelia príchod neformálnej sýrskej pracovnej sily pochvaľujú, nespomenú že dôvodom nezájmu domácich pracovníkov je spôsobený zlými pracovnými podmienkami a nízkym platom.²³³ V neformálnom sektore sa odhaduje, že zamestnanie 10 Sýrčanov eliminuje pracovné miesta 4 domácich, pokiaľ sa jedná o prácu na čiastočný úväzok, a taktiež ich príchod naďalej znižuje mzdy.²³⁴ Dohoda o výplate medzi zamestnancom a zamestnávateľom pred nástupom do práce je v šedej ekonomike úplne bežná. Pokiaľ ide o nedodržanie dohodnutej výplaty, sú na tom horšie tureckí zamestnanci. Podľa zistení organizácie Birleşik Metal 17 % Sýrčanov dostáva v textilnom sektore nižšiu výplatu ako sa so zamestnávateľom dohodli. Naproti tomu až 30 % Turkov výplatu v dohodnutej výške nedostáva.²³⁵

Podľa Ayşegül Kayaoğlu sa tureckí zamestnávatelia sťažujú, že vraj musia zamestnávať Sýrčanov, lebo im je ich ľúto. Avšak musia im dávať nižšie platy, lebo pracujú menej ako Turci a pritom sa, podľa týchto zamestnávateľov, domáci pracovníci sťažujú, že Sýrčania dostávajú rovnaké platy ako oni, hoci nie sú zaučení. Dokonca sa niektorí zamestnávatelia sťažujú, že im kvôli tomu odchádzajú skúsení tureckí zamestnanci. Avšak pri rozhovoroch so samotnými tureckými pracovníkmi vyšlo najavo, že zamestnávatelia využívajú situáciu a Sýrčania, podľa tureckých pracovníkov, za ich nižšie platy zodpovední nie sú.²³⁶ Zamestnávatelia myslia, že najímanie Sýrčanov má svoje klady aj zápory. Majiteľ

²³¹ KINIKLIOĞLU, S. *Syrian Refugees in Turkey: Changing Attitudes and Fortunes* [online]. 5.2.2020 str. 4

²³² SAĞIROĞLU, A. *NOT ONLY A BURDEN BUT ALSO A CONTRIBUTION: THE IMPACTS OF SYRIANS ON THE TURKISH ECONOMY* [online]. 2016, str. 3.

²³³ KAYAOĞLU, A. *Labour Market Impact of Syrian Refugees in Turkey: The View of Employers in Informal Textile Sector in Istanbul* [online]. 25.09.2020, str. 589.

²³⁴ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. *Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. Brookings* [online]. 18.7.2019

²³⁵ EROL, E, A. AKYOL, C. SALMAN, E. PINAR, İ. GÜMÜŞCAN, K. MISIRLI, M. KAHVECİ a P. MUTLU. *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği. BİRLEŞİK METAL-İŞ* [online]. 2017, str. 79.

²³⁶ KAYAOĞLU, A. *Labour Market Impact of Syrian Refugees in Turkey: The View of Employers in Informal Textile Sector in Istanbul* [online]. 25.09.2020, str. 592.

textilnej továrne, ktorý navštívil koordinačné centrum v Sultanbeyli s cieľom zamestnať Sýrčanov na jeho výrobnú linku, uviedol, že pre zamestnávateľov aj Sýrčanov je to výhodná situácia: „*My im platíme menej, ale oni predsa potrebujú prácu a je našou povinnosťou pomôcť im.*“²³⁷

Podľa prieskumu, ktorý uskutočnil turecký Červený polmesiac v roku 2018 je 20,7 % sýrskych pracovníkov v školstve zamestnaných na nepravidielných a neformálnych pracovných miestach. V poľnohospodárskom sektore je táto miera u zamestnaných Sýrčanov až 92 %. Neformálne a nepravidielné zamestnanie nevyhnutne ide ruka v ruku s nízkymi mzdami, ktoré sú hlboko pod zákonom predpísanou minimálnou mzdou, ako aj so zlými pracovnými podmienkami a vykorisťovaním, najmä u detí a žien.²³⁸

Súčasťou práce v rámci šedej ekonomiky je tak aj zamestnávanie detí. Ešte v roku 2016, keď 86 % sýrskych detí v Istanbule nebolo integrovaných vo vzdelávacom systéme, 26,6 % rodičov týchto detí pre výskum organizácie Hayata Destek uviedlo, že ich deti jednoducho pracovať musia, aby prispeli do rodinného rozpočtu. Keď sa respondentov pýtali na prácu týchto detí, polovica z tých, ktoré svoje deti do práce posielali, uviedla, že ich deti pracujú v textilnom priemysle, či už výroba konfekcií alebo obuvi. Tretina detí pracujúcich v Istanbule je zamestnaná v sektore služieb, napríklad v kioskoch, v obchodoch s potravinami, v stravovacích zariadeniach, kaviarňach a reštauráciách. Takmer pätina rodičov pracujúcich detí uviedla, že ich deti pracujú v priemysle, od nábytkárstva až po automobilky.²³⁹ Údaje sú uvedené v grafe č. 4.

Aj v štvrti Sultanbeyli sú okrem niekoľkých utečencov pracujúcich vo verejnom sektore takmer všetci utečenci zamestnaní tiež neformálne a to s dlhým pracovným časom. Pracujú bez sociálneho zabezpečenia a tak sú vystavení rôznym formám vykorisťovania. Kemal, vedúci koordinačného centra pre utečencov, povedal: „*Mnoho utečencov sa sem často chodí sťažovať na svojich zamestnávateľov. Existuje niekoľko podvodných prípadov, keď zamestnávatelia odmietli dať na konci mesiaca výplatu. My však s tým nemôžeme nič urobiť, lebo tá práca je neoficiálna. Sýrčania sťažnosť podať nemôžu ani na súd, ak nemajú doklady.*“²⁴⁰

²³⁷ BALCIOGLU, Z. New Tiles in the Urban Mosaic. *Refugees in town* [online]. 2018

²³⁸ KIRIŞCI, K a G. UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019

²³⁹ KAYA, A a A KIRAÇ. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016, str. 28.

²⁴⁰ BALCIOGLU, Z. New Tiles in the Urban Mosaic. *Refugees in town* [online]. 2018

Textilný a odevný priemysel, v ktorom pracuje 45 % všetkých zamestnaných Sýrčanov v Istanbule²⁴¹ má v Turecku veľmi tvrdú cenovú konkurenciu zo zahraničia, najmä z Číny, Indie a Bangladéša. Kvôli vysokej cenovej elasticite dopytu sa textilný a odevný priemysel silou-mocou snaží udržať všetky výrobné náklady, najmä teda náklady na pracovnú silu, na čo najnižšej úrovni. Údaje ukazujú, že neformálne zamestnanie a nižšie mzdy sú v týchto dvoch odvetviach bežnejšie ako v ktoromkoľvek inom odvetví v Istanbule.²⁴² V tomto sektore však nemá 46 % pracujúcich Sýrčanov ani minimálnu mzdu. Väčšina textilu sa vyrába v tzv. „dielňach pod schodmi“, kde pracovné povolenie ani odvody do sociálneho zabezpečenia neexistujú.²⁴³ Tento priemysel však ročne produkuje v Turecku tovar za 17,000,000,000 USD, z ktorého väčšina ide do Európy, najmä do Nemecka. Svetové odevné značky sú však kritizované za to, ako kontrolujú dôstojnosť práce u svojich dodávateľov. Väčšinou kontrolujú len to, či nevykorisťuje zamestnancov ich prvý dodávateľ, zatiaľ čo kontroly u ďalších subdodávateľov sú nemožné. Na zistenia, že ich produkty sú vyrábané v Turecku Sýrčanmi, reagovali zástupcovia niektorých značiek prekvapene a niektorí nereagovali vôbec.²⁴⁴

Podľa Svetovej banky sú práve textilný a odevný priemysel medzi najzraniteľnejšími, pokiaľ ide o stratu pracovných miest kvôli pandémie COVID-19. V týchto sektoroch neexistuje, aby pracovníci mohli svoju prácu vykonávať aj z domu.²⁴⁵ Z dôvodu neistého právneho postavenia Sýrčanov a chýbajúcich pracovných zmlúv tak títo pracovníci nie sú chránení pred dočasným zastavením prepúšťania a ani nemôžu mať prístup k benefitom z krátkodobých pracovných príspevkov alebo dennej podpory miezd, ktoré zaviedla vláda. Pre tých, ktorí pracovnú zmluvu nemajú a majú menej ako 20 rokov, bola cesta do práce nemožná, keďže sa na nich vzťahoval zákaz vychádzania, hoci ich dielňa v prevádzke pokračovala.²⁴⁶

Hoci šedá ekonomika v prvých rokoch umožňovala rýchle absorbovanie a zamestnateľnosť Sýrčanov. V súčasnosti je však potrebné prijať politické a

²⁴¹ <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/5efd9082772d8%20%281%29.pdf> str. 21

²⁴² OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 71

²⁴³ EROL, E, A. AKYOL, C. SALMAN, E. PINAR, İ. GÜMÜŞCAN, K. MISIRLI, M. KAHVECİ a P. MUTLU. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği. *BİRLEŞİK METAL-İŞ* [online]. 2017 str. 54

²⁴⁴ LARGE, T. REPORT: Big fashion brands have ignored the 'endemic' abuse of Syrian refugees in Turkey. *REUTERS* [online]. 25.10.2016

²⁴⁵ ŞEKER, S, E. ÖZEN a A. ERDOĞAN. Jobs at risk in Turkey: Identifying the impact of COVID-19. *World Bank* [online]. 2020 str. 9

²⁴⁶ TESSMANN, J. SYRIAN TEXTILE WORKERS AMID THE COVID-19 PANDEMIC: A CASE FOR CLOSER COOPERATION BETWEEN TURKEY AND THE EU. *IPC-MERCATOR POLICY* [online]. 2020 str. 6

administratívne opatrenia na ich začlenenie do formálneho trhu práce, aby sa tak dosiahol cieľ tureckej vlády znížiť úroveň ilegálnej zamestnanosti v priebehu nasledujúcich piatich rokov z 36 % na 28,5 %. Jedným z navrhovaných opatrení na uľahčenie tejto činnosti je vytvorenie ekonomického prostredia, ktoré by podporovalo formálne zamestnanie, do ktorého je sýrska pracovná sila zapojená.²⁴⁷

V prieskume medzi mladými Sýrčanmi v Istanbule sa zistilo, že by títo respondenti radšej pracovali na základe oficiálnych zmlúv, poukazujúc na to, že práca bez zmluvy ich môže dostať do zložitej situácie. Oficiálna práca je spojená s vyššími mzdami, poistením, lepšími bezplatnými zdravotnými službami a bezpečnosťou práce. Opýtaní sa sťažujú, že inú možnosť, ako pracovať za týchto podmienok, nemajú, pretože si nejakú musia zarobiť na živobytie. Zo všetkých mladých Sýrčanov, s ktorými sa uskutočnili rozhovory (1,003), iba jedna respondentka, vysokoškolsky vzdelaná žena, bola zaregistrovaná do dôchodkového systému.²⁴⁸

5.10. Profesionálne uplatnenie žien

Sýrske ženy ešte viac čelia výzvam pri efektívnom prístupe na pracovný trh. Či už je to pre to, že sa musia starať o deti, nemajú informácie, alebo im len predchádzajúca rola v Sýrii nedovolila pripraviť sa na pracovný život. Okrem toho, ak sa žena zamestná v textilnom priemysle, často čelí diskriminácii a zlému zaobchádzaniu.²⁴⁹ Textilný sektor je všeobecne v celom Turecku najväčším zamestnávateľom žien. A tak aj sýrske ženy našli najviac práce práve v ňom a fabriky pod schodmi sa rozširujú najmä v štvrtiach ako Küçükçekmece, Bağcılar, Sultangazi, Esenyurt či Zeytinburnu, teda v štvrtiach, kde žije veľa Sýrčanov. V týchto dielňach, ktoré sa nachádzajú v činziakoch v suteréne pod schodmi je však práca pre ženy vo veku od 10 do 55 rokov veľmi namáhavá, nebezpečná a kvôli chýbajúcim oknám aj nezdravá. Respondentka prieskumu Istanbulskeho spravodajského centra BIA 27-ročná Nour Halil opísala svoju pracovnú skúsenosť takto: *„V Sýrii som študovala právo, avšak po príchode sem som musela začať pracovať v takejto dielni od rána do večera. Hoci pracujem veľa, unavuje ma nespravodlivosť a nepravosť, nie práca. O pracovných právach sa mi ani nechce rozprávať. Za tú istú prácu, za ktorú Turci dostanú 1,800 TL ja dostávam 1,200*

²⁴⁷ KINIKLIOĞLU, S. *Syrian Refugees in Turkey: Changing Attitudes and Fortunes* [online]. 5.2.2020

²⁴⁸ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 34

²⁴⁹ Access to the labour market - Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles (asylumineurope.org)

TL. Samozrejme, pracovné povolenie ani poistenie nemám a pracujem 6 dní v týždni po 12 hodín. Pre nás Sýrčanov nie je možné ísť ani do nemocnice, k Turkom sa správajú oveľa lepšie. Proti Turkom nič nemám, ale nespravodlivosť tu je. ²⁵⁰ Tak aj sýrske ženy, ktoré majú dobré vzdelanie, t. j. buď ukončili strednú školu alebo navštevovali či ukončili štúdium na univerzite, často po príchode do mesta prepadnú cez tzv. „trhliny v systéme“ a nastúpia do takejto práce, ktorá ani zďaleka nie je výsledkom ich vzdelania. Nútia ich k tomu hlavne finančné okolnosti v rodine.²⁵¹

V štvrti Sultanbeyli sýrske ženy aspoň trochu ťažia z prítomnosti komunitných centier. Šejma je 27-ročná sýrska utečenka, ktorá do Sultanbeyli prišla pred niekoľkými rokmi. Má vysokoškolské vzdelanie v odbore anglická literatúra. Hovorí plynule arabsky, turecky a anglicky. Najskôr učila angličtinu na sýrskych a tureckých súkromných školách a potom sa zamestnala na magistráte v Sultanbeyli ako humanitárna pracovníčka. Povedala, že je s prácou spokojná, ale vie, že by mohla robiť viac. *"Jediným problémom je plat,"* hovorí Šejma. *„Absolvovala som vysokú školu a som kvalifikovaná pre prácu na manažérskej pozícii, ale môj diplom zo sýrskej univerzity tu na tureckom pracovnom trhu neznamena nič. Hoci tu v Sultanbeyli už takmer dva roky pracujem, stále som len základným pracovníkom bez nejakej šance na povýšenie alebo na zvýšenie platu.“*²⁵²

Veľa utečenkýň tak zažíva pracovnú degradáciu. Ďalšia sýrska utečenkyňa Amira, ktorá komunitné centrum v Sultanbeyli pravidelne navštevuje, aby si pozrela ponuky práce, povedala: *„V Sýrii som kedysi mala vysoké postavenie v banke. Sýrskym ženám tu však ponúkajú zväčša len prácu ako upratovanie a čistenie.“*²⁵³ Prípravné kurzy však navštevujú viac ženy ako muži a to o 10,7 %, ²⁵⁴ no väčšina odborných kurzov pre sýrske ženy v Istanbule sú hlavne o kaderníctve a šití.²⁵⁵

Čo sa týka porovnania vzdelanosti žien a mužov, pracujúce sýrske ženy sú na tom lepšie ako muži. Až 47,6 % pracujúcich žien má vysokoškolské vzdelanie, oproti 28,4 % u mužov. Avšak nezamestnanosť medzi Sýrčanmi vo veku 18 - 29

²⁵⁰ BOSTANCI, P. "Çalışan Meşgul Etmeyin": Merdivenaltı Tekstil Atölyelerinde Mülteci Kadın Olmak. *BİANET* [online]. 30.9.2019

²⁵¹ HERWIG, R. "We are not looking for providing jobs at home. We are aiming to create a safe environment or safe jobs outside of our houses.": *HarekAct* [online]. 3.12.2017

²⁵² BALCIOGLU, Z. New Tiles in the Urban Mosaic. *Refugees in town* [online]. 2018

²⁵³ tamtiež

²⁵⁴ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 89

²⁵⁵ Access to the labour market - Asylum Information Database | European Council on Refugees and Exiles (asylumineurope.org)

s terciárnym diplomom je vyššia u žien, a to 23,3 % oproti mužom, u ktorých to je 17,6 %.²⁵⁶

5.11. Hrozby súvisiace s nezamestnanosťou

Tým, že vysoko kvalifikovaní a vzdelaní Sýrčania sa po úteku zo Sýrie stali nezamestnanými, dochádzalo k novému rozvrstveniu spoločnosti. Či už ide o vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ktorí sú v Turecku stolárskymi učňami alebo doktori bez práce.²⁵⁷ Nezamestnanosť Sýrčanov sa tak v Turecku priamo úmerne zvyšuje ich dosiahnutému vzdelaniu. Najviac nezamestnaných je medzi vysokoškolskými vzdelanými ľuďmi (24 %), potom medzi ľuďmi so stredoškolským vzdelaním (21 %), a najmenej nezamestnaných je medzi ľuďmi so základným a nižším stredoškolským vzdelaním (13 %).²⁵⁸ Údaje z prieskumu tiež odhalili, že miera nezamestnanosti dosahuje u sýrskej mládeže v Istanbule 48,2 percenta a je vyššia u mladých žien. Tu však treba dodať, že výskum sa konal cez pracovné dni a reálne číslo je nižšie.²⁵⁹

Práca v šedej ekonomike má najrôznejšie podoby. Nie sú to len práce v textilných dielňach ale napríklad aj pouličný predaj a predaj medzi autami v kolónach. A práve tieto práce s príchodom pandémie COVID-19 úplne zmizli. Napríklad hoci predaj papierových vreckoviek nebol nikdy legálny, bol tolerovaný. „Dnes, aj keby nám policajti predávať vreckovky dovolili, ľudia si okienko nestiahnu, lebo sa boja vírusu,“ povedal jeden Sýrčan, ktorému tak hrozí, že kvôli nezaplatenému 30 dolárovému nájmu skončí na ulici. A nielen on. Kvôli pandémie veľa Sýrčanov prišlo o možnosť zarobiť si na ulici na nájomné.²⁶⁰ Podľa Svetovej banky sú odvetviami s najviac ohrozenou zamestnanosťou počas pandémie výroba textilu, odevov a kože, hotelierstvo, potravinárstvo a poľnohospodárstvo.²⁶¹

Prísť o strechu nad hlavou však nie je len výsledkom nezaplatených nájmov ale aj veľmi zložitej dilemy ostať či odísť z krajiny. Napríklad, keď sa v marci 2020 zverejnil plán tureckej vlády na otvorenie hraníc s Gréckom, Mohammed sa

²⁵⁶ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 21, 22

²⁵⁷ KOCA, Ş. Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Katılım Süreçlerinin Toplumsal Boyutları. *Dergipark* [online]. 2019 str. 339

²⁵⁸ <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/5efd9082772d8%20%281%29.pdf> str. 16

²⁵⁹ OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf (bahcesehir.edu.tr) str. 7

²⁶⁰ MURDOCK, H. *Fear, Hunger Grip Syrian Refugees in Turkey*. *VOA NEWS* [online]. 25.5.2020

²⁶¹ ŞEKER, S, E. ÖZEN a A. ERDOĞAN. Jobs at risk in Turkey: Identifying the impact of COVID-19. *World Bank* [online]. 2020 str. 14

so svojou ženou Marwou a piatimi deťmi vybral na cestu do Európy. Po príchode na hranice však zistili, že Grécko svoje hranice neotvorí. Po dvojtýždňovom stanovaní pri čerpacej stanici nastúpili na autobus a po príchode do Istanbulu ostali na ulici. Našťastie sa ich ujala jedna organizácia a pomohla im nájsť si strechu nad hlavou a zaplatiť nájomné. Podľa Mohammeda im však už ďalšie nájomné platiť odmieta.²⁶²

Nútenému vyst'ahovaniu čelia rovnako zamestnaní aj nezamestnaní. Skutočnosť, že Sýrčania môžu byť z Istanbulu hocikedy deportovaní, pokiaľ tam nie sú zaregistrovaní, prináša do ich životov ďalšiu neistotu. Vo štvrti Fatih prevádzkoval reštauráciu aj Abu Firas. Ten sa vyjadril, že nálada v tejto štvrti sa zmenila proti nim, čo negatívne ovplyvňuje ich biznis. Podľa Lu'aja al-'Uthmána, registrovaného stavbára, sa Sýrčania okrem práce a domova už nikde inde neobjavujú: „*Mám veľa priateľov bez povolenia k pobytu, tí radšej idú hneď po práci rovno domov. Úrady sa snažia novými nariadeniami vytvárať tlak na Sýrčanov, aby sa rozhodli radšej vrátiť sa do Sýrie.*“ Manažér reštaurácie Hamid povedal, že jeho pokus o obnovenie povolenia k pobytu bol zamietnutý a obáva sa kontrol. „*Pred časom sme chceli len prežiť a založiť si biznis, dnes sa chceme len vyhnúť policii,*“ dodal Hamid. Kuchár Mahmoud sa zase obáva, že ho turecké úrady pošlú naspäť do mesta, kde má povolenie k pobytu, do mesta Hatay: „*Ak ma pošlú do Hataya, čo tam budeme robiť? Zase by sme museli začať od nuly.*“ Najmladší Husajn sa však najviac obáva, že ho pošlú až do Idlibu, kde by bol naverbovaný jednou z extrémistických organizácií: „*Oni sú ako Islamský štát, ja nie som ako oni, veď ja neviem ani držať zbraň.*“²⁶³

Treba povedať, že s príchodom Sýrčanov sa začala na tureckom pracovnom trhu súťaž. Aby bola sociálna a ekonomická integrácia Sýrčanov úspešná je potrebné sa zamyslieť aj nad touto súťažou vyvolaným ekonomickým konfliktom. Preto je vytváranie nových pracovných príležitostí najlepším spôsobom ako predísť týmto konfliktom, ktoré na lacnom trhu práce vďaka rastúcej konkurencii prerastajú do sociálnych konfliktov. Z tohto dôvodu je podpora nových projektov zameraných na vytváranie nových pracovných príležitostí nevyhnutná, preto aby boli títo utečenci spravodlivo a bezpečne začlenení na trh práce. Trh práce je popri hospodárskych faktoroch aj mechanizmom integrácie týchto jednotlivcov do tureckej spoločnosti, posilňovaním ich chuti do života, spravodlivosti a sociálnej stability. Okrem toho je dôležité povedať, že jednotlivci, ktorí zamestnanie majú, majú aj vyššie sociálne povedomie a sebavedomie. V tejto súvislosti je možné posilniť sociálnu súdržnosť prostredníctvom príslušných projektov, ktoré môžu

²⁶² MURDOCK, H. *Fear, Hunger Grip Syrian Refugees in Turkey*. VOA NEWS [online]. 25.5.2020

²⁶³ BECK, J. *For Istanbul's Syrians, a time of hoping and hiding*. The New Humanitarian [online]. 2019

zdôrazniť prínos sýrskych pracovných síl ak budú spolupracovať s miestnymi pracovnými silami. Môžu sa napríklad vyvinúť nové projekty zamerané na vytvorenie nových pracovných oblastí, ktoré umožnia zamestnať zároveň Sýrčanov aj Turkov. Osobitný význam má pracovná integrácia Sýrčanov, ktorí vykazujú príznaky posttraumatickej stresovej poruchy. Ak sa nepodarí, bude existovať riziko ovplyvnenia týchto osôb, kvôli ich psychologickému stavu, kriminálnymi živlami.²⁶⁴

²⁶⁴ ÖZPINAR, E, Y. ÇILINGIR a A. DÜŞÜNDERE. SYRIANS IN TURKEY: UNEMPLOYMENT AND SOCIAL COHESION. *TEPAV* [online]. 2016, str. 6,7.

6. Záver

Neuspokojivá ekonomická, politická a sociálna situácia obyvateľov krajín Blízkeho východu spustila na začiatku druhej dekády 21. storočia protesty, ktoré viedli k udalostiam súvisiacich s termínom Arabská jar. V Sýrii však tieto udalosti viedli k vojne, ktorá si okrem množstva mŕtvych vyžiadala svoju obeť v podobe obrovského množstva vysídlených ľudí. Toto číslo dnes presahuje 12 miliónov. U severného suseda našlo od roku 2011 útočisko viac ako 3,5 milióna z nich. S ďalšími utečencami z iných krajín tak v Turecku tvoria štvormiliónovú populáciu, ktorá túto osemdesiatmiliónovú krajinu radí v počte utečencov na prvé miesto na svete. Aktuálna situácia v Sýrii však nedáva nijak nádej, že by sa títo utečenci do nej mohli vrátiť. Zdevastovaná krajina nemôže byť cieľom sýrskych rodín, nech je ich situácia v hostiteľských štátoch akokoľvek ťažká. V Turecku sa podľa prieskumu len 6 % Sýrčanov chce vrátiť. Hypotéza, že by sa Sýrčania kvôli nerovnomernému postaveniu a nespravodlivému prístupu k tureckému trhu práce chceli vrátiť naspäť do Sýrie, sa tak nepotvrdila.

Vývoj krízy v Turecku však obracia pôvodne tolerantný názor tureckej spoločnosti voči Sýrčanom. Hlavným dôvodom je ekonomická situácia, ktorej veľké množstvo prišielcov, nielen zo Sýrie, nepomáha. Avšak, ani títo „hostia“ sa zo začiatku nemohli v Turecku naplno realizovať kvôli svojmu právnomu štatútu. Hoci prístup k zdravotnej starostlivosti a vzdelaniu sa tureckej vláde zabezpečiť zväčša podarilo, ich úspešnejšia integrácia bola znemožnená zložitým prístupom na pracovný trh. Hoci sa od roku 2016 pracovné povolenie pre Sýrčanov udeľovať môže, deje sa to len sporadicky, kvôli rôznym prekážkam.

Cieľom diplomovej práce bolo zistiť, či kvalifikačné predpoklady sýrskych utečencov zodpovedajú nájdenej práci a ohodnoteniu. Zistenia odhaľujú, že priemerný Sýrčan, ktorý je v Istanbule už viac ako rok, už zmenil zamestnanie aspoň 2-krát. Len 11 % Sýrčanov to však urobilo kvôli tomu, že si našli lepšie miesto. Taktiež až polovica z tých, ktorí už nejakú pracovnú ponuku odmietli, tak urobila preto, že by v ponúkanej práci svoje kvalifikačné predpoklady nevyužili. V Istanbule žije zhruba 500,000 až 1,000,000 Sýrčanov. Drvivá väčšina z nich sa sústreďuje v štvrtiach, kde sú pre nich pracovné príležitosti. Takmer polovica všetkých Sýrčanov pracuje v textilnom a odevnom sektore. Prístup na formálny trh práce majú oveľa ťažší ako domáci. Nie je to len kvôli predsudkom a rasizmu, ale aj kvôli jazykovej bariére a neinformovanosti o pracovných povoleniach.

Výsledkom toho je, že šedá ekonomika má oveľa väčší zdroj lacnej pracovnej sily. Na toto však už vláda reagovať musela, ale ani jej aktivity v roku 2016 nevedli k zlepšeniu postavenia Sýrčanov na pracovnom trhu. Z rôznych dôvodov tak počet Sýrčanov s pracovným povolením ostáva naďalej minimálny a 95 % z nich stále pracuje načierno.

Vzdelaní Sýrčania to s prístupom k pracovným príležitostiam, ktoré by zodpovedali ich vzdelaniu, tiež nemajú ľahké. Necelá jedna tretina Sýrčanov z terciárnym vzdelaním si dokázala nájsť prácu, hodnú ich vzdelania. Istanbul je na tom trochu lepšie. Na rozdiel od zvyšku krajiny sa v tomto meste jedna tretina pracujúcich mladých Sýrčanov s vysokoškolským diplomom sťažuje na to, že ich práca nezodpovedá dosiahnutému vzdelaniu a skúsenostiam. Hoci je to stále vysoké číslo, potvrdzuje hypotézu, že v Istanbule má vzdelanie väčší vplyv na zodpovedajúce zamestnanie ako vo zvyšku krajiny. Znamená to ale aj to, že v Turecku sa potenciál sýrskych mozgov stráca, čo je nevýhodou nielen pre týchto ľudí, ale aj pre samotnú hostiteľskú krajinu, ktorá tento „brain gain“ využiť nedokáže. Tu však nie je jasné, či Turecko vôbec dokáže využiť potenciál vlastných ľudí. Podľa údajov Svetovej banky totiž nezamestnanosť ľudí s vyšším vzdelaním za posledných 8 rokov stúpla v Turecku dvojnásobne.²⁶⁵

Seriózni tureckí podnikatelia si už od začiatku utečeneckej krízy v ich krajine uvedomovali, že iba zrovnoprávnenie prišielcov na trhu práce môže zastaviť nárast šedej ekonomiky, ktorá pre nich prináša neférovú konkurenciu a takisto pripravuje štát o financie. Tomu sa ale predísť nepodarilo. Príchod Sýrčanov mal na zamestnanosť vo formálnom sektore malý vplyv a šedá ekonomika začala expandovať. Nepoctiví zamestnávateľia ťažkú finančnú situáciu Sýrčanov využili a za menšie výplaty ich mohli zamestnať namiesto domácich alebo im dať za rovnakú prácu menej peňazí. Skúmanie tak potvrdilo, že odmeňovanie Sýrčanov je za rovnakú prácu nižšie ako odmeňovanie Turkov. Šedá ekonomika tak naďalej rastie. Zlé zdravotné a bezpečnostné podmienky pri práci sú tiež predmetom obáv. Podľa organizácie Health and Safety Labour Watch prišlo v roku 2019 o život pri pracovných úrazoch 112 pracovníkov - utečencov, či už v dôsledku požiarov, zlyhania zariadení alebo cestných nehôd.²⁶⁶ V roku 2020 zomrelo 101 utečencov z toho 48 Sýrčanov. Viac ako 95 % z nich nebolo v odboroch.²⁶⁷ Tie od začiatku krízy podporovali tiež príchod Sýrčanov do formálnej ekonomiky. Podľa zistení však Sýrčania prístup do odborov nemajú

²⁶⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.ADVN.ZS?locations=TR>

²⁶⁶ <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/content-temporary-protection/employment-and-education/access-labour-market/>

²⁶⁷ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/isci-sagligi-ve-is-guvenligi-meclisi-2020-is-cinayetleri-raporunu-acikladi-1805705>

a ani odbory nie sú vo svojej hlavnej úlohe, t.j.: v potláčaní konkurencie medzi pracovníkmi, príliš aktívne.

Šedá ekonomika však zamestnáva aj ženy a deti. Je jasné, že kvôli pandémie COVID-19 bude stúpať počet rodín, ktoré musia poslať do práce aj deti. V tzv. „dielnach pod schodmi“ je bežné vidieť pracovať aj desaťročné dievčatá. Ekonomická situácia tak mnohým rodinám nedovoľuje poslať svoje deti do školy. Aj keby do nich chodili, online výučba počas pandémie by pre ne bola nemožná. Pre to, aby sa rodina nedostala na ulicu a bola stále schopná platiť nájom, je potrebné, aby každý jej člen peniaze zarábali. Tu treba povedať, že ak snahy tureckej vlády o integráciu sýrskych detí prostredníctvom inkluzívneho vzdelávania v štátnych školách boli ako tak úspešné, počas pandémie sa situácia vrátila o niekoľko rokov späť a je vysoko pravdepodobné, že počet sýrskych pracujúcich detí narastie.

Jedine rovnaký a férový prístup k oficiálnemu trhu práce môže zmierniť negatívne dopady imigrácie nielen v Turecku ale aj v ktorejkoľvek krajine. Lepšie vnímanie utečencov domácimi, menšia kriminalita a zabránenie vytváraniu get je možné vďaka aktivitám hlavne domácich inštitúcií. Štvrť Sultanbeyli je jedným z lepších príkladov, lebo sa k príchodu Sýrčanov postavila aktívne. Zabránila ich koncentrácii a vytvorila pre nich komunitné centrá. Hoci samotná samospráva nedokáže zlepšiť ich postavenie na trhu práce, aspoň vytvorila štruktúry, vďaka ktorým sa prišielci môžu informovať o príležitostiach a tak urobiť prvý krok k lepšej integrácii. Úspešná, a to nielen profesijná, integrácia je vždy záležitosťou oboch strán.

7. Zoznam použitých zdrojov

الدولة الإسلامية” في 2020: عناصر التنظيم يقتلون 780 من قوات النظام وحلفائها.. وخلاياه ينفذون نحو 500 عملية في مناطق قسد“
SOHR [online]. 29.12.2020 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z:
<https://www.syriahr.com/413115/الدولة-الإسلامية-في-2020-عناصر-التنظيم-ي/>

ABUSELIDZE, George a Lela MAMALADZE. U.S-Turkey Crisis and Its Impact on the Economy of the Black Sea Region. *EDP Sciences* [online]. 2019 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z:
doi:<https://doi.org/10.1051/e3sconf/201913503077>

Access to the labour market Turkey. *AIDA* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z:
<https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/content-temporary-protection/employment-and-education/access-labour-market/>

ANALYSIS: BASELINE ASSESSMENT IN İSTANBUL PROVINCE OCTOBER–DECEMBER 2018. *INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM)* [online]. [cit. 2021-04-18].
Dostupné z:
https://rovienna.iom.int/sites/default/files/publications/DTM_Baseline_Assessment_Istanbul_ENG_digital.pdf

ASSEBURG, Muriel. Reconstruction in Syria: Challenges and Policy Options for the EU and its Member States. *Stiftung Wissenschaft und Politik* [online]. 2020 [cit. 2021-02-22]. Dostupné z:
doi:10.18449/2020RP11

ATAŞ, Özgür. *SURİYELİ SIĞINMACILARIN İŞ KURMA SÜRECİ LALELİ- BEYAZIT ÇEVRESİ*. T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ. [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z:
<http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11467/2207/74124.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

AUBREY, Meg, Rosie AUBREY, Frances BRODRICK a Caroline BROOKS. *WHY YOUNG SYRIANS CHOOSE TO FIGHT* [online]. 2016 , [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Syria_YouthRecruitmentExtremistGroups_EN_2016.pdf

AYDIN, Levent a İzzet ARI. The impact of Covid-19 on Turkey’s non-recoverable economic sectors compensating with falling crude oil prices: A computable general equilibrium analysis. *Energy Exploration & Exploitation* [online]. 2020 [cit. 2021-04-15].

BAHBOUH, Charif. *Syrie: historie, kultura, geografie*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2005. ISBN 8086149447.

BAKAN SARIEROĞLU, 2018 YILI BÜTÇESİNİN SUNUMUNU GERÇEKLEŞTİRDİ – İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z:
<http://www.ikg.gov.tr/portfolio-item/bakan-sarieroglu-2018-yili-butcesinin-sunumunu-gerceklestirdi/>

BALCIOĞLU, Zeynep. New Tiles in the Urban Mosaic. *Refugees in town* [online]. 2018 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.refugeesintowns.org/sultanbeyli>

BARBER, Charles T. *BRITISH AND FRENCH IMPACTS ON THE MIDDLE EAST: THREE PHASES OF INFLUENCE, 1905 TO 2005* [online]. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z:
<https://www.usi.edu/media/2431739/ram-barber.pdf>

BBC HARDtalk - Ekrem İmamoğlu: Cumhurbaşkanı adayı olup olmayacağına toplum ve partimiz karar verir. *You Tube* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=EY8VXZiLIgg>

BECK, John. For Istanbul's Syrians, a time of hoping and hiding. *The New Humanitarian* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2019/08/20/Istanbul-Syrians-Turkey-time-hoping-and-hiding>

BICER, Aysu a Yunus TURK. Focus on low-performing students will add \$6.3T to Turkish economy. *Anadolu Agency* [online]. 11.07.2020 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.aa.com.tr/en/economy/focus-on-low-performing-students-will-add-63t-to-turkish-economy/1906975>

BILECEN, Başak. Temporarily protected Syrians' access to the healthcare system in Turkey: Changing policies and remaining challenges. *Migration Letters* [online]. 2.1.2018 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: doi:10.33182/ml.v15i1.344

BOLUK, Gulden a Sukru ERDEM. Syrian Refugees in Turkey: between Heaven and Hell? *Centre for Economic Research on Mediterranean Countries (CREM)* [online]. , 1 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: https://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/med.2016/IEMed_MedYearBook2016_Syrian%20Refugges%20Turkey_Baluk_Erdeum.pdf

BOSTANCI, Papatya. “Çalışanı Meşgul Etmeyin”: Merdivenaltı Tekstil Atölyelerinde Mülteci Kadın Olmak. *BİANET* [online]. 30.9.2019 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://m.bianet.org/biamag/kadin/190220-calisani-mesgul-etmeyin-merdivenalti-tekstil-atolyelerinde-multeci-kadin-olmak>

ÇAĞLAR, Ali. *Türkiye'de Sığınmacılar*. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, 2011. ISBN 9754913217. str. 73

CARO, Luis Pinedo. *Syrian Refugees in the Turkish Labour Market* [online]. 9.2.2020 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_738602.pdf

CAZES, Sandrine a Sher VERICK. Strengthening the Turkish Labour Market through More Efficient Regulations. *International Labour Organization (ILO)* [online]. 2013 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: doi:https://doi.org/10.1057/9781137325358_7

CORNISH, Chloe, Asser KHATTAB a Andrew ENGLAND. Can Syria rebuild with Assad still in power? [online]. 2019 [cit. 2021-02-22].

COVID-19 SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA TURİZMİ DEĞERLENDİRMESİ. *TÜRSAB* [online]. 2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.tursab.org.tr/assets/assets/uploads/arastirmalar/covid-19-surecinde-turkiye-ve-dunya-turizmi.pdf>

COVID-19'un Yarattığı İşsizlik Şokuna Verilen Yanıtlar: Almanya ve Türkiye'nin İşsizliğe Karşı Koruma Politikalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi. *UNI-BIELEFELD* [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: [https://www.uni-bielefeld.de/\(tr\)/soz/massit/covid.html?fbclid=IwAR0us5e4jikkVkhqcuo9_ECmYw_aJLMluWnqEVNB4hjjYmdalheJg0o5DQY](https://www.uni-bielefeld.de/(tr)/soz/massit/covid.html?fbclid=IwAR0us5e4jikkVkhqcuo9_ECmYw_aJLMluWnqEVNB4hjjYmdalheJg0o5DQY)

Crisis migration: ILO Response. *International Labour Organization (ILO)* [online]. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/policy-areas/crisis/lang--en/index.htm>

DEJONG, Jocelyn, Hala GHATTAS, Hyam BASHOUR, Rima MOURTADA, Chaza AKIK a Amelia REESE-MASTERSON. Reproductive, maternal, neonatal and child health in conflict: a case study on Syria using Countdown indicators. *BMJ Global Health* [online]. 2017 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: doi:<http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000302>

DEMİRGÜÇ-KUNT, Aslı a Javier E. BAEZ. Daha eşitlikçi bir toparlanmayı sağlamanın aciliyeti: Türkiye'deki COVID-19 krizinden yansımalar. *World Bank Blogs* [online]. 2.9.2021 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://blogs.worldbank.org/tr/europeandcentralasia/daha-esitlikci-bir-toparlanmayi-saglamanin-aciliyeti-turkiyedeki-covid-19>

Educational Statistics for Children under Temporary Protection in Turkey: Statistical Report (Oct. 2019). *Reliefweb* [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/turkey/educational-statistics-children-under-temporary-protection-turkey-statistical-report>

EDWARDS, Adrian. Stanovisko UNHCR: „Utečenec“ alebo „migrant“ – Čo je správne?. *OSN* [online]. 2015 [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/stanovisko-unhcr-utecenec-alebo-migrant-co-je-spravne/>

EHNTHOLT, Kimberly A. a William YULE. *Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma* [online]. 2006 [cit. 2021-01-13]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01638.x> str. 1197

ERDOĞAN, Murat a Can ÜNVER. *PERSPECTIVES, EXPECTATIONS AND SUGGESTIONS OF THE TURKISH BUSINESS SECTOR ON SYRIANS IN TURKEY* [online]. In: . 2015 [cit. 2021-04-14]. ISBN 978-605-9994-18-7. Dostupné z: <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/01/syrians-eng-mme.pdf>

ERDOĞAN, Murat. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER. *TAGU – Türk-Alman Üniversitesi* [online]. Konrad-Adenauer-Stiftung, 2019 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://www.kas.de/documents/283907/7339115/T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/aca9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&%3Bt=1571303334464>

ERDOĞDU, Seyhan. *Syrian refugees in Turkey and trade union responses* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/14747731.2018.1474038>

EROL, Ertan, Ayla Ezgi AKYOL, Cemal SALMAN, Ezgi PINAR, İpek GÜMÜŞCAN, Kıvanç Yiğit MISIRLI, Mustafa KAHVECİ a Pedriye MUTLU. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de Emek Piyasasına Dahil Olma Süreçleri ve Etkileri: İstanbul Tekstil Sektörü Örneği. *BİRLEŞİK METAL-İŞ* [online]. 2017 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://www.birlesikmetal.org/kitap/gocmen2017.pdf>

ESEN, Bünyamin. Turkey: A historical sanctuary for refugees. *Daily Sabah* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.dailysabah.com/op-ed/2018/06/08/turkey-a-historical-sanctuary-for-refugees>

GÜRSEL, Seyfettin, AKAT, Asaf Savas, ed. *Turkish Economy At The Crossroads: Facing The Challenges Ahead* [online]. 2020 [cit. 2021-03-01]. World Scientific.

HAMILTON, Robert, Chris MILLER a Aaron STEIN. *RUSSIA'S INTERVENTION IN SYRIA: HISTORICAL AND GEOPOLITICAL CONTEXT*. *Foreign Policy Research Institute* [online]. 2020 [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/report-1-hamilton-stein-miller.pdf>

Health emergency response to the crisis in the Syrian Arab Republic: Annual Report 2017. *WHO IN TURKEY* [online]. 2018 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0010/369919/Health-emergency-to-reponse-in-Syria-WHO-Turkey.pdf

Health services for Syrian refugees in Turkey. *World Health Organization Europe* [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/syrian-crisis/health-services-for-syrian-refugees-in-turkey>

HERWIG, Rejane. "We are not looking for providing jobs at home. We are aiming to create a safe environment or safe jobs outside of our houses." *HarekAct* [online]. 3.12.2017 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://harekact.bordermonitoring.eu/2017/12/03/we-are-not-looking-for-providing-jobs-at-home-we-are-aiming-to-create-a-safe-environment-or-safe-jobs-outside-of-our-houses/>

History of UNHCR. *UNHCR, The UN refugee agency* [online]. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html>

How does TURKEY compare? *OECD Jobs Strategy* [online]. 2018 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/turkey/jobs-strategy-TURKEY-EN.pdf>

How small businesses in Turkey and the Middle East are coping with the impacts of COVID-19. *RAND* [online]. 2021 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/covid-sme.html>

Humanitarian Situation Report No. 40. *UNICEF Turkey* [online]. 2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.40%20%28Syrian%20Refugees%20Response%29%20-%20January%20-%20December%202020.pdf>

İÇDUYGU, Ahmet a Deniz SERT. Länderprofile Migration: Daten - Geschichte - Politik. *Bundeszentrale für politische Bildung* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.bpb.de/gesellschaft/migration/laenderprofile/58645/background-information>

INTRODUCTION TO THE ASYLUM CONTEXT IN TURKEY [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/introduction-asylum-context-turkey/>

İstanbul'da en çok Suriyeli hangi ilçede? İşte sayılar. *Sözcü* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/istanbulda-en-cok-suriyeli-hangi-ilcede-iste-sayilar-5646012/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber

İSTATİSTİKLER: GEÇİCİ KORUMA. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

JANCEWICZ, Barbara. Syrians in Turkey: Experiences of migration and integration through a survey study. *University of Warsaw* [online]. 2/2021 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1529299/FULLTEXT01.pdf>

JAROSIEWICZ, Aleksandra. Turkey's economy: a story of success with an uncertain future. *Centre for Eastern Studies (OSW)* [online]. 2013 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2013-11-06/turkeys-economy-a-story-success-uncertain-future>

JEŽOVÁ, Michaela a Helena BURGROVÁ, ed. *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 9788087474457.

- KARASAPAN, Omer. Turkey's Syrian refugees—the welcome fades. *Brookings* [online]. 25.11.2019 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2019/11/25/turkeys-syrian-refugees-the-welcome-fades/>
- KARASAPAN, Omer. Challenges facing Turkey's Syrian businesses. *Brookings* [online]. 19.3.2021 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2021/03/19/challenges-facing-turkeys-syrian-businesses/>
- KAYA, Ayhan a Aysu KIRAÇ. VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.supporttolife.org/wp-content/uploads/2016/12/publication-syrian-refugees-in-istanbul-vulnerability-report-2016.pdf>
- KAYALI, Nihal. Syrian Refugees Navigate Turkey's Shifting Health Care Terrain. *Reliefweb* [online]. 24.11.2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/turkey/syrian-refugees-navigate-turkey-s-shifting-health-care-terrain>
- KAYAOĞLU, Ayşegül. *Labour Market Impact of Syrian Refugees in Turkey: The View of Employers in Informal Textile Sector in Istanbul* [online]. 25.09.2020 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: doi:10.33182/ml.v17i5.891
- KINIKLIOĞLU, Suat. *Syrian Refugees in Turkey: Changing Attitudes and Fortunes* [online]. 5.2.2020 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2020C05_Kiniklioglu.pdf
- KIRIŞCI, Kemal a Gokce UYSAL KOLASIN. Syrian refugees in Turkey need better access to formal jobs. *Brookings* [online]. 18.7.2019 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/07/18/syrian-refugees-in-turkey-need-better-access-to-formal-jobs/>
- KIRIŞCI, Kemal, Jessica BRANDT a Murat ERDOĞAN. Syrian refugees in Turkey: Beyond the numbers. *Brookings* [online]. 2018 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/06/19/syrian-refugees-in-turkey-beyond-the-numbers/>
- KOCA, Şeyda Nur. Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Katılım Süreçlerinin Toplumsal Boyutları. *Dergipark* [online]. 2019 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/915331>
- KOÇ, Muzaffer, İbrahim GÖRÜCÜ a Nihat AKBIYIK. Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/307115>
- KRIŽAN, Tomáš. Vzdelávanie sýrskych utečeneckých detí v Turecku. (2019).
- KUBILAY, Murat. TÜRKİYE'DE GENÇ İŞSİZLİĞİNE YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ. *İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü* [online]. 2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://d4b693e1-c592-4336-bc6a-36c134d6fb5e.filesusr.com/ugd/c80586_77cec59be6ce47f7b984a2786f47e7fd.pdf
- KUSH, Omar. كيف يجتاز النازحون السوريون وضعهم في تركيا. *Fikra Forum* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/kyf-yjtaz-alnazhwn-alswrywn-wdhm-fy-trkya>
- LARGE, Timothy. REPORT: Big fashion brands have ignored the 'endemic' abuse of Syrian refugees in Turkey. *REUTERS* [online]. 25.10.2016 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/fashion-brands-ignore-abuse-of-syrian-refugees-in-turkey-2016-10>

MENDEL, Miloš. *Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě*. Praha: Academia, 2015. Orient (Academia). ISBN 9788020024749.

MURDOCK, Heather. *Fear, Hunger Grip Syrian Refugees in Turkey*. *VOA NEWS* [online]. 25.5.2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.voanews.com/covid-19-pandemic/fear-hunger-grip-syrian-refugees-turkey>

Mülteciler Derneği [online]. [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

OPPORTUNITIES FOR SYRIAN YOUTH IN ISTANBUL: A Labor Market Assessment. *Bahçeşehir University Center for Economic and Social Research (BETAM)* [online]. 2018 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf>

VERTON, Iain a Jennifer DATHAN. Syria in 2020: the deadly legacy of explosive violence and its impact on infrastructure and health. *Reliefweb* [online]. 18.12.2019 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-2020-deadly-legacy-explosive-violence-and-its-impact>

ÖZEL-VOLFOVÁ, Gabriela, BERÁNEK, Ondřej, ed. *Arabské revoluce: demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady: Turecká zahraniční politika ve světě arabských revolucí*. Praha: Academia, 2013. XXI. století. str. 210-233

ÖZPINAR, Esra, Yasemin Satır ÇILINGİR a Ayşegül Taşöz DÜŞÜNDERE. SYRIANS IN TURKEY: UNEMPLOYMENT AND SOCIAL COHESION. *TEPAV* [online]. 2016 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: [https://www.tepav.org.tr/upload/files/1461160665-9.Syrians in Turkey Unemployment and Social Cohesion.pdf](https://www.tepav.org.tr/upload/files/1461160665-9.Syrians%20in%20Turkey%20Unemployment%20and%20Social%20Cohesion.pdf)

PAMUK, Şevket. Uneven centuries: Turkey's experience with economic development since 1820. *Wiley Online Library* [online]. 2017 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/ehr.12938>

PATTON, Marcie J. The Economic Policies of Turkey's AKP Government: Rabbits from a Hat? *Middle East Institute*. 2006. str. 513

PITEL, Laura. Scale of Turkey's economic crisis triggered Erdogan family implosion. *Financial Times* [online]. 13.11.2020 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/53271c57-d636-466a-936b-c58667d35f3a>

Population, total - Syrian Arab Republic. *World Bank* [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=SY>

RAMADAN, Ivan. Sýrie. In: KRÍŽEK, Daniel a Zbyněk TARANT. *Arabské jaro: Podtitul: Příčiny, průběh a důsledky. II. díl, Sýrie a Arabský poloostrov*. Západočeská univerzita v Plzni, 2014, s. 134-219. ISBN 978-80-261-0441-4.

Refugee Statistics. *UNHCR* [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>

SAĞIROĞLU, Ali Zafer. *NOT ONLY A BURDEN BUT ALSO A CONTRIBUTION: THE IMPACTS OF SYRIANS ON THE TURKISH ECONOMY* [online]. 2016 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: https://www.academia.edu/29596394/NOT_ONLY_A_BURDEN_BUT_ALSO_A_CONTRIBUTION_THE_IMPACTS_OF_SYRIANS_ON_THE_TURKISH_ECONOMY_TMC_July_2016_Vienna

SINGH, Madhu, Hegazi IDRIS a Maysoun CHEHAB. Pathways to Empowerment: Recognizing the competences of Syrian refugees in Egypt, Iraq, Jordan, Lebanon and Turkey. *UNESCO Institute for Lifelong Learning* [online]. 2018 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED599544.pdf>

Survey Findings Livelihoods. *Türk Kızılay* [online]. 2019 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MnE_Livelihoods_Survey_Findings_03042019.pdf

Syria Refugee Crisis Explained. *UNHCR* [online]. 5.2.2021 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.unrefugees.org/news/syria-refugee-crisis-explained/>

Syria: History. *Washington post* [online]. [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/world/countries/syria.html>

Syrian Entrepreneurship and Refugee Start-ups in Turkey: Leveraging the Turkish Experience . *TEPAV* [online]. 26.08.2019 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.tepav.org.tr/en/haberler/s/10023>

Syrian refugees on the Turkish border: Report on the visit to Antakya (Turkey) [online]. 2011 [cit. 2021-02-19]. Dostupné z: <http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2011/amahlarg042011.pdf>

SYRIAN WORKERS in TURKEY'S GARMENT INDUSTRY: Temiz Giysi Kampanyası/Clean Clothes Campaign Turkey [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/documents/turkey_report.pdf

Syrians in Istanbul and Post-war Syrian Ghettos. *TEPAV* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/haberler/tepav_ghetto_report.pdf

ŞEKER, Sırma Demir, Efşan Nas ÖZEN a Ayşenur Acar ERDOĞAN. Jobs at risk in Turkey: Identifying the impact of COVID-19. *World Bank* [online]. 2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34360/Jobs-at-Risk-in-Turkey-Identifying-the-Impact-of-COVID-19.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

TESSMANN, Jannes. SYRIAN TEXTILE WORKERS AMID THE COVID-19 PANDEMIC: A CASE FOR CLOSER COOPERATION BETWEEN TURKEY AND THE EU. *IPC-MERCATOR POLICY* [online]. 2020 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20200629-00062130.pdf>

The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria. *WORLD BANK GROUP* [online]. 2017 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/country/syria/publication/the-toll-of-war-the-economic-and-social-consequences-of-the-conflict-in-syria>

TODD, Zoe. By the Numbers: Syrian Refugees Around the World. *PBS* [online]. 19.11.2019 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/numbers-syrian-refugees-around-world/>

TUNCAY, Ebru, Birsen ALTAYLI a Orhan COSKUN. EXCLUSIVE-Turkey's wealth fund in talks over urgent support for hard-hit Turkish Airlines -sources. *REUTERS* [online]. 2.10.2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-turkish-airlines/exclusive-turkeys-wealth-fund-in-talks-over-urgent-support-for-hard-hit-turkish-airlines-sources-idUKL8N2GT2P9>

TURAK, Natasha. Turkish markets sink as President Erdogan hires son-in-law as finance minister. *CNBC* [online]. 10.07.2018 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.cnbc.com/2018/07/10/turkish-markets-sink-as-president-erdogan-hires-son-in-law-as-finance-.html>

Türkei: Lehrer für syrische Flüchtlingskinder. *KfW Entwicklungsbank* [online]. 16.10.2020 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: kfw-entwicklungsbank.de/s/dezFI1f.CVPA

Turkey Unemployment Rate | 2005-2020 Data | 2021-2023 Forecast | Calendar | Historical (tradingeconomics.com)

Turkey's economy slides into recession [online]. 11.03.2019 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/business-47522338>

TURKISH-SYRIAN BUSINESS PARTNERSHIPS. *Building Markets* [online]. 06/2018 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: https://buildingmarkets.org/sites/default/files/pdm_reports/20180612_syrian-turkishbusinesspartnerships_en_1.pdf

Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Kentsel Gerilimleri Azaltmak. *International Crisis Group* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/tr/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions>

ULUTAŞ, Çağla Ünlütürk. SYRIAN MIGRANTS IN TURKISH LABOUR MARKET. *Pamukkale University* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: https://www.academia.edu/31119829/SYRIAN_MIGRANTS_IN_TURKISH_LABOUR_MARKET

ÜMIT, Doğan. *NGOs In Turkey and Refugee Crisis* [online]. 5.12.2019 [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/340591831_NGOs_In_Turkey_and_Refugee_Crisis

VARDAR, Nilay. Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar? *BİANET* [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar>

WATKINS, Thayer. Economic History of Turkey. *San Jose State University* [online]. [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://www.sjsu.edu/faculty/watkins/turkey.htm>

XUEQUAN, Mu. More than 1 mln Syrians receive residence permits in Turkey: report. *XINHUA NET* [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: http://www.xinhuanet.com/english/2020-01/21/c_138724594.htm

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLER BÜLTENİ SURİYE SERMAYELİ ŞİRKETLER. *TEPAV* [online]. 17.09.2019 [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1568701014-5.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Temmuz_2019.pdf

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (yok.gov.tr)

نور عبد النور. ما إمكانية عودة العلاقات؟.. سوريا وتركيا جارتان أقلقتهما الحدود للمزيد a الأسعد, رهام ضياء عودة, مراد عبد الجليل. In: *Enab Baladi* [online]. 3.3.2019 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://www.enabbaladi.net/archives/284842>

ز عيم-المعارضة-التركية-يدعو-أردوغان-للتفاوض-مع-الأسد. *Middle East Online* [online]. 10.9.2018 [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://middle-east-online.com/ز-عيم-المعارضة-التركية-يدعو-أردوغان-للتفاوض-مع-الأسد/>

8. Resumé

The turmoil in Syria, which started in 2011, has forced millions of its people to flee from their houses. Around half of them fled Syria and found shelter in neighbourhood countries. More than 3 million of Syrians have settled down in Turkey. Since the beginning of the influx, Turkey has been struggling to accommodate its “guests”. One of the main tasks was to prepare their access to labour market. This diploma thesis is about their career opportunities in Istanbul since 2011.

This thesis was supposed to be based on research and surveys conducted among Syrian refugees in Istanbul. However, due to COVID-19 pandemics and its effects on traveling and local curfews, the research could be conducted solely from internet sources. The main goal was to find out whether their eligibility is up to their jobs and salaries. This master thesis is based on the analysis of existing sources about employment of Syrians in Istanbul.

The first part is about the background of the turmoil. There is brief history of Syria, its war, and the milestones of Syrian – Turkish relations. The second part is about all Syrian refugees and about outcomes of taking sanctuary. The third part is about Turkey, its economy, and recent developments. The effect of Syrians on labour market is also described here. The main part is about Syrians in Istanbul. You can also find here analysis of inhabited districts by Syrians, their access to the labour market, recognition of their qualifications, their business life, training of unemployed individuals, response of trade unions, difficulties of informal sector, women’s work opportunities and fears of unemployment.

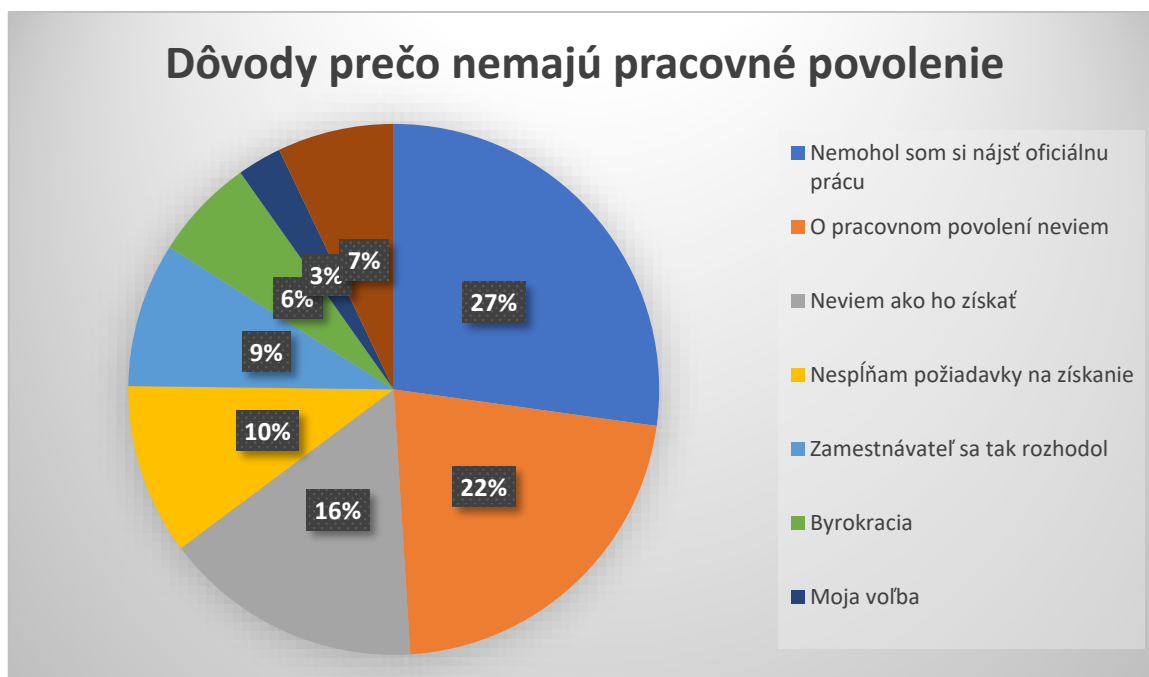
9. Prílohy

Tabuľka č. 1

	Mestá	Populácia Sýrčanov	Pomer k počtu obyvateľov
1	Istanbul	519,171	3,3%
2	Gaziantep	450,325	21,7%
3	Hatay	434,420	26,6%
4	Şanlıurfa	421,955	20,3%
5	Adana	252,462	11,2%
6	Mersin	222,982	12,1%
7	Bursa	178,447	5,8%
8	Izmir	147,667	3,3%
9	Konya	118,129	5,2%
10	Kilis	105,735	74,2%

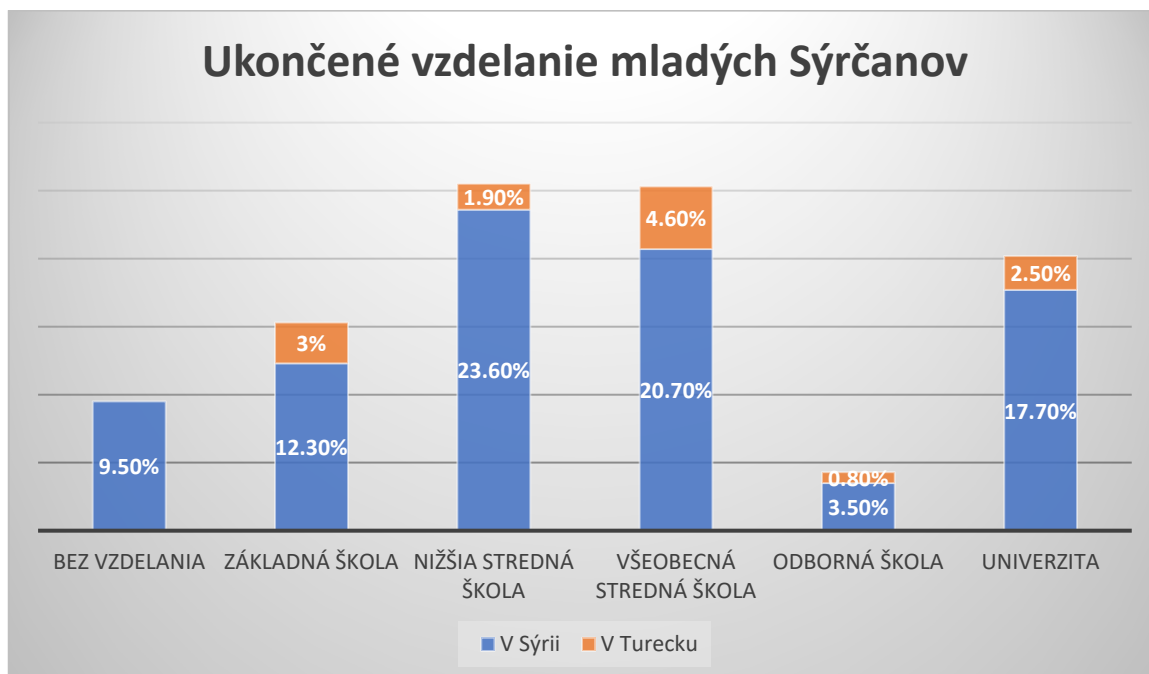
Zdroj: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Graf č. 1

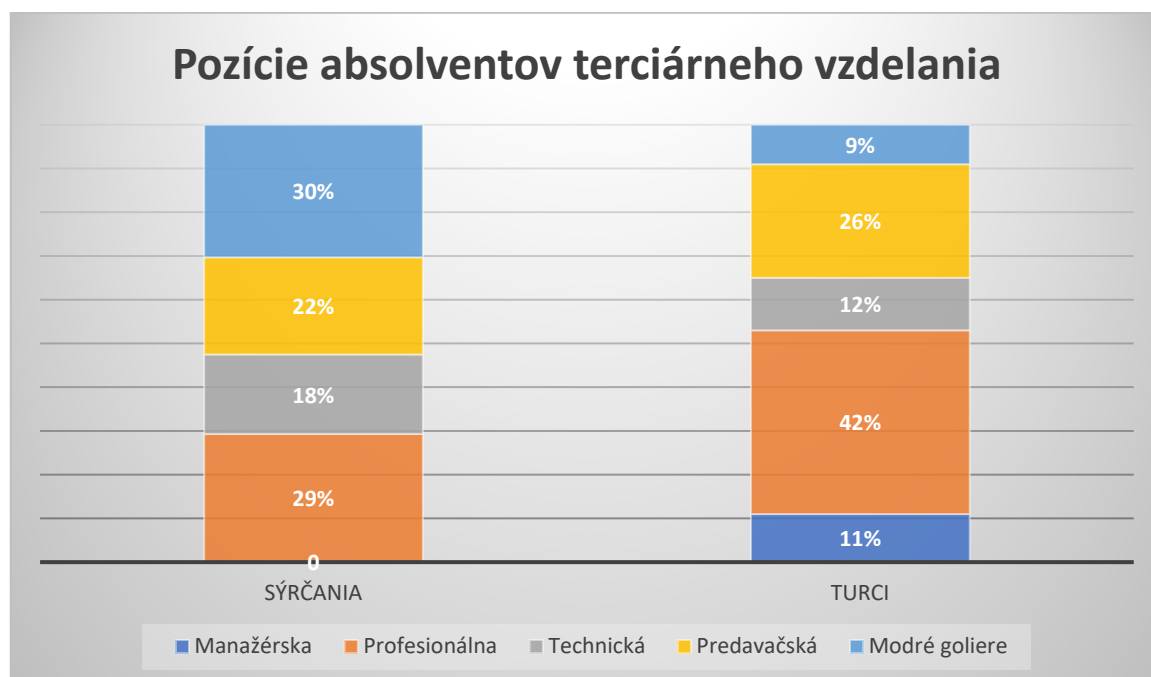
Zdroj: OPPORTUNITIES-FOR-SYRIAN-YOUTH-IN-ISTANBUL.pdf
(bahcesehir.edu.tr) str. 37

Graf č. 2

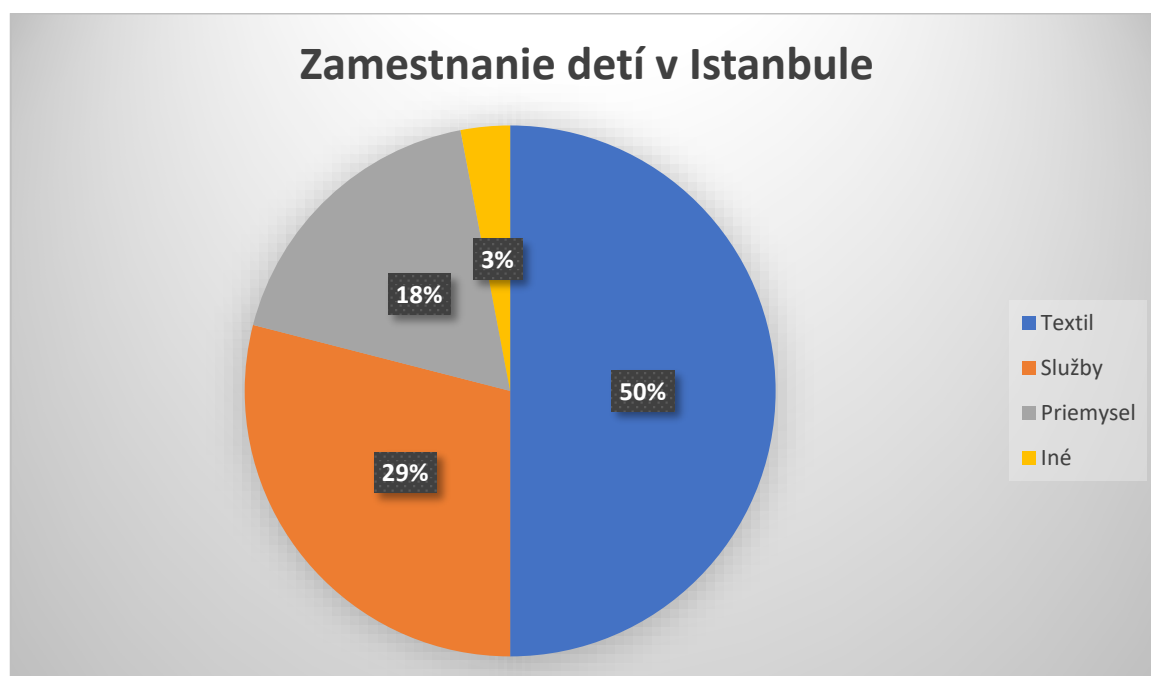
Zdroj: Prieskum hodnotenia trhu práce IYF, 2017

Graf č. 3

Zdroj: CARO, L. *Syrian Refugees in the Turkish Labour Market* [online]. 9.2.2020, str. 16.

Graf č. 4

Zdroj: KAYA, A a A KIRAÇ. *VULNERABILITY ASSESSMENT OF SYRIAN REFUGEES IN ISTANBUL*. *Hayata Destek Derneği* [online]. 2016, str. 28.